

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE

ŠESTI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE
O PRIMJENI EVROPSKE SOCIJALNE POVELJE /REVIDIRANE/

ČLANOVI 1, 9, i 20.
(GRUPA I: ZAPOŠLJAVANJE, OBUKE I JEDNAKE MOGUĆNOSTI)

REFERENTNI PERIOD:
1. JANUAR 2011. - 31. DECEMBAR 2014.

SARAJEVO, OKTOBAR 2015.

S A D R Ź A J

Uvod	3
Član 1 – Pravo na rad	
Član 1§1	4
Član 1§2	32
Član 1§3	45
Član 1§4	51
Član 9 – Pravo na stručno usmjeravanje	68
Član 20 – Pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije na osnovu pola	77

UVOD

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Evropsku socijalnu povelju /revidiranu/ 7. oktobra 2008. godine, i dostavlja svoj Šesti Izvještaj o primjeni Evropske socijalne povelje /revidirane/, u skladu sa članom 21. navedene povelje.

Ovaj Izvještaj uključuje odredbe Evropske socijalne povelje /revidirane/ koje pripadaju prvoj tematskoj grupi /zapošljavanje, obuke i jenake mogućnosti/, i to za članove 1, 9, i 20., koje je Bosna i Hercegovina ratifikacijom prihvatila za referentni period 2011-2014. godine i daje odgovore na Zaključke (2012) Evropskog komiteta za socijalna prava.

Izvještaj je pripremljen na osnovu novog sistema izvještavanja, prihvaćenog od Vijeća ministara Vijeća Evrope, koji je stupio na snagu 31. oktobra 2007. godine i na osnovu Forme Izvještaja koji se podnosi o primjeni prihvaćenih odredaba Evropske socijalne povelje (revidirane),¹ za sve relevantne informacije o usvojenim mjerama za potrebe njene primene, a posebno:

- 1) zakonodavni okvir – sve zakone ili propise, kolektivne ugovore ili druge odredbe koje idu u prilog njihovoj primjeni;
- 2) mjere (administrativni aranžmani, programi, akcioni planovi, projekti, itd.) preduzete u cilju primjene zakonodavnog okvira;
- 3) cifre, statističke podatke ili druge relevantne informacije na osnovu kojih se može ocjeniti do kojeg obima se ove odredbe primenjuju.

U obzir su uzeta uputstva koja proizilaze iz tumačenja članova Povelje Evropskog komiteta za socijalna prava koja su rezimirana kao Sažetak pravosudne prakse (precedentnog prava) kako bi predmet odredaba bio potpuno jasan.

Šesti Izvještaj Bosne i Hercegovine za tematsku grupu /zapošljavanje, obuke i jenake mogućnosti/ sadrži ažurirane informacije o zakonodavnom okviru iz prethodnih izveštaja, kao i odgovarajuća objašnjenja, odnosno informacije o razvoju situacije u praksi u toku referentnog perioda. Ovaj izvještaj, sadrži i odgovore na sva pitanja koje je Evropski komitet za socijalna prava dostavio u svojim Zaključcima (2012), vezano za određene odredbe.

Shodno članu 23. Evropske socijalne povelje /revidirane/, primjerak ovog pripremljenog Izvještaja bit će dostavljen relevantnim organizacijama poslodavaca i sindikata i to:

- Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine,
- Savez sindikata Republike Srpske,
- Sindikat Brčko distrikta BiH,
- Asocijacija poslodavaca Bosne i Hercegovine,
- Udruženje poslodavac Federacije Bosne i Hercegovine,
- Unija udruženja poslodavaca Republike Srpske
- Udruženje poslodavaca Brčko distrikta BiH.

¹ Usvojena na sjednici Komiteta ministara Vijeća Evrope 26. marta 2008.

Član 1. - Pravo na rad

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na rad, potpisnice preuzimaju na sebe:

1. Da kao jedan od svojih primarnih ciljeva i odgovornosti prihvate ostvarenje i održavanje najvišeg i najstabilnijeg mogućeg nivoa zaposlenosti, sa ciljem postizanja pune zaposlenosti;
2. Da efikasno zaštite pravo radnika za zarađuje za život u zanimanju koje slobodno odabere;
3. Da uspostavi ili održava besplatne službe za zapošljavanje za sve radnike;
4. Da pruža ili promovira odgovarajuće stručno usmjeravanje, obuku ili rehabilitaciju.

Član 1. Stav 1- Politika pune zaposlenosti

Evropski Komitet za socijalna prava /EKSP/ zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 1.stav 1 Povelje na osnovu toga što nije utvrđeno da su naponi na realizaciji politike za zapošljavanje bili adekvatni u borbi protiv nezaposlenosti i unapređenju otvaranja novih radnih mjesta.

BiH

U oblasti zapošljavanja u Bosni i Hercegovini /u daljem tekstu: BiH/ usvojene su Strategija zapošljavanja u BiH 2010-2014 i strategije zapošljavanja entiteta. Takođe, dokumentom „Politika u oblasti invalidnosti u BiH“, BiH je izrazila opredjeljenje da se osobama sa invaliditetom omoguće bolje pretpostavke za zapošljavanje, a što je posebno definisano entitetskim strateškim dokumentima, a za oblast invalidnosti i njihovim akcionim planovima.

Strategija zapošljavanja u BiH 2010 – 2014. godine usvojena je 14. jula 2010. godine na 128. sjednici Vijeća ministara BiH. Vlade entiteta i BD su zadužene za provođenje Strategije zapošljavanja u BiH 2010-2014 godine.

Projekti iz oblasti rada i zapošljavanja koji se provode u izvještajnom periodu:

1. „Projekat zapošljavanja mladih“ (YEP) – II faza u toku;
2. „Program dostojanstvenog rada 2012-2015 za Bosnu i Hercegovinu“ – u toku.

Izvještaj o evaluaciji sprovođenja Strategije zapošljavanja u BiH za period 2010-2012. godine je pripremljen na osnovu izvještaja koje su dostavile nadležne entitetske institucije. Naime u FBiH se provodila Strategija zapošljavanja za period 2009.-2013. godine FBiH, kao i Akcioni plan zapošljavanja u FBiH za period 2010-2013. godine koji je baziran na navedenoj strategiji. Kroz mjere i prioritete predviđene Akcionim planom zapošljavanja u FBiH za period 2010.-2013. godine, provedeni su i ciljevi Strategije zapošljavanja u BiH za period 2010.-2014. godine.

Federalni zavod za zapošljavanje je mjere iz Akcionog plana zapošljavanja u FBiH provodio u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje putem svojih programa, vlastitim sredstvima i sredstvima iz Budžeta FBiH.

Vlada RS je, u svrhu realizacije ciljeva utvrđenih Strategijom zapošljavanja RS 2011-2015. godina i Strategijom zapošljavanja u BiH u RS, usvojila akcione planove zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu.

Navedenim akcionim planovima predviđene su konkretne mjere i aktivnosti u okviru svih utvrđenih strateških ciljeva. Kao jedna od najznačajnijih aktivnosti predviđenih Akcionim planom zapošljavanja za 2011. godinu bila je predviđena mjera „Subvencije poslodavcima za otvaranje novih radnih mjesta“.

Strategije zapošljavanja u BiH 2010-2014 provode vlade entiteta i BD i njihove nadležne institucije zajedno sa socijalnim partnerima.

Ministarsvo civilnih poslova i Agencija za rad i zapošljavanje nemaju nadležnosti za donošenje i provođenje aktivnih politika tržišta rada na nivo BiH.

Povećanje zaposlenosti doprinosi rastu BDP i smanjenju siromaštva, te omogućava veće doprinose i bolje funkcionisanje penzionih i zdravstvenih fondova.

Budući da podaci o broju stanovnika prema posljednjem Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2013 još uvijek nisu dostupni, Agencija za statistiku BiH procjenila je broj stanovnika u BiH, te on iznosi 3.832.000 (30.06.2013.).

U tabeli je dat prikaz kretanja bruto domaćeg proizvoda u BiH u periodu od 2011-2013 godine, kao i realne stope rasta BDP za dati period.

Bruto domaći proizvod – BDP

Datum	Nominalni BDP (u milionima KM)	Nominalni BDP (u milionima USD)	BDP po stanovniku BiH (u KM)	BDP po stanovniku BiH (u USD)	Realni BDP (stopa rasta u %)	Broj stanovnika (u hiljadama)	Prosječni godišnji kurs KM/USD
2011.	25.772,0	18.329,0	6.712,0	4.773,0	0,9	3.840,0	1,4061
2012.	25.734,0	16.901,0	6.709,0	4.406,0	-1,2	3.836,0	1,5227
2013.	26.297,0	17.845,0	6.862,0	4.657,0	2,4	3.832,0	1,473

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kako bi dobili međunarodno uporedive podatke o tržištu rada, statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku FBiH i Republički zavod za statistiku RS) od 2006. godine počele su provoditi na godišnjem nivou Anketu o radnoj snazi zasnovanu na standardima, regulativama i definicijama Međunarodne organizacije rada i Eurostata.

Prema rezultatima Ankete o radnoj snazi ukupan broj stanovnika u BiH iznosio je 2.982.000 (1.922.000 u FBiH, 1.001.000 u RS i 59.000 u BD) u 2014. godini, od čega radni kontingent čini 67,8% ili 2.021.000 (69% ili 1.327.000 u FBiH, 65,4% ili 655.000 u RS, 66,4% ili 39.000 u BD) stanovnika od ukupnog broja stanovništva.

Ekonomski aktivno stanovništvo (radna snaga) u BiH je činilo 1.120.000 osoba. U okviru radne snage u BiH zaposlenih osoba je bilo 812.000, dok je nezaposlenih osoba bilo 308.000. U odnosu na prethodne godine broj aktivnog stanovništva u BiH se smanjio (sa 1.127.000 u 2011. godini, na 1.120.000 u 2014. godini). U 2014. godini broj aktivnih osoba se smanjio za 1,1% u odnosu na 2013. godinu. Podaci pokazuju da je manje od polovine radno sposobnog stanovništva iznad 15 godina starosti u BiH aktivno sa uočljivim razlikama među spolovima. Stopa aktivnosti ima tendenciju smanjivanja u periodu od 2011-2014. godine (sa 44,0% na 43,7%). Stopa aktivnosti prema Anketi za 2014. godinu iznosila je 43,7% i pokazuje veliku

razliku aktivnosti među spolovima (55% za muškarce i 33% za žene), te je vrlo niska u odnosu na međunarodne standarde. Stopa aktivnosti je bila najviša u grupi 25-49 godina starosti i ima tendenciju rasta (u 2011. godini je iznosila 70,6%, dok je u 2014. godini iznosila 73,2%).

U okviru radne snage, broj zaposlenih osoba u BiH u 2014. godini, se smanjio za 1,2%, dok se broj nezaposlenih osoba također smanjio za 1% u odnosu na 2013. godinu. Stopa zaposlenosti viša je u odnosu na 2013. godinu za 0,1% i u 2014. godini iznosi 31,7%. Stopa zaposlenosti bilježi pad u 2014. godini u odnosu na 2011. godinu (31,9% spram 31,7%).

U ovoj kategoriji je posebno interesantna spolna razlika koja je u 2014. godini iznosila 41,2% za muškarce i 22,7% za žene.

Stopa nezaposlenosti u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu ostala nepromjenjena i iznosi 27,5% (31,2% za muškarce i 25,2% za žene). Problem nezaposlenosti u BiH se uglavnom odnosi na dugoročnu nezaposlenost. Dugoročno nezaposlene osobe su osobe koje su nezaposlene duže od 12 mjeseci. U BiH dugoročna stopa nezaposlenosti ima tendenciju povećavanja. U 2011. godini je iznosila 22,3%, dok je u 2014. godini iznosila 23,4%. U poređenju sa zemljama EU, dugoročna stopa nezaposlenosti je izrazito visoka. U EU 28 dugoročna stopa nezaposlenosti se također povećava, ali ne prelazi dvocifreni iznos, pa u 2011. godini ona iznosi 4,2%, dok u 2014. godini raste do 5,1%. Budući da se u BiH udio dugoročno nezaposlenih nije značajnije mijenjao u periodu 2011-2014, nameće se potreba evaluacije pasivnih i aktivnih politika zapošljavanja, kao i kreiranja novih mehanizama radne i socijalne integracije. Stopa nezaposlenosti u periodu 2011-2014 bila je najviša među mladim osobama starosti 15-24 godine i pokazuje tendenciju rasta (sa 56,4% na 61%).

Broj neaktivnih osoba u BiH u 2014. godini iznosio je 1.445.000, što pokazuje da neaktivnost pogađa više od polovine radno sposobnog stanovništva u BiH (56,3% u 2014. godini). Posebno je bitno naglasiti da se problem neaktivnosti treba staviti u fokus zbog njegove veličine, budući da je broj neaktivnih osoba veći od radne snage. U odnosu na 2013. godinu broj neaktivnih osoba u 2014. godini se smanjio za 1,4%. Neaktivnost pogađa posebno žene, mlade u dobi 15-24 godine, osobe starosti 50-64 godine i osobe sa nižim stepenom obrazovanja. U 2014. godini 66,9% radno sposobnih žena u BiH je bilo neaktivno. Stopa neaktivnosti je posebno izražena među mladim ženama u dobi od 15-24 godine i ženama starosne grupe 24-49 godina, što predstavlja značajnu rezervu radne snage koja bi se aktivnim mjerama mogla aktivirati.

U narednoj tabeli nalaze se rezultati Ankete o radnoj snazi o osnovnim karakteristikama stanovništva u BiH i entitetima za period 2011-2014 po aktivnosti i spolu.

Osnovne karakteristike stanovništva po aktivnosti i spolu

(000)

Bosna i Hercegovina	Ukupno / Total				Muški / Male				Ženski / Female			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
1. Ukupno stanovništvo (3+6+7)	3.057	3.038	3.050	2.982	1.498	1.485	1.495	1.453	1.559	1.553	1.555	1.529
2. Radno sposobno stanovništvo	2.561	2.566	2.598	2.565	1.244	1.238	1.268	1.242	1.317	1.328	1.330	1.324
3. Radna snaga (4+5)	1.127	1.130	1.133	1.120	695	698	701	683	432	432	432	437
4. Zaposleni	816	814	822	812	513	514	515	511	303	300	307	301
5. Nezaposleni	311	317	311	308	181	184	186	172	129	133	125	136
6. Neaktivni	1.434	1.436	1.465	1.445	549	540	566	559	885	896	899	886
7. Osobe mlađe od 15 godina	496	472	452	417	254	247	228	212	242	225	225	205
8. Osobe 15-64 godina	2.062	2.049	2.079	2.021	1.032	1.018	1.046	1.013	1.030	1.031	1.033	1.008

Federacija Bosne i Hercegovine	Ukupno / Total				Muški / Male				Ženski / Female			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
1. Ukupno stanovništvo (3+6+7)	1.943	1.955	1.958	1.922	955	956	963	933	988	1.000	995	989
2. Radno sposobno stanovništvo	1.611	1.633	1.656	1.642	783	788	809	792	828	844	846	850
3. Radna snaga (4+5)	678	693	692	691	431	440	440	428	247	252	252	264
4. Zaposleni	480	490	501	495	312	318	321	317	168	171	180	178
5. Nezaposleni	198	203	191	196	119	122	119	110	79	81	72	86
6. Neaktivni	933	940	964	950	352	348	369	364	581	592	594	586
7. Osobe mlađe od 15 godina	332	323	302	281	172	168	153	142	160	155	149	139
8. Osobe 15-64 godina	1.332	1.336	1.358	1.327	663	661	681	658	670	675	677	669

Republika Srpska	Ukupno / Total				Muški / Male				Ženski / Female			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
1. Ukupno stanovništvo (3+6+7)	1.052	1.021	1.033	1.001	513	498	503	491	539	522	530	509
2. Radno sposobno stanovništvo	898	882	891	873	436	424	433	425	463	458	458	448
3. Radna snaga (4+5)	430	418	422	410	251	245	249	243	178	173	173	167
4. Zaposleni	324	311	308	305	193	187	186	186	131	124	122	119
5. Nezaposleni	105	107	114	105	58	58	63	58	47	49	51	47
6. Neaktivni	469	464	469	463	185	179	184	182	284	284	285	281
7. Osobe mlađe od 15 godina	154	139	142	128	77	74	70	66	76	65	72	62
8. Osobe 15-64 godina	689	673	681	655	349	337	345	335	340	336	336	320

Brčko distrikt BiH	Ukupno / Total				Muški / Male				Ženski / Female			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
1. Ukupno stanovništvo (3+6+7)	62	62	60	59	30	31	30	29	32	31	30	30
2. Radno sposobno stanovništvo	52	52	51	51	25	25	25	25	27	26	26	26
3. Radna snaga (4+5)	(19)	(19)	(19)	19	(13)	(12)	(12)	12	(7)	(7)	(7)	7
4. Zaposleni	(12)	(13)	(12)	12	(8)	(8)	(8)	(8)	(4)	(4)	(4)	(4)
5. Nezaposleni	(8)	(6)	(7)	(7)	(5)	(4)	(4)	(4)	(3)	(2)	(3)	(3)
6. Neaktivni	32	33	32	32	12	13	13	13	20	19	19	19
7. Osobe mlađe od 15 godina	(10)	(10)	(9)	(8)	(5)	(5)	(5)	(4)	(5)	(5)	(4)	(4)
8. Osobe 15-64 godina	(41)	(40)	(40)	39	20	20	20	20	(20)	(20)	(20)	(19)

() podatak je manje siguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anкета o radnoj snazi 2013 i 2014

U narednoj tabeli nalaze se stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u BiH i entitetima po spolu, za period 2011-2014.

Stopa aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u BiH i entitetima, po spolu

Stopa aktivnosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	44,0	55,9	32,8	42,1	55,0	29,8	47,8	57,6	38,6	37,4	50,8	25,0
2012	44,0	56,4	32,6	42,4	55,9	29,9	47,4	57,8	37,9	36,7	48,0	25,8
2013	43,6	55,3	32,5	41,8	54,4	29,8	47,4	57,5	37,8	36,7	48,3	25,3
2014	43,7	55,0	33,0	42,1	54,0	31,0	47,0	57,3	37,2	37,0	48,1	26,3

Stopa zaposlenosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	31,9	41,3	23,0	29,8	39,9	20,3	36,1	44,4	28,3	22,9	31,6	(14,6)
2012	31,7	41,5	22,6	30,0	40,4	20,3	35,3	44,1	27,2	24,8	33,4	(16,4)
2013	31,6	40,6	23,0	30,3	39,7	21,3	34,6	42,9	26,7	23,7	32,6	(14,9)
2014	31,7	41,2	22,7	30,2	40,1	20,9	34,9	43,6	26,7	23,9	32,1	16,0

Stopa nezaposlenosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	27,6	26,1	29,9	29,2	27,6	32,1	24,5	23,0	26,5	39,0	37,7	(41,4)
2012	28,0	26,4	30,7	29,4	27,7	32,2	25,6	23,8	28,2	32,5	30,4	(36,3)
2013	27,5	26,5	29,0	27,6	27,1	28,4	27,0	25,3	29,5	35,5	32,5	(41,0)
2014	27,5	25,2	31,2	28,4	25,7	32,7	25,7	23,8	28,4	35,4	(33,3)	39,2

() podatak je manje siguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2013 i 2014

U narednoj tabeli nalaze se dugoročne stope nezaposlenosti u BiH i EU 28 za period 2011-2014, te stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti mladih u dobi 15-24 u BiH za za isti period.

Dugoročna stopa nezaposlenosti u BiH i EU 28, po spolu

	BiH						EU 28		
	Ukupno		Muški	Ženski	Ukupno		Muški	Ženski	
	2011	22,3	21,0	24,3	4,2	4,2	4,1		
2012	23,1	21,6	25,5	4,7	4,7	4,7			
2013	22,9	21,9	24,7	5,2	5,2	5,1			
2014	23,4	21,5	26,4	5,1	5,1	5,1			

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2013 i 2014, Eurostat Unemployment rate EU-28 2005-2014

Stope aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti mladih 15-24 u BiH, po entitetu i spolu

Stopa aktivnosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	31,4	38,8	23,3	31,2	38,2	23,6	31,8	40,0	23,0	30,4	(39,9)	(20,7)
2012	29,4	37,7	20,9	29,1	36,8	21,2	30,6	40,8	20,4	20,5	(21,5)	.
2013	28,3	36,3	19,4	27,7	35,8	18,8	30,2	38,2	21,5	(20,3)	(28,3)	((11,7))
2014	29,3	34,6	23,3	28,8	34,1	23,1	30,8	36,0	24,5	(21,1)	(26,9)	((14,5))

Stopa zaposlenosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	13,2	16,9	9,2	12,6	15,9	9,0	14,9	19,5	9,9	(8,9)	((10,5))	.
2012	10,8	14,1	7,5	9,6	12,3	6,8	14,0	18,5	9,4	(7,3)	((10,4))	.
2013	11,6	14,9	7,9	11,4	14,7	(7,7)	12,3	(15,5)	(8,9)	((6,2))	((9,5))	.
2014	10,9	13,5	8,1	10,0	12,4	(7,4)	13,4	(16,1)	(10,1)	((6,1))	.	.

Stopa nezaposlenosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	57,9	56,4	60,5	59,7	58,4	62,0	53,2	51,3	56,8	70,9	73,8	(65,2)

2012	63,1	62,6	64,0	67,1	66,7	67,8	54,3	54,5	54,0	64,4	51,6	(78,6)
2013	59,1	59,1	59,2	58,9	58,8	59,1	59,2	59,4	58,7	69,3	(66,3)	(77,3)
2014	62,7	61,0	65,4	65,3	63,6	68,1	56,5	55,2	58,7	71,3	72,1	(69,6)

() podatak je manje siguran

(()) podatak je nesiguran

. podatak je ekstremno nesiguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anкета o radnoj snazi 2013 i 2014

Kako je prethodno navedeno, podaci iz Ankete o radnoj snazi pokazuju da u BiH manje od polovine radno sposobnog stanovništva čine aktivne osobe, tj one koje na tržištu rada učestvuju kao zaposlene i nezaposlene osobe. Obrazovna struktura zaposlenih osoba u BiH pokazuje da je 63,7% ima završenu srednju školu u 2014. godini, te da taj trend ima rastuću putanju gledajući period od 2011-2014 godine. Zatim, slijede osobe sa akademskim obrazovanjem 19%, te osobe sa osnovnom školom ili nižim obrazovanjem 17,3% u 2014. godini. Kod nezaposlenih osoba u BiH najviše je onih sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem 68,3%, zatim osoba sa završenim osnovnim obrazovanjem ili manje 19,7%, te osoba sa završenom visokom školom 12% u 2014. godini. Istodobno podaci iz Ankete u 2014. godini pokazuju nižu obrazovnu strukturu neaktivnih osoba starijih od 15 godina: među njima je gotovo 59,3% osoba sa završenom osnovnom školom ili manje, zatim 36% osoba sa završenom srednjom školom, te 4,7% osoba sa završenom visokom školom. Treba napomenuti da se navedene brojke u periodu od 2011-2014 godine nisu značajno mijenjale. Kretanje radnosposobnog stanovništva prema obrazovnoj strukturi može se vidjeti iz slijedećih tabela.

Zaposlene, nezaposlene i neaktivne osobe po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu, po entitetima za period 2011-2014

(000)

Zaposlene osobe u BiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	816	814	822	812	513	514	515	511	303	300	307	301
Osnovna škola i manje	165	168	161	141	95	95	94	80	70	73	66	60
Srednja škola i manje	509	511	507	517	342	350	340	351	167	162	167	166
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	142	135	154	154	76	70	81	79	66	65	73	75

Zaposlene osobe u FBiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	480	490	501	495	312	318	321	317	168	171	180	178
Osnovna škola i manje	78	87	85	69	48	50	50	41	30	36	36	28
Srednja škola i manje	306	312	317	325	213	219	219	225	93	93	98	100
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	96	91	99	102	51	49	52	52	45	42	47	49

Zaposlene osobe u RS prema najvišoj završenoj školskoj spremi												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	324	311	308	305	193	187	186	186	131	124	122	119
Osnovna škola i manje	85	78	73	70	45	42	43	38	39	36	30	32
Srednja škola i manje	196	192	182	185	124	126	116	122	71	66	67	63
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	44	42	53	50	24	19	28	25	(20)	(22)	26	25

Zaposlene osobe u DB prema najvišoj završenoj školskoj spremi												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	12	13	12	12	8	(8)	8	(8)	4	(4)	(4)	(4)
Osnovna škola i manje	2	(3)	(3)	(2)	2	(3)	(2)	(2)	1	((1))	((1))	((0,5))

manje													
Srednja škola i manje	8	(7)	(7)	(8)	5	(5)	(5)	(5)	3	(3)	(2)	(3)	
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	2	(2)	(2)	(2)	1	(1)	(1)	(1)	1	(1)	(1)	((1))	

Nezaposlene osobe u BiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	311	317	311	308	181	184	186	172	129	133	125	136
Osnovna škola i manje	68	62	63	61	39	37	39	31	29	25	25	30
Srednja škola i manje	217	226	217	211	130	135	134	126	87	90	83	85
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	26	29	31	37	(12)	(12)	(13)	15	(14)	(17)	(18)	21

Nezaposlene osobe u FBiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	198	203	191	196	119	122	119	110	79	81	72	86
Osnovna škola i manje	44	38	39	41	26	23	26	(21)	(18)	(15)	(13)	(21)
Srednja škola i manje	139	148	134	134	86	93	86	81	53	56	48	53
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	(15)	(17)	17	21	(7)	(6)	(7)	(8)	(8)	(11)	(10)	(13)

Nezaposlene osobe u RS prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	105	107	114	105	58	58	63	58	47	49	51	47
Osnovna škola i manje	21	22	(21)	(17)	(11)	(13)	(11)	(9)	(10)	(9)	(10)	(8)
Srednja škola i manje	74	74	79	73	42	40	46	42	32	33	34	31
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	(10)	(12)	(13)	(15)	(5)	(5)	(6)	(7)	(6)	(6)	(7)	(8)

Nezaposlene osobe u DB prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	(8)	(6)	(7)	(7)	(5)	(4)	(4)	(4)	(3)	((2))	(3)	(3)
Osnovna škola i manje	((3))	.	((3))	((2))	((2))	.	((2))	((1))	.	.	((1))	((1))
Srednja škola i manje	(4)	(3)	(3)	(4)	(3)	(2)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)	(1)
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	.	((1))	((1))	(1)	.	.	((0,3))	((0,3))	.	((0,3))	((0,3))	((0,4))

Neaktivne osobe u BiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	1.434	1.436	1.465	1.445	549	540	566	559	885	896	899	886
Osnovna škola i manje	873	864	860	856	267	265	266	264	606	599	594	593
Srednja škola i manje	504	510	539	520	245	237	261	255	259	272	278	266
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	57	63	67	68	37	38	40	40	20	24	27	28

Neaktivne osobe u FBiH prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	933	940	964	950	352	348	369	364	581	592	594	586
Osnovna škola i manje	556	552	558	558	162	162	169	166	394	390	389	392
Srednja škola i manje	343	348	363	348	169	163	178	174	174	186	185	174
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	34	39	43	44	21	23	23	24	(13)	(16)	21	20

Neaktivne osobe u RS prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	469	464	469	463	185	179	184	182	284	284	285	281
Osnovna škola i	295	291	281	278	97	96	90	91	198	195	191	188

manje												
Srednja škola i manje	151	151	166	162	72	69	78	76	79	81	88	86
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	22	22	(22)	23	15	14	(16)	(15)	(7)	(8)	(6)	(7)

Neaktivne osobe u DB prema najvišoj završenoj školskoj spremi

	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	32	33	32	32	12	13	(13)	13	20	19	19	19
Osnovna škola i manje	21	(21)	21	20	7	(7)	(7)	(7)	14	14	14	13
Srednja škola i manje	(10)	(10)	(10)	(10)	(4)	(5)	(5)	(5)	(5)	(5)	(5)	(6)
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	((1))	(1)	((1))	((1))	((1))	(1)	(1)	((1))	((1))	((0,5))	.	.

() podatak je manje siguran

(()) podatak je nesiguran

. podatak je ekstremno nesiguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anкета o radnoj snazi 2013 i 2014

Prema rezultatima Ankete o radnoj snazi, struktura zaposlenih osoba u BiH prema statusu u zaposlenosti pokazuje da u periodu od 2011-2014 zaposlenici imaju najveće učešće i to u 2011. godini 74,7%, a u 2014. godini 76,9%. Učešće samozaposlenih osoba u zaposlenju u 2011. godini je 19,9%, a u 2014. godini 19%, dok je učešće neplaćenih pomažućih članova u zaposlenju u 2011. godini bilo 5,3%, a u 2014. godini 3,9%.

Zaposleni po statusu u zaposlenosti u BiH i entitetima, po spolu

(000)

Zaposleni po statusu u zaposlenosti u BiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Zaposleni	816	814	822	812	513	514	515	511	303	300	307	301
Zaposlenici	610	591	613	625	385	374	380	391	225	217	233	234
Samozaposlenici	163	185	170	155	117	129	124	112	46	56	47	43
Neplaćeni pomažući članovi	43	38	(39)	(32)	12	11	(11)	(9)	31	27	(27)	(24)

Zaposleni po statusu u zaposlenosti u FBiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Zaposleni	480	490	501	495	312	318	321	317	168	171	180	178
Zaposlenici	395	387	399	413	251	250	251	261	143	137	148	152
Samozaposlenici	73	90	87	74	57	64	64	54	(16)	(26)	23	20
Neplaćeni pomažući članovi	(12)	(12)	(15)	((8))	((3))	((4))	((6))	.	(8)	(9)	(9)	((5))

Zaposleni po statusu u zaposlenosti u RS												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Zaposleni	324	311	308	305	193	187	186	186	131	124	122	119
Zaposlenici	207	195	206	203	128	118	124	124	79	77	82	78
Samozaposlenici	87	91	79	78	57	62	57	55	29	29	(22)	(23)
Neplaćeni pomažući članovi	(31)	(25)	(23)	(24)	(8)	(7)	(5)	(6)	(23)	(18)	(18)	(18)

Zaposleni po statusu u zaposlenosti u DB												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Zaposleni	(12)	(13)	12	12	(8)	(8)	8	(8)	(4)	(4)	(4)	(4)
Zaposlenici	(9)	(9)	8	(9)	(5)	(5)	(5)	(6)	(3)	(3)	(3)	(3)
Samozaposlenici	(3)	(4)	(4)	(3)	(2)	(3)	(3)	(2)	((1))	((1))	((1))	((1))
Neplaćeni pomažući članovi	-	.	-	-	-

() podatak je manje siguran

(()) podatak je nesiguran

. podatak je ekstremno nesiguran

- nema pojave

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anкета o radnoj snazi 2013 i 2014

Ako posmatramo strukturu zaposlenih u BiH, prema sektoru aktivnosti za period 2011-2014, primjetit ćemo da je najveće učešće u sektoru usluga i to u 2011. godini 51,5%, a u 2014. godini 57%, što pokazuje rastući trend. Poslije usluga najveće učešće zaposlenih je u sektoru industrije i građevinarstva 28,9% u 2011. godini spram 34% u 2014. godini i u sektoru poljoprivrede 19,6% u 2011. godini spram 9% u 2014. godini. Iz podataka je vidljivo da se učešće zaposlenih u sektoru usluga iz godine u godinu povećava, dok se učešće zaposlenih u industriji, a posebno u poljoprivredi smanjuje.

Zaposleni prema sektoru aktivnosti u BiH i entitetima, po spolu

(000)

Zaposleni prema sektoru aktivnosti u BiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	816	814	822	812	513	514	515	511	303	300	307	301
Poljoprivredne	160	167	155	139	97	99	96	86	63	68	59	53
Nepoljoprivredne	236	247	245	244	186	197	195	195	49	50	50	48
Uslužne djelatnosti	420	399	422	430	230	218	223	230	190	182	198	200

Zaposleni prema sektoru aktivnosti u FBiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	480	490	501	495	312	318	321	317	168	171	180	178
Poljoprivredne	53	66	64	(44)	37	39	41	(30)	16	27	(22)	(15)
Nepoljoprivredne	161	168	165	169	128	136	133	136	33	31	32	32
Uslužne djelatnosti	266	256	273	282	148	143	147	152	118	113	126	131

Zaposleni prema sektoru aktivnosti u RS												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	324	311	308	305	193	187	186	186	131	124	122	119
Poljoprivredne	106	99	90	93	59	58	54	55	47	41	(36)	38
Nepoljoprivredne	72	77	77	72	57	58	60	57	16	18	(17)	(16)
Uslužne djelatnosti	146	136	141	140	78	70	72	74	68	65	69	66

Zaposleni prema sektoru aktivnosti u DB												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	12	13	12	12	8	(8)	8	(8)	4	(4)	(4)	(4)
Poljoprivredne	1	((2))	(2)	((2))	1	((2))	(1)	((1))	0	.	.	.
Nepoljoprivredne	2	(3)	(3)	(3)	2	(2)	(2)	(2)	0	((0,4)	((0,3)	((0,4)
Uslužne djelatnosti	8	(8)	8	8	5	(5)	(4)	(4)	3	(3)	(3)	(4)

() podatak je manje siguran

(()) podatak je nesiguran

. podatak je ekstremno nesiguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2013 i 2014

U posmatranom periodu od 2011-2014. godine više od 80% nezaposlenih osoba u BiH je tražilo posao duže od 12 mjeseci, a što je posljedica poslijeratnog stanja i tranzicije ekonomije u našoj zemlji. Posmatrano po obrazovnoj strukturi, učešće u nezaposlenosti u BiH u periodu 2011-2014 kod osoba sa završenom osnovnom školom ili manje je bilo 29,2% u 2011. godini spram 30,2% u 2014. godini, zatim kod osoba sa srednjom školom 29,9% u 2011. godini spram 28,9% u 2014. godini, dok je najniže učešće u nezaposlenosti bilo kod osoba sa završenom visokom školom 15,4% u 2011. godini spram 19,3% u 2014. godini.

Stope nezaposlenosti po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu u BiH i entitetima

%

Stope nezaposlenosti po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu u BiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	27,6	28,0	27,5	27,5	26,1	26,4	26,5	25,2	29,9	30,7	29,0	31,2
Osnovna škola i manje	29,2	26,9	28,2	30,2	29,0	27,9	29,0	27,9	29,4	25,5	27,0	33,1
Srednja škola i manje	29,9	30,6	30,0	28,9	27,6	27,9	28,3	26,3	34,2	35,8	33,2	33,9
Više, visoko	15,4	17,9	16,9	19,3	13,8	14,5	14,3	16,2	17,1	21,2	19,6	22,2

obrazovanje, magisterij, doktorat												
Stope nezaposlenosti po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu u FBiH												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	29,2	29,4	27,6	28,4	27,6	27,7	27,1	25,7	32,1	32,2	28,4	32,7
Osnovna škola i manje	36,3	30,5	31,6	37,5	35,3	31,3	34,4	33,8	37,7	29,3	(27,3)	42,3
Srednja škola i manje	31,2	32,3	29,7	29,2	28,7	29,8	28,2	26,6	36,4	37,5	32,8	34,5
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	13,5	15,7	14,9	17,0	(12,2)	(11,3)	(11,7)	(13,2)	(15,0)	(20,3)	(18,1)	20,7
Stope nezaposlenosti po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu u RS												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	24,5	25,6	27,0	25,7	23,0	23,8	25,3	23,8	26,5	28,2	29,5	28,4
Osnovna škola i manje	19,6	21,8	(22,6)	(19,8)	(19,4)	(23,3)	(20,5)	(19,1)	(19,9)	(19,9)	(25,4)	(20,6)
Srednja škola i manje	27,4	27,7	30,4	28,3	25,3	24,3	28,4	25,5	30,9	33,5	33,6	33,0
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	19,2	22,0	20,2	23,3	(16,8)	(21,4)	(18,5)	(21,8)	(21,8)	(22,5)	(21,9)	(24,7)
Stope nezaposlenosti po najvišoj završenoj školskoj spremi i spolu u DB												
	Ukupno				Muški				Ženski			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	39,0	(32,5)	35,5	35,4	37,7	(30,4)	(32,5)	(33,3)	(41,4)	(36,3)	(41,0)	39,2
Osnovna škola i manje	(55,8)	((37,5))	(46,7)	(51,1)	(49,8)	((29,9))	(42,4)	(44,7)	(68,1)	((52,0))	(56,0)	(65,2)
Srednja škola i manje	35,3	31,9	(31,8)	(32,2)	(35,1)	(32,2)	(28,8)	(32,1)	(35,8)	(31,3)	(37,3)	(32,3)
Više, visoko obrazovanje, magisterij, doktorat	.	((24,0))	(26,5)	(23,3)	.	((22,2))	((24,9))	((17,0))	.	((26,2))	((28,9))	((32,3))

() podatak je manje siguran

(()) podatak je nesiguran

. podatak je ekstremno nesiguran

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2013 i 2014

Ukupna radna snaga u BiH posmatrajući administrativne izvore se povećavala u periodu 2011-2014. godine, pa je u 2011. godini bilo 1.220.726 aktivnih osoba, dok je u 2014. godini taj broj porastao na 1.251.234 osobe, što pokazuje povećanje broja aktivnih osoba za 2,5%. U strukturi radne snage veći je broj zaposlenih osoba i to u 2014. godini 56,1%. Broj zaposlenih osoba iznosio je 691.036 osoba u 2011. godini spram 701.627 osoba u 2014. godini, što predstavlja povećanje zaposlenih osoba u periodu 2011-2014 za 1,5%. Broj registrovanih nezaposlenih osoba u 2011. godini iznosio je 529.690 osoba spram 549.607 osoba u 2014. godini. To pokazuje da se u BiH u periodu od 2011-2014. godine broj registrovanih nezaposlenih povećao za 3,8%. Učešće registrovanih nezaposlenih u aktivnom stanovništvu u BiH u 2014. godini je iznosio 43,9%.

Učešće žena u ukupnom broju zaposlenih osoba u 2014. godini je iznosio 41,3%, a muškaraca 58,7%. Evidentno je da se struktura radne snage u periodu 2011-2014. godine nije značajnije mijenjala, te da broj i zaposlenih i registrovanih nezaposlenih osoba oba spola ima rastući trend.

Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima i spolu u BiH i entitetima

Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	1.220.726	673.683	547.043	811.837	447.292	364.545	389.300	214.849	174.451	23.644	13.099	10.455
2012	1.230.029	675.187	554.842	822.183	451.092	371.091	155.607	214.918	176.485	23.964	13.271	10.693
2013	1.242.582	680.277	562.305	823.817	450.926	372.891	389.930	212.839	177.091	24.280	13.538	10.742
2014	1.251.234	682.423	568.812	835.014	454.946	380.068	387.463	211.055	176.408	28.590	16.058	12.532

Zaposleno stanovništvo prema administrativnim izvorima												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	691.036	410.440	280.596	440.747	266.983	173.764	238.956	135.945	103.011	11.813	7.485	4.328
2012	686.852	406.277	280.575	437.331	263.882	173.449	2381.78	135.025	103.153	11.719	7.460	4.259
2013	690.088	406.528	283.560	435.113	262.008	173.105	238.640	134.004	104.636	11.780	7.543	4.237
2014	701.627	412.049	289.578	443.587	265.965	177.622	241.544	135.488	106.056	16.329	10.233	6.096

Nezaposleno stanovništvo prema administrativnim izvorima												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	529.690	263.243	266.447	371.090	180.309	190.781	150.344	78.904	71.440	11.831	5.614	6.127
2012	543.177	268.910	274.267	384.852	187.210	197.642	153.225	79.893	73.332	12.245	5.811	6.434
2013	552.494	273.749	278.745	388.704	188.918	199.786	151.290	78.835	72.455	12.500	5.995	6.505
2014	549.607	270.374	279.234	391.427	188.981	202.446	145.919	75.567	70.352	12.261	5.825	6.436

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje RS, Zavod za zapošljavanje DB

Prema administrativnim izvorima stope registrirane nezaposlenosti u BiH su izuzetno visoke. Od ukupnog broja aktivnog stanovništva u BiH prema administrativnim izvorima, njih čak 43,9% je nezaposleno u 2014. godini, o toga 39,6% muškaraca i 49,1% žena. Naredna tabela pokazuje kretanje registrirane nezaposlenosti u periodu od 2011-2014. godine izraženo u procentima.

Stope registrirane nezaposlenosti u BiH i entitetima, po spolu, za period 2011-2014

Stope registrirane nezaposlenosti												
	BiH			FBiH			RS			BD		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
2011	43,4	39,1	48,7	45,7	40,3	52,3	38,6	36,7	41,0	50,0	42,9	58,6
2012	44,2	39,8	49,4	46,8	41,5	53,3	39,1	37,2	41,6	51,1	43,8	60,2
2013	44,5	40,2	49,6	47,2	41,9	53,6	38,8	37,0	40,9	51,5	44,3	60,6
2014	43,9	39,6	49,1	46,9	41,5	53,3	37,7	35,8	39,9	42,9	36,3	51,4

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje RS, Zavod za zapošljavanje DB

Posmatrano po kvalifikacionoj strukturi, najveći je broj registriranih nezaposlenih osoba u BiH u 2014. godini sa VKV i KV kvalifikacijom 192.748 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 1,1%), zatim slijede nekvalificirane osobe NK 151.412 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se smanjio za 6,5%) i sa srednjom stručnom spremom 145.559 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 14,1%). Kao nezaposleni u 2014. godini u BiH vodi se najmanji broj osoba višeg obrazovanja 7.709 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 4,1%), a slijede polukvalificirane osobe 11.989 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se smanjio za 13,8%) i osobe sa visokom školskom spremom 40.191 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 59,5%).

Učešće ženske populacije u BiH u 2014. godini u registriranim nezaposlenima iznosi 50,8% ili u apsolutnom iznosu 279.234 osoba ženskog spola. U odnosu na 2011. godinu broj nezaposlenih osoba ženskog spola u 2014. godini se povećao za 4,8%. U ženskoj populaciji najveći broj nezaposlenih osoba u BiH po kvalifikacionoj strukturi je sa završenom srednjom školom 85.949 osoba (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 8,4%), zatim slijede nekvalificirane ženske osobe 80.155 (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se smanjio za 5%), te osobe sa VKV i KV kvalifikacijom 76.706 osoba ženskog spola (u odnosu na 2011. godinu njihov broj se povećao za 0,6%). U narednoj tabeli možemo vidjeti kvalifikacionu strukturu registriranih nezaposlenih u BiH i entitetima.

Registrirani nezaposleni po kvalifikacionoj strukturi i spolu u BiH i entitetima za period
2011-2014

Registrirani nezaposleni po kvalifikacionoj strukturi i spolu								
	BiH				FBiH			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	529.690	543.177	552.494	549.607	367.515	377.707	388.704	391.427
Muškarci	263.243	268.910	273.749	270.374	178.724	183.205	188.918	188.982
Žene	266.447	274.267	278.745	279.234	188.791	194.501	199.786	202.446
Fakultet	25.198	31.710	37.249	40.191	16.498	20.484	24.015	25.599
Muškarci	9.015	11.236	13.035	13.757	5.583	6.899	8.027	8.398
Žene	16.183	20.474	24.215	26.433	10.915	13.585	15.988	17.201
Viša	7.402	7.547	7.742	7.709	4.794	5.101	5.366	5.519
Muškarci	2.808	2.833	2.932	2.915	1.696	1.793	1.914	1.984
Žene	4.593	4.714	4.810	4.794	3.098	3.309	3.452	3.534
Srednja	127.580	136.890	142.309	145.559	88.043	92.615	97.181	100.240
Muškarci	51.250	54.693	57.971	59.610	34.585	37.052	39.483	40.909
Žene	79.294	82.198	84.338	85.949	53.458	55.563	57.698	59.331
VKV i KV	190.637	192.872	194.782	192.748	129.467	131.585	134.613	135.241
Muškarci	114.559	116.046	117.590	116.042	76.799	78.198	80.322	80.396
Žene	76.244	76.826	77.143	76.706	52.668	53.388	54.291	54.845
Polukvalificirani	13.903	13.183	12.684	11.989	9.810	9.276	9.113	8.765
Muškarci	7.934	7.495	7.228	6.792	5.839	5.592	5.516	5.247
Žene	6.044	5.695	5.456	5.197	3.972	3.684	3.597	3.518
Nekvalificirani	162.007	160.976	157.788	151.412	118.904	118.646	118.415	116.064
Muškarci	77.667	76.615	74.997	71.258	54.224	53.672	53.656	52.047
Žene	84.340	84.361	82.792	80.155	64.680	64.973	64.759	64.017
RS								
	RS				DB			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Ukupno	150.344	153.225	151.290	145.919	11.831	12.245	12.500	12.261
Muškarci	78.905	79.894	78.836	75.567	5.614	5.811	5.995	5.825
Žene	71.440	73.332	72.455	70.352	6.217	6.434	6.505	6.436
Fakultet	7.983	10.404	12.309	13.687	717	821	925	905
Muškarci	3.138	3.999	4.644	5.014	294	338	364	345
Žene	4.845	6.405	7.665	8.673	423	484	561	559
Viša	2.457	2.313	2.248	2.062	151	132	128	128
Muškarci	1.034	973	948	863	78	67	70	68
Žene	1.423	1.340	1.299	1.200	73	65	58	60
Srednja	39.014	40.647	41.433	41.588	3.488	3.629	3.695	3.732
Muškarci	15.325	16.236	17.040	17.248	1.340	1.405	1.448	1.453
Žene	23.689	24.411	24.393	24.340	2.148	2.224	2.247	2.279
VKV i KV	57.075	57.113	55.849	53.395	4.095	4.174	4.260	4.111
Muškarci	35.320	35.397	34.760	33.263	2.440	2.452	2.505	2.383
Žene	21.921	21.716	21.089	20.132	1.655	1.722	1.755	1.729
Polukvalificirani	3.886	3.713	3.378	3.033	207	194	192	191
Muškarci	1.928	1.808	1.617	1.448	93	96	95	97
Žene	1.958	1.905	1.762	1.585	114	106	97	94
Nekvalificirani	39.930	39.036	36.074	32.153	3.173	3.295	3.299	3.195
Muškarci	22.075	21.481	19.827	17.731	1.369	1.462	1.514	1.479
Žene	17.855	17.555	16.247	14.422	1.804	1.833	1.786	1.716

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje RS, Zavod za zapošljavanje DB

FBiH

U ranijem izvještaju Federacija BiH / u daljam tekstu: FBiH/ opisane su odredbe Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“ br. 55/00, 41/01, 22/05 i 9/08) i iste su ostale nepromijenjene. Također i strateški

dokumenti koji važe za referentni period ovog izvještaja su navedeni i opisani u ranijem izvještaju.

Odgovor dat Komitetu na Zaključak Komiteta dopunjujemo sljedećom informacijom:

Za referentni period ovog izvještavanja (2011-2014. godina) Federalni zavod za zapošljavanje u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje kontinuirano je provodio aktivnu politiku zapošljavanja kroz programe prilagođene potrebama tržišta rada a u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i u ranijem izvještaju navedenim strateškim dokumentima Federacije BiH a to su: Strategija zapošljavanja FBiH 2009-2013 i Akcioni plan zapošljavanja u FBiH za period 2010-2013.

Kroz mjere aktivne politike zapošljavanja koje je provodio Federalni zavod za zapošljavanje u saradnji sa službama za zapošljavanje provodili su se i ciljevi Strategije zapošljavanja BiH 2010-2014.

U FBiH i dalje se vrše napori u borbi protiv nezaposlenosti i unapređenju otvaranja radnih mjesta pa je Vlada FBiH u septembru 2014. godine usvojila je Strategiju jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH čija primjena se očekuje u narednom periodu do 2020. godine a zavisno od strateških mjera/ aktivnosti opisanih u Okvirnom akcionom planu. Strategija je razvijana u saradnji sa ključnim korisnicima a konsultirani su i korisnici usluga zavoda, nezaposlene osobe i poslovni sektor.

Navedenom Strategijom definirana su tri strateška cilja i to:

1. Brzo i tačno ostvarivanje prava koja proističu iz statusa nezaposlenosti
2. Efikasna integracija nezaposlenih osoba na tržište rada i
3. Razvoj kadrovskih i drugih kapaciteta javnih službi za zapošljavanje u skladu sa novim metodama rada.

Strategija se sastoji iz sljedećih dijelova: Regulatorni okvir i institucionalni mandat službi za zapošljavanje; Ključni izazovi u funkcioniranju javnih službi za zapošljavanje; Zaključci situacione analize; Strateški dio: ciljevi, prioriteti i mjere; Okvirni akcioni plan.

U dijelu analize postojećeg stanja u Javnim službama za zapošljavanje konstatirano je da ostvarenje prava koja proističu iz statusa nezaposlenosti predstavlja veliki problem u radu službi za zapošljavanje. Ovo se posebno odnosi na administriranje zdravstvenog osiguranja nezaposlenih osoba, novčane naknade u slučaju nezaposlenosti, ali i brojnih drugih prava koja proističu iz statusa nezaposlenosti. Obim ovih poslova naprosto ne dozvoljava službama za zapošljavanje da se posvete svojoj primarnoj funkciji – posredovanju u zapošljavanju. Iz tog razloga brzo i tačno ostvarivanje prava koja proističu iz statusa nezaposlenosti identificiran je kao prvi strateški cilj razvoja funkcije posredovanja u zapošljavanju.

Kao prioriteti u realizaciji ovog cilja identificirani su razdvajanje aktivnih tražilaca posla od onih koji su na evidenciji radi ostvarivanja drugih prava, te ravnomjerno raspoređivanje resursa u skladu institucionalnim mandatom javnih službi za zapošljavanje.

Jedan od ključnih izazova koji stoji pred službama u narednom periodu je efikasna integracija nezaposlenih osoba na tržište rada što predstavlja drugi strateški cilj. Ovo je od izuzetnog

značaja za smanjenje trenutno vrlo visokog udjela dugoročno nezaposlenih, te kako bi se osiguralo da u budućnosti što manji broj lica prelazi u status dugoročno nezaposlenih osoba.

U Strategiji je istaknuto da navedeni cilj nije moguće ostvariti bez uspostave nove organizacije rada u javnim službama za zapošljavanje. Opći principi na kojima se, između ostalog, temelji prijedlog buduće organizacije rada su sljedeći:

- Razgraničenje referentsko-informatičkih djelatnosti od savjetodavnih usluga i usluga posredovanja kroz uvođenje šalterskog sistema i specijalizacije savjetodavnih usluga;
- Uvođenje sistema lijevka u tretman nezaposlenih, kroz uvođenje metoda grupnih informiranja i brze identifikacije potreba pojedinaca, prije individualnog savjetovanja, što će smanjiti potrebno vrijeme za obavljanje individualnih intervjuja;
- Razvoj standardiziranih alata koje će savjetodavac upotrebljavati u svakoj fazi i koji će biti urađeni tako da će nezaposlenu osobu „voditi“ u popunjavanju podataka o vještinama, aspiracijama, ličnim uslovima za prihvatanje posla, itd;
- Uspostavljanje potpornih IT alata, koji će smanjiti pritisak na „fizičke oblike“ informiranja, osnovno savjetovanje i posredovanje;
- Smanjenje svih vrsta javljanja i kontaktiranja nezaposlenih zbog formalnosti i preusmjeravanje na razvoj usluga koje vode ka njihovom samoaktiviranju i sprečavaju rada u sivoj ekonomiji;
- Razvoj novih oblika saradnje sa ključnim ciljnim skupinama poslodavaca i prilagođavanje usluga njihovim specifičnim potrebama;
- Uvođenje stalnih oblika sajмова za zapošljavanje i drugih oblika međusobnih kontakata između poslodavaca i aktivnih tražilaca posla;
- Sistematski rad na prepoznavanju i razvoju potencijala nezaposlenih za individualno i/ili grupno samozapošljavanje (npr. omladinsko, žensko zadrugarstvo i sl.) te saradnja sa svim nivoima vlasti u prilagodbi potpornih instrumenata (adekvatna stručna i finansijska pomoć);

Na kraju, kao treći strateški cilj, konstatirano je da je neophodno raditi na razvoju kadrovske i drugih kapaciteta javnih službi u skladu sa novim metodama rada. Ovo se prioritarno odnosi na unapređenje znanja i vještina zaposlenih u javnim službama, uvođenje sistema upravljanja prema ciljevima i upravljanja učincima, razvoj savremene informatičke podrške, te pozicioniranje zavoda kao stručne i relevantne institucije na tržištu rada u FBiH.

Federalni zavod za zapošljavanje u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje kontinuirano provodi aktivnu politiku zapošljavanja kroz programe prilagođene potrebama tržišta rada a u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i u ranijem izvještaju navedenim strateškim dokumentima Federacije BiH a to su: Strategija zapošljavanja FBiH 2009-2013 i Akcioni plan zapošljavanja u FBiH za period 2010-2013.

Kroz mjere aktivne politike zapošljavanja, sa akcentom na gender i socijalnu osjetljivost, koje je provodio Federalni zavod za zapošljavanje u saradnji sa službama za zapošljavanje provodili su se i ciljevi Strategije zapošljavanja BIH 2010-2014.

Federalni zavod za zapošljavanje je u skladu sa zakonskim propisima, strateškim dokumentima i finansijskim mogućnostima, izvršavao svoje obaveze radi stvaranja pretpostavki za poboljšanje kvaliteta ponude radne snage na tržištu rada, poticanja potražnje za radnom snagom, kao i sticanja povjerenja i uspješnu saradnju partnera na tržištu rada. S

obzirom na zakonom utvrđene prioritete, nakon izvršenja obaveza koje se odnose na materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba, Federalni zavod za zapošljavanje je raspoloživa finansijska sredstva usmjeravao u programe aktivne politike zapošljavanja, čijom je realizacijom u 2014. godini obuhvaćen znatno veći broj osoba nego u ranijem periodu zahvaljući sredstvima iz budžeta koje je Vlada FBiH odobrila za ovu namjenu.

Još uvijek je evidentna nedovoljna potražnja za radnom snagom, a na stanje na tržištu rada uticala je i prirodna nesreća iz maja i augusta 2014. godine kada su poplavljeni i brojni poslovni subjekti. Nezvanični podaci ukazuju na procjenu štete od prirodne nesreće (infrastruktura, stambeni objekti, poljoprivredno zemljište, radna mjesta) u iznosu od 4 milijarde KM, od čega se skoro 40% odnosi na štete u privredi, a direktno i indirektno je bilo ugroženo oko 40.000 radnih mjesta u BiH.

Ipak, i pored toga, u 2014. godini u poređenju sa brojem zaposlenih u 2013. godini u FBiH evidentiran je rast od skoro 2%. BiH je jedina država u regionu koja posljednjih godina bilježi rast broja zaposlenih, te se može zaključiti da su i programi koje je implementirao Federalni zavod za zapošljavanje uticali na povećanje zaposlenosti.

Naime, u 2006. godini u FBiH bilo je prosječno 389.601 zaposlenih, a 2014. godine prosječan broj zaposlenih porastao je na 443.587. U 2014. godini najveći porast zaposlenosti registriran je u ugostiteljstvu i hotelijerstvu 15,4% i prerađivačkoj industriji u kojoj je broj zaposlenih za jednu godinu povećan za 7,3 posto. Nakon dugogodišnje stagnacije, pa čak i pada, porastao je i broj zaposlenih u građevinskoj industriji.

Broj osoba koje se obuhvata mjerama aktivne politike zapošljavanja je iz godine u godinu u porastu pa je tako 2014. godine obuhvaćeno skoro 16.000 osoba.

Federalni zavod za zapošljavanje radi mjerenja rezultata učinaka mjera aktivne politike zapošljavanja, u okviru vlastitih kapaciteta, provodi monitoring i evaluaciju te rezultate iskazuje u svom godišnjem Izvještaju o radu, ali i kroz pojedinačne informacije o realizaciji pojedinih mjera uz korištenje različitih evaluacijskih metoda.

RS

Politika zapošljavanja u Republici Srpskoj / u daljem tekstu: RS/, u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti utvrđuje se planskim i razvojnim dokumentima RS. Ti dokumenti su Ekonomska politika Vlade RS za svaku kalendarsku godinu i Strategija zapošljavanja RS za period 2011- 2015. godina.

Strategijom zapošljavanja za RS utvrđuju se prioriteti u okviru politike zapošljavanja za period 2011-2015. Njome se definišu strateški ciljevi, operativni ciljevi, programi i očekivani rezultati koje je potrebno postići u okviru utvrđenog vremenskog okvira. Sveukupni ciljevi strategije odgovaraju Smjernici br. 17 u Evropskoj strategiji zapošljavanja za provođenje politika zapošljavanja s ciljem pune zaposlenosti, poboljšanjem kvaliteta rada i povećanjem produktivnosti na radnom mjestu, i jačanjem društvene i teritorijalne kohezije. Strategija zapošljavanja kao konkretne ciljne grupe ima omladinu, žene, starije radnike, lica kojima prijete opasnost od nezaposlenosti, i ugrožene grupe poput Roma, omladine s invaliditetom, i mladih ljudi koji primaju naknade iz socijalne pomoći.

Ukupna ekonomska kretanja i stanje privrede su ključni faktori koji opredjeljuju mogućnosti novog zapošljavanja i bitno utiču na ukupno stanje nezaposlenosti u RS.

Mjesečna analiza i uporedni pokazatelji stanja nezaposlenosti u 2013. godini je ukazivala na postepenu stabilizaciju stanja u ovoj oblasti. Taj trend se nastavio i u 2014. godini, tako da je na dan 31.12.2014. godine evidentirano 142.675 nezaposlenih lica, što je za 4,4% manje u odnosu na isti period 2013. godine.

Ako se posmatra godišnji prosjek, taj pad je za 3,6% manji u odnosu na prethodnu godinu.

U datom četverogodišnjem periodu, zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih skoro u svim stepenima obrazovanja, osim kod IV i VII stepena gdje je zabilježen porast broja registrovanih nezaposlenih lica.

Prema navedenim podacima najveće učešće, u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti, imaju lica sa III stepenom obrazovanja i to 35,59% u 2014. godini. U odnosu na 2011. godinu, učešće ovog stepena obrazovanja je manje za 0,7%.

U drugu grupu, po broju nezaposlenih, spadaju lica sa IV stepenom obrazovanja. Kod njih je, kao što je već navedeno, evidentiran porast broja registrovanih nezaposlenih lica, u posmatranom periodu, za 2,95%.

Na evidenciji nezaposlenih lica registrovan je i veliki broj nekvalifikovanih lica, čije se učešće u datom četverogodišnjem periodu kreće od 25,91% u 2011. do 21,57% u 2014. godini, što ukazuje na pad za 4,34%.

Učešće broja lica sa VII stepenom obrazovanja, u ukupnom broju nezaposlenih lica, u 2014. godini iznosi 9,32 %. U odnosu na 2011. godinu, ovaj broj se povećao za 2,76%. Takođe, povećao se i broj lica sa zvanjem master i magistar.

U periodu od 2011. do 2014. godine, broj nezaposlenih žena je nešto manji od 50% u odnosu na ukupan broj registrovanih nezaposlenih lica. Njihovo učešće se kreće od 47,58% u 2011. do 48,35% u 2014. godini, što ukazuje na blagi porast za 0,77%.

Sa aspekta ponude i potražnje za određenim strukama i zanimanjima bitna je i brojčana zastupljenost pojedinih zanimanja unutar stepena obrazovanja.

U trećem stepenu (KV) najviše registrovanih lica je u sljedećem strukama i zanimanjima: trgovci i srodni (8.858), metalci (8.813), mehaničari i mašinisti (5.998) i ugostitelji i srodni (5.402).

U četvrtom stepenu (SSS) najviše registrovanih lica je u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i ekonomski tehničari (7.530), mehaničari i mašinisti (5.481), maturanti gimnazije (4.628), električari i energetičari (3.694), ugostitelji i srodni (2.137) i zdravstveni radnici (2.045).

U šestom stepenu (VŠS) registrovano je najviše lica u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i ekonomisti (687), ing. organizacije rada i srodni (200) i pravnici (163).

U sedmom stepenu obrazovanja (VSS) najviše nezaposlenih lica je registrovano u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i dipl.ekonomisti (3.792), diplomirani pravnici (1.719) i diplomirani inženjeri poljoprivrede (559). Takođe, veliki je i broj registrovanih lica sa zanimanjima iz oblasti prosvjetne struke – profesori razredne nastave (808), profesori fizičkog vaspitanja (495), profesora engleskog jezika (382), diplomirani vaspitači (284), diplomirani pedagozi (267), profesori srpskog jezika (256), dipl.geografi (219).

Ukupan broj nezaposlenih lica, evidentiranih na dan 31.12.2014. godine, razvrstan je prema dužini trajanja nezaposlenosti od poslednje prijave na evidenciju nezaposlenih lica. Od ukupnog broja nezaposlenih lica u 2014. godini, njih 25,0 % čeka na zaposlenje od 1 do 3

godine, a 24,0% na zaposlenje čeka do 1 godine. Od 3 do 5 godina na zaposlenje čeka 15,3% lica, od 5 do 7 godina 10,1%, od 7 do 9 godina 7,7%. Dok preko 9 godina na zaposlenje čeka 17,9% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

Ako se dužina čekanja na zaposlenje posmatra prema stepenu obrazovanja, može se uočiti da na posao najduže čekaju lica sa III stepenom obrazovanja i njih na evidenciji aktivnih tražioca zaposlenja ima najviše, 50.772 lica. Na posao dugo čekaju i nekvalifikovana lica, kao i lica sa srednjom stručnom spremom. Dok lica sa visokom stručnom spremom najbrže dolaze do posla, pa se može zaključiti da, iako, se broj lica sa visokom stručnom spremom povećao, nivo obrazovanja još uvijek značajno utiče na dužinu čekanja na zaposlenje.

U ukupnom broju lica na evidenciji, najviše je lica starosne dobi od 30-44 godine (51.825), a najmanje lica starosne dobi od 55-65 godina (14.750). Međutim, analiza njihovih dužina čekanja na evidenciji ukazuje na to da se sa godinama starosti povećava i dužina čekanja na zaposlenje. Na to upućuju sledeći podaci:

- Do 1 godine na evidenciji najviše čeka lica starosne dobi 15-29 godina, 17.149 ili 40% lica od ukupnog broja, a lica starosti 55-65 godina svega 1.928, što čini 13% od ukupnog broja lica iste starosne dobi.
- Od 1 do 3 godine najveći je broj lica starosti 15-29 godina, 14.997 ili 35%.
- Dalje se stanje na evidenciji menja, pa tako od 3 do 5 godina čeka 14% lica starosti 15-29, a starosne dobi od 55-65 godina 15% lica.
- U periodu od 5 do 7 i od 7 do 9 godina čekanja na evidenciji, najviše je lica starosti 55-65 godina 12%.
- Dok preko 9 godina, najmanje čeka lica od 15-29 godina starosti (2%), a najviše lica starosti od 45-54 godine 30%.

Dužina čekanja na evidenciji prema godinama starosti nezaposlenih lica na evidenciji za 2014. godinu

Čekanje (god)	15-29 g.				30-44 g.				45-54 g.				55-65 g.				UKUPNO
	Ukupno	% od uk	žena	% od uk ž	Ukupno	% od uk	žena	% od uk ž	Ukupno	% od uk	žena	% od uk ž	Ukupno	% od uk	žena	% od uk ž	
0-1	17,149	40%	8,005	39%	10,566	20%	4,906	18%	4,546	14%	1,967	12%	1,928	13%	543	10%	34,189
1-3	14,997	35%	7,132	34%	11,838	23%	5,733	21%	6,092	19%	2,817	17%	2,712	18%	902	17%	35,639
3-5	5,991	14%	2,867	14%	8,558	17%	4,338	16%	5,056	15%	2,521	16%	2,250	15%	821	15%	21,855
5-7	3,022	7%	1,490	7%	5,795	11%	3,025	11%	3,791	12%	1,915	12%	1,825	12%	699	13%	14,433
7-9	1,447	3%	780	4%	4,300	8%	2,247	8%	3,513	11%	1,802	11%	1,784	12%	708	13%	11,044
9 +	774	2%	474	2%	10,768	21%	6,481	24%	9,722	30%	5,148	32%	4,251	29%	1,666	31%	25,515
Ukupno	43,380		20,748		51,825		26,730		32,720		16,170		14,750		5,339		142,675

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Analiza broja lica prijavljenih na evidenciju, kako lica bez radnog iskustva tako i onih koji po različitim osnovama dolaze iz radnog odnosa, kao i lica koja se odjavljuju sa evidencije, daje vrlo značajne pokazatelje o dinamici promjena ukupnog stanja na evidenciji. Njihova analiza je bitna sa aspekta praćenja stanja i kretanja na tržištu rada.

U toku 2014. godine na evidenciju Zavoda za zapošljavanje RS prijavljeno je ukupno 61.731 lice ili u prosjeku mjesečno 5.144 lica. U odnosu na prethodnu godinu broj novoprijavljenih lica na evidenciju se smanjio za 6,1%.

Analiza prijavljenih na evidenciju prema predhodnom radnom iskustvu ukazuje da je u 2014. godini, bez radnog iskustva ukupno prijavljeno 24.358 lica što je za 2,8% manje u odnosu na prošlu godinu, kada je na evidenciji bilo prijavljeno 25.054 lica bez radnog staža.

Takođe, u 2014. godini dolazi i do smanjenja broja prijavljenih lica koja imaju radno iskustvo za 8,2% u odnosu na prethodnu godinu. U 2014. godini ukupno je prijavljeno 37.373 lica, koja imaju radno iskustvo, a u 2013. godini 40.701 lice.

Od ukupnog broja prijavljenih lica koja imaju radno iskustvo (37.373), najveći udio čine lica sa prestankom rada na određeno vrijeme, i to 12.082 lica ili 32,3% od ukupnog broja prijavljenih lica sa radnim iskustvom. U odnosu na 2013. godinu njihov broj je manji za 11,5%.

Veliki broju prijavljenih na evidenciji su i lica koja su sporazumno prekinula radni odnos (9.085), međutim u odnosu na prošlu godinu, njihov broj je manji za 2,7%. Po osnovu prestanka radnog odnosa zbog organizacionih promjena (tehnološki višak) prijavljeno je 9.053 lica, što je za 10,7% manje u odnosu na prošlu godinu, kada je prijavljeno 10.133 lica.

Uporedna analiza podataka iz 2013. i 2014. godine ukazuje da je broj prijavljenih lica, koja su radni odnos prekinula zbog stečajnog postupka, smanjen za 34,6%.

U kontekstu naprijed navedenog potrebno je naglasiti da sumiranje mjesečnih izvještaja koji se odnose na ukupan broj novoprijavljenih na godišnjem nivou, u realnom značenju nema smisla jer su u pojedinim mjesečnim izvještajima ponavljaju ista lica koja u više navrata odlaze i dolaze na evidenciju.

Takođe, potrebno je voditi računa o tome da se podaci za lica sa radnim stažom vezuju za periode prijavljivanja na evidenciju, a ne za periode ostanaka bez posla koji mogu nositi karakteristiku ostanaka bez posla iz ranijih perioda sa tadašnjim razlogom ostanaka bez posla.

Sumirane rezultate dobijene kao zbir mjesečnih podataka ima smisla tumačiti samo kao mjeru za upoređivanje sa rezultatima iz istih perioda proteklih godina odnosno pratiti relativno kretanje određenih pokazatelja stanja iz ove oblasti.

Uporedni pregled razloga prestanka vođenja evidencije po sumiranim mjesečnim izvještajima od 2011. do 2014.

Godina	Zaposlenje	Obavljanje privatne djelatnosti	Uključivanje na redovno školovanje	Sticanje uslova za penziju	Trajna nesposobnost	Sticanje višeg stepena stručne spreme	Neredovno javljanje	Izdržavanje kazne zatvora	Preseljenje	Smrt	Rad na crno	Registr. poljop. gazdinstvo	Odbijanje zaposlenja u svom zanimanju	Ostali zakonski osnovi	UKUPNO
2011	24,506	457	174	3,658	264	1,254	22,677	47	1,979	578	12	94	15	605	56,320
2012	27,702	666	192	3,583	314	1,297	22,037	72	2,059	541	9	33	94	939	59,538
2013	27,996	864	198	3,409	282	1,230	23,105	51	2,158	530	11	15	13	1,188	61,050
2014	31,675	996	182	3,549	320	1,091	22,527	53	2,397	558	4	208	2	1,545	65,107

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

U naprijed datoj tabeli dat je uporedni pregled lica koja su brisana sa evidencije, kao i razlozi njihovog prestanka vođenja evidencije, u periodu od 2011. do 2014. godine.

Ukupan broj lica brisanih sa evidencije nezaposlenih lica, u 2014. godini, je bio 65.107 ili u prosjeku mjesečno 5.425. Ukupan broj brisanih u 2014. je u odnosu na 2013. godinu veći za 6,6%, kada je taj broj iznosio 61.050.

Analiza razloga prestanka vođenja evidencije ukazuje da najveći broj lica brisan zbog određenih oblika zaposlenja (32.671). U odnosu na 2013. godinu, taj broj se povećao za 13,2%%.

Drugu grupu čine lica, koja su sa evidencije nezaposlenih lica brisana zbog neredovnog javljanja i to 22.527 ili 34,6% od ukupnog broja lica brisanih sa evidencije.

U 2014. godini brisano je 3.549 lica koja su stekla uslove za penziju, što je za 4,1% više u odnosu na isti period prethodne godine, kad je uslove za penziju steklo 3.409 lica.

Administrativna stopa nezaposlenosti se računa kao odnos broja nezaposlenih i ukupnog broja radne snage, koju čini zbir broja zaposlenih i nezaposlenih u RS. Izračunava se za mart i septembar tekuće godine, kada Zavod za statistiku RS objavljuje podatke o broju zaposlenih radnika u RS.

Prema podacima za septembar 2014. godine, kada je broj nezaposlenih iznosio 143.955, a broj zaposlenih 243.102, administrativna stopa nezaposlenosti iznosi 37,2%. U odnosu na isti period prošle godine, administrativna stopa je smanjena za 1,1%.

Anketna stopa nezaposlenosti se računa kao odnos broja nezaposlenih lica i aktivnog stanovništva, pri čemu su broj nezaposlenih lica i aktivnog stanovništva izvedeni iz uzorka anketiranih lica u RS. Ona je zasnovana na Anketi o radnoj snazi, koja se sprovodi jedanput godišnje od strane Zavoda za statistiku RS. Poslednji podaci se odnose na 2014. godinu, prema kojima je stopa nezaposlenosti 25,7%, što je za 13% manje u odnosu na 2013. godinu.

Nepodudarnost administrativne i anketne stope rezultat je različitih metodoloških pristupa u definisanju parametara za izračunavanje. Anketna zaposlenost prema preporukama MOR-a podrazumjeva da su zaposleni i :

- lica koja su obavljala neki plaćeni posao (u novcu ili naturi) najmanje 1 sat u referentnoj sedmici
- članovi domaćinstva koji pomažu u vođenju porodičnog posla ili poljoprivrednog imanja bez direktne naknade (pomažući članovi domaćinstva).

Ponuda radne snage – stanovništvo i radna snaga

Stanovništvo RS čini 35% ukupnog stanovništva u BiH, što je ekvivalentno broju od otprilike 1.155.000 (muškarci 49,2% / žene 50,8%), od čega je 969.000 stanovnika preko 14 godina starosti, a 186.000 ispod 15 godina starosti. Radno sposobno stanovništvo (15–64 godina starosti) čini 66% od ukupnog stanovništva. Pokazuje se da broj ukupnog stanovništva procentualno opada po stopi od -1,2% godišnje.

Starosni obrasci ne otkrivaju ništa vanredno u odnosu na uporedive države i spoljne regione. Dva glavna obilježja karakteriše demografski razvoj: pojavio se nagli pad u broju stanovništva ispod 15 godina starosti od 9,2% (muškarci – 9,3% i žene – 9,1%) iz 2006–2007. godine i rast od 6,9% stanovništva u životnoj dobi između 50 i 64 godine (muškarci 9,7% i žene 4,4%). Ponudu radne snage u RS karakteriše velika većina radno sposobnog stanovništva koje ima labavu ili nikakvu vezu sa tržištem rada. Samo 35% radno sposobnog stanovništva je zaposleno², 12% su nezaposleni, a 53%

² Prema podacima iz ARS 2014. godina

su neaktivni. Visoka stopa lica koja imaju nizak stepen povezanosti sa tržištem rada, predstavlja opasnost za budući privredni rast i ponudu radne snage sa adekvatnim i visokokvalitetnim kvalifikacijama.

Stopa zaposlenosti u RS značajno je niža (45%) u poređenju sa EU (64,3%). Naročito niska stopa zaposlenosti prisutna je među mladima 15–24 godine starosti (13,4%) u poređenju sa ostalim starosnim grupama (25–49 godine starosti 57,6%, 50–64 godine starosti 40,4%) i prema prosjeku EU 15–24 godine starosti (36,3%). Stopa zaposlenosti za mlade porasla je za 3,1% od 2006. do 2007. godine³. U pravilu, prisutna je velika nesrazmjernost u smislu zaposlenosti sa stanovništa polova (21,2%⁴), (EU27 14,5%) i pojedinačnih starosnih grupa. (15–24 godina starosti: 13,2%, 25–49 godina starosti: 21,8%, 50–64 godina starosti: 24,9%). Stopa zaposlenosti za žene (31,3%) je isto tako mnogo niža u poređenju sa prosjekom EU27 (57,1%).

Opšta stopa nezaposlenosti (15–64) u RS je visoka (26,8%) u poređenju sa prosjekom EU (7,9%). Žene imaju višu stopu nezaposlenosti od muškaraca (žene 29,7 muškarci 24,9%). Među mladim ljudima nezaposlenost je veća (56,5%) nego kod drugih starosnih grupa 25–49 godina žene 32,50%, muškarci 23,7% (50–64 godine 16,4%). Dugotrajno nezaposleni predstavljaju 21,3% stanovništva, što je ekvivalentno broju od 101.700 lica, dok je od ovog broja većina nezaposlena više od 12 mjeseci. Jedan od glavnih izazova u pogledu ponude radne snage u RS je da je više od polovine (53% / 463.000) radno sposobnog stanovništva neaktivna, i to da nisu nikako ili su veoma ograničeno povezani sa tržištem rada. Žene su češće neaktivne od muškaraca (žene 281.000 / muškarci 182.000).

Nizak stepen stečenog obrazovanja u RS daje slabu osnovu za ponudu visokostručnih radnika sa visokom stopom mobilnosti i sposobnostima koje odgovaraju potrebama tržišta rada.

Pored toga, velika grupa neaktivnih i nezaposlenih sa niskim stepenom obrazovanja će se u tranzicionom tržištu rada suočiti sa većim poteškoćama pri ponovnom ulasku na formalno tržište rada, zbog povišenih zahtjeva u pogledu kvalifikacija i obrazovanja. Ovakvo stanje izaziva disparitete između potreba tržišta rada i ponude radne snage i dovodi u ozbiljnu opasnost privredni rast.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje RS grupaciju lica na evidenciji nezaposlenih mladih od 30 godina u periodu od 2011. do 2014. godine, karakteriše nekoliko činjenica:

- kontinuiran pad broja mladih na evidenciji: sa 46.158 lica u decembru 2011. godine na 43.380 lica u decembru 2014. godine.
- u datom četverogodišnjem periodu, zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih skoro na svim stepenima obrazovanja, osim kod IV i VII stepena gdje je zabilježen porast broja registrovanih nezaposlenih lica.
- visoko učešće lica trećeg (KV) i četvrtog stepena (SSS) obrazovanja – zajedno oko 70%,
- učešće mladih visoke stručne spreme u ukupnom broju mladih iznosi 20%
- na evidenciji lica ove starosne grupe se nalazi i 9 % lica NK-PK-NSS,

Od 153.535 lica na evidenciji u decembru 2011. godine mladih do 30 godina je 30,0%, a u decembru 2014. godine njihova zastupljenost iznosi 30,4%.

Pregled broja nezaposlenih mladih do 30 godina na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, prema stepenu stručne spreme na dan 31.12., period 2011.-2014.

³ Prema podacima iz 2010. godine

⁴ Polna nesrazmjernost se definiše kao razlika između stope zaposlenosti muškaraca i žena.

Godina	Stepen stručnog obrazovanja							Ukupno
	1.NK	2. PK-NSS	3.KV	4.SSS	5.VKV	6.VŠS	7.VSS	
2011	6.001	390	17.318	14.406	42	660	7.341	46.158
2012	5.547	343	16.837	15.359	36	469	7.500	46.091
2013	4.602	273	15.681	16.107	25	354	8.792	45.834
2014	3.828	216	14.040	16.245	18	219	8.814	43.380

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Kada je riječ o zapošljavanju ove grupacije nezaposlenih lica, udio mladih u ukupnom broju zaposlenih u 2014. godini, sa evidencije Zavoda, iznosio oko 44%.

Stanje zaposlenosti

Ključni ekonomski pokazatelji za 2011–2014. god. RS

	2011.	2012.	2013.	2014.
Nominalni BDP (miliona KM), tekuće cijene	8.682	8.594	8.688	8.944
Nominalni rast BDP-a (%)	4,4	-1	1,1	3
Stopa inflacije (CPI)	3,9	2,1	1	1,6
Realni rast BDP-a (%)	0,8	-1	0,9	2
BDP per capita (KM)	6073	6013	6134	6343
Stopa rasta industrijske proizvodnje (%)				
Trgovinski bilans (% BDP-a)	55,9	52,9	57,4	59,7
Prosječna neto plata (u KM)	809	818	809	827
Prosječna bruto plata (u KM)	1326	1349	1333	1334
Stopa zaposlenosti (ARS)	36,1	35,3	34,6	34,9
Stopa nezaposlenosti (službena)	38,8	38,9	38,3	37,2
Stopa nezaposlenosti (ARS)	24,5	25,6	27,0	25,7

Izvor: *Ekonomska politika RS za 2014. god.*

U posljednje četiri godine ukupni broj registrovanih zaposlenih lica u RS opao je sa 324.000 u 2011. godini na 305.000 registrovanih zaposlenih lica u 2014. godini, što je za oko 6% manje nego u 2011. godini.

Zaposlenost podijeljena po sektorima u RS

	2011.		2012.		2013.		2014.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Svi								
Zaposlenost u poljoprivredi (% ukupne zaposlenosti)	106.000	32,6	99.000	31,7	90.000	29,1	93.000	30,4
Zaposlenost u industriji (% ukupne zaposlenosti)	72.000	22,3	77.000	24,7	77.000	25,1	72.000	23,8
Zaposlenost u uslugama (% ukupne zaposlenosti)	146.000	45,1	136.000	43,6	141.000	45,8	140.000	45,8
Ukupno	324.000	100	311.000	100	308.000	100	305.000	100

Izvor: RZZS RS, *Anketa o radnoj snazi 2011, 2012, 2013, 2014*

Na osnovu onog što se zapaža postoje razlike između zaposlenosti kod muškaraca i kod žena. Grupa koju čine muškarci je trenutno podjednako raspoređena između glavnih sektora, dok je grupa koju čine žene manje zastupljena u industriji, a više u uslugama. Ovim se potvrđuje

tradicionalni obrazac postojanja tipično muških i tipično ženskih zanimanja; obrazac čijem rješavanju bi trebalo da se pristupi prilikom utvrđivanja politike zapošljavanja za žene kako bi se smanjio ovakav raskorak u smislu zaposlenosti između muškaraca i žena.

Zaposlenost po glavnim sektorima i polovima

Muškarci	2011.		2012.		2013.		2014.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Zaposlenost u poljoprivredi (% ukupne zaposlenosti)	59.000	30,4	58.000	31,1	54.000	28,9	55.000	29,6
Zaposlenost u industriji (% ukupne zaposlenosti)	57.000	29,4	58.000	31,2	60.000	32,4	57.000	30,5
Zaposlenost u uslugama (% ukupne zaposlenosti)	78.000	40,2	70.000	37,7	72.000	38,7	74.000	39,8
Ukupno	193.000	100	187.000	100	186.000	100	186.000	100
Žene	2011.		2012.		2013.		2014.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Zaposlenost u poljoprivredi (% ukupne zaposlenosti)	47.000	35,9	41.000	32,7	36.000	29,4	38.000	31,6
Zaposlenost u industriji (% ukupne zaposlenosti)	16.000	11,9	18.000	14,8	17.000	14,1	16.000	13,3
Zaposlenost u uslugama (% ukupne zaposlenosti)	68.000	52,2	65.000	52,5	69.000	56,5	66.000	55,1
Ukupno	131.000	100	124.000	100	122.000	100	119.000	100

Izvor: RZZS RS, Anketa o radnoj snazi 2011, 2012, 2013, 2014

Statistički podaci ukazuju da je u 2014. godini 25,5% od približnog broja radno sposobnog stanovništva registrovano kao samozaposleno. Evidentno je više muškaraca (29,6%) od žena (19,0%) među onima koji izaberu da budu samozaposleni.

Samozaposlenost u RS

Samozaposlenost	2011.	2012.	2013.	2014.
Samozaposleno ukupno radno sposobno stanovništvo (% od ukupne zaposlenosti)	26,8%	29,2%	25,7%	25,5%
Samozaposleni muškarci (% od ukupne zaposlenosti)	29,7%	33,0%	30,4%	29,6%
Samozaposlene žene (% od ukupne zaposlenosti)	22,5%	23,6%	18,4%	19,0%

Izvor: RZZS RS, Anketa o radnoj snazi 2011, 2012, 2013, 2014

Posredstvom Zavoda za zapošljavanje i realizacijom aktivnih mjera zapošljavanja u izvještajnom periodu zaposleno je 2011- 24.966; 2012- 28.368; 2013.- 28.860 i 2014. godine 32.671. lica što ukupno iznosi 114.865 lica.

Od toga 12.229. lica je zaposleno u izvještajnom periodu kroz projekte koji su finasirani sredstvima Vlade u iznosu 47. 598.338,72 KM.

Ovi podaci govore da su izvještajnom periodu učinjeni značajni napori na realizaciji politike zapošljavanja.

BD

Implementacija Zakona o zapošljavanju i podzakonskih akta Zavoda ogleda se kroz;

Posredovanje u zapošljavanje jedna je od osnovnih funkcija Zavoda za zapošljavanje BD koja se organizaciono i suštinski stalno mora unapređivati. Prvi praktični koraci su realizovani u drugoj polovini 2010. godine kroz Projekt zapošljavanja i zadržavanja mladih u BiH, koji je finansirala Vlada Kraljevine Španije, pod pokroviteljstvom UN-a, a ogleda se u opremanju CISO-centra, kadrovskom jačanju, od strane projekta, kroz obuku savjetodavaca za rad u centru. CISO-centar (Centar za informisanje, savjetovanje i obuku) otvoren je i počeo s radom 5. maja 2011. godine, a implemtacija projekta je završena novembra 2012. godine. Obuke CISO-centra – radionice, motivacijske seminare, obuke pisanja CV-a, prpratnog pisma, razgovor s poslodavcem, prošao je značajan broj lica. Dakle, CISO-centar je imao znatan broj korisnika usluga, ali je taj broj u stalnom opadanju, obzirom da je rad CISO centra uslovljen optimalnim smještajnim prostorom kojeg Zavod još uvijek nema, i što je kočnica na unapređenju rada Zavoda.

Informisanje o uslovima i mogućnostima zapošljavanja: savjetodavci – instruktori su se razvijali kroz rad CISO-centra, u okviru projekta „Zapošljavanja i zadržavanja mladih”, što podrazumijeva intenzivniju komunikaciju s nezaposlenim a povodom upražnjenih mjesta koja iskažu poslodavci, što uključuje predselekciju nezaposlenih lica na zahtjev poslodavaca, savjetovanje lica s dugoročnom nezaposlenošću vezano za prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i doškoloavanje za poznatog poslodavca ili za tržište rada, socijalizaciju nezaposlenih lica i njihovo aktivnije uključivanje na tržište rada i dr. Za vrijeme implementacije projekta veliki broj lica je koristio usluge savjetovanja i uradio individualne planove zapošljavanja. Na facebook stranici „Program zapošljavanja i zadržavanja mladih u BiH“ svakodnevno se objavljuju oglasi za cijelu BiH, najzanimljivije informacije i savjeti.

Profesionalna orijentacija i savjetovanje o izboru zanimanja je mjera koju Zavod jača kroz kontakte s obrazovnim institucijama u BD. Aktivnost se odnosi na ciljnu grupu mladih po završenom osmogodišnjem i srednjoškolskom obrazovanju. Osnovni cilj je što veći broj svršenih učenika osmogodišnjih i srednjih škola informisati o stanju na tržištu rada, te tako pomoći mladima da se kod profesionalne orijentacije i karijernog usmjeravanja orijentišu na zanimanja prema zahtjevima tržišta rada. Ovakav pristup je prvi korak ka boljoj kontroli strukturne nezaposlenosti. Kad je u pitanju informisanje vezano za profesionalnu orijentaciju, isto je urađeno u četiri srednje škole, a kroz ovaj vid informisanja je prošlo 540 učenika završnih razreda Gimnazije, Tehničke škole, Ekonomske škole I Poljoprivredno/Medicinske škole. Prezentacije su održane i u 10 osnovnih škola. Prezentacije o profesionalnom usmjeravanju učenika završnih razreda osnovnih škola prošlo je ukupno 626 učenika.

Organizovanje stručnog osposobljavanja, obuke i pripremu za zapošljavanje je programska aktivnost Zavoda, u cilju rješavanja strukturne nezaposlenosti, kroz formalne i neformalne oblike obrazovanja, za poznatog poslodavca i/ili za tržište rada. Čini se, a to su dobre prakse zemalja EU-e posmatrano kroz projekte koji se implementiraju u BiH, da će se ubuduće sve više pažnje posvećivati aktivnostima prekvalifikacije, dokvalifikacije i doškoloavanja, a sve manje aktivnim mjerama kroz su/finansiranje poslodavaca, kako bi smo postigli bolji krajnji rezultat, a to je bolja dugoročnost u zapošljavanju, te smanjenje stope nezaposlenosti.

U kontekstu takvih kretanja, na poziv Delegacije Evropske unije u BiH, Zavod za zapošljavanje je aplicirao projektom “Posavina na cjeloživotno učenje” koji je podržan od

strane EK-e, sa iznosom od oko 84.000 EUR-a, a Zavod je obezbijedio vlastito učešće od oko 12.500 EUR-a. Partneri Zavoda kao nosioca projekta, pored BD su obrazovne institucije, udruženja poslodavaca i nevladin sektor iz regije posavine - Bosanski Šamac, Orašje, Pelagićevo i Donji Žabar. Cilj projekta je da se stvori pravni i institucionalni okvir za uvođenje u praksu cjeloživotnog učenja kao najefikasnije metoda rješavanja strukturne i ukupne nezaposlenosti, primjereno potrebama poslodavaca i tržištu rada. Projekat se privodi kraju, aprila mjeseca 2015. godine EK-i, Zavod će dostaviti konačan izvještaj o implementiranim zadacima iz projekta, a same studije poslužiće kao polazna osnova za provođenje projektnih ciljeva u praksu, u regiji Posavine.

Provođenje programa i mjera aktivne politike zapošljavanje jedna je od redovnih aktivnosti Zavoda koja ima za cilj smanjenje stope nezaposlenosti kroz podršku programima poslodavaca za novo zapošljavanje. Zavod je, u prethodnom periodu, provodio programom rada predviđene aktivne mjere, kao i mjere aktivne politike zapošljavanja Vlade BD koje su finansirane iz budžeta. Treba naglasiti da je osnovna namjera aktivnih mjera koje provodi Zavod, dugoročnost u zapošljavanju, to postizemo kroz prioritetne liste poslodavaca koji prihvate takve uslove iz JP-a, a što je vidljivo u tabelarnim pregledima zapošljavanja po pojedinim ciljnim grupama, u narednom dijelu izvještaja.

Važno je napomenuti da projekti koji se implementiraju u BiH, a jedan od tih projekata nas upućuje na dobre prakse zemalja EU, da treba linearno budžetiranje postepeno mijenjati sa programskim budžetiranjem, što je standard EU-e, što podrazumijeva podizanje efikasnosti trošenja budžetskih sredstava, praćenje izlaznih i krajnjih rezultata kod utroška budžetskih sredstava po svakom programskom zadatku.

Posebno treba istaći da, pored sredstava koja Zavod prikupi po osnovu stope doprinosa za obezbjeđenje od nezaposlenosti, finansijsku podršku na implementaciji Zakona o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, Zavod ima od Distrikta u vidu budžetskog granta za svo vrijeme svoga postojanja.

Ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu po osnovu nezaposlenosti je aktivnost koju Zavod obavlja, kad je u pitanju ostvarivanje prava po osnovu nezaposlenosti u skladu sa zakonom. Ova aktivnost, po prirodi posla, u narednom periodu bi morala biti izmještena u Fond zdravstvenog osiguranja, po uzoru na rješenja, po osnovu ovog prava, u zemljama u okruženju i zemljama EU-e.

Kada je u pitanju stanje u aktivnoj evidenciji lica koja traže zaposlenje, u posljednjih nekoliko godina, nema bitnijih promjena u broju evidentiranih nezaposlenih lica. Broj nezaposlenih sa stanjem na 31. 12. 2014. godine je 12.194 lica, uz napomenu da je to dnevno promjenljiva veličina. Treba napomenuti da podatak o nezaposlenim osobama, ne odražava realno stanje nezaposlenosti, po nekoliko osnova, kad su u pitanju aktivni tražioci posla:

- na evidenciji se nalazi znatan broj lica koja ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu po osnovu nezaposlenosti, a nisu zainteresovani da aktivno traže posao, te bi u dogledno vrijeme, ova lica trebalo to pravo da počnu direktno ostvarivati u Fondu zdravstvenog osiguranja, po uzoru na rješenja u zemljama okruženja,
- lica koja ostvaruju socijalne prinadležnosti po raznim osnovama, a koja nisu aktivna na tržištu rada, također bi trebala to pravo ostvarivati direktno u nadležnim institucijama Distrikta, bez obaveze da se nalaze na evidenciji Zavoda,
- rada u sektoru sive ekonomije, a podatak se temelji na uporednim podacima između statističke i anketne stope nezaposlenosti, što bi trebalo početi rješavati, između ostalog, i na osnovama dijaloga među socijalnim partnerima,

- posticaje u poljoprivredi ne uslovljavati, evidencijom korisnika podsticaja na evidenciji nezaposlenih u Zavodu.

Prema standardima Eurostata (Evropska Agencija za statistiku), radno sposobno stanovništvo je stanovništvo u starosnoj dobi od 15 do 65 godina, što u slučaju BD iznosi oko 63% od ukupnog broja stanovnika.

Zemlje EU su stvorile obavezu da se, od ukupnog broja, nađe na tržištu rada ne manje od 70% radno sposobnog stanovništva, što ima direktne veze s visinom sredstava koja se izdvajaju po osnovu socijalnih davanja, korisnicima socijalnih prinadležnosti.

Kada je u pitanju nezaposlenost, u BD, nema bitnih promjena broja nezaposlenih lica u posmatranom periodu.

U BD broj zaposlenih lica u posmatranom periodu ima trend laganog rasta do 2010 godine. Od 2011. godine broj zaposlenih stagnira, odnosno ima manji pad u 2013. godini..

Najveći broj lica je radno angažovan u sektoru trgovine i ugostiteljstva, te poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji.

Promjene na evidenciji nezaposlenih-posredovanje

R. br.	Aplikacija obilježja	B r i s a n j e			
		2011.g.	2012.g.	2013.g.	2014.g.
1	2	3	4	5	6
1.	Brisanje po osnovu zaposlenja	911	786	708	1.569
2.	Odustao/la od traženja zaposlenja /neredovno javljanje	1.759	1.386	819	1.438
3.	Brisani po osnovu rada na crno	55	51	91	45
4.	Brisani po drugim osnovama (promjena mjesta prebivališta, odlazak u penziju, odlazak na školovanje, brisanje po osnovu smrti i sl.)	637	302	170	1.579
S v e g a :		3.362	2.525	1.788	4.631

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Po osnovu posredovanja u zapošljavanju, uključujući i zapošljavanje po osnovu aktivnih mjera, u fiskalnoj 2014. godini brisano je s evidencije 1.569 lica, što je u odnosu na 2013. godinu više za 861 lice.

Lica koja se neredovno javljaju na evidenciju u ostavljenim rokovima, brisana su iz aktivne evidencije kao lica koja su odustala od aktivnog traženja zaposlenja, pa je po ovom osnovu brisano iz evidencije 1.438 lica. Brisanje se vrši na rok od tri mjeseca, uz napomenu da se najveći broj lica brisan iz evidencije po ovom osnovu po isteku od tri mjeseca vrati na evidenciju nezaposlenih.

Lica koja je nadležna inspekcija našla da rade na „crno“ brisana su iz evidencije na rok od 6 mjeseci, i po tom osnovu u posmatranoj poslovnoj/fiskalnoj 2014. godini, iz aktivne evidencije je brisano 45 lica, što je manje u odnosu na prethodnu fiskalnu/poslovnu godinu za 46 lica.

Brisanje iz evidencije po drugim osnovama u poslovnoj / fiskalnoj 2014. godini je iznosilo 1.579 lica, što je više za 1.409 lica u odnosu na brisanje u prethodnoj godini (brisanje po osnovu: promjena mjesta prebivališta, odlazak u penziju, odlazak na školovanje, brisanje po osnovu smrti i sl.).

Planirana priprema za tržište rada, izvedena kroz kurseve neformalnog obrazovanja, u funkciji je osposobljavanja nezaposlenih lica za veću mobilnost na tržištu rane snage. Obuka za sticanje novih znanja i vještina, obavljena je prema interesu nezaposlenih lica – odabranih putem ankete, i obavljena iz oblasti informatike, vođenja poslovnih knjiga, učenja stranih jezika, radi podizanja ukupnih kompetencija nezaposlenih lica.

Program zapošljavanja pripravnika

Programski zadatak zapošljavanja pripravnika je skoro redovan programski zadatak Zavoda, usmjeren zapošljavanju mladih, kao posebno osjetljive ciljne grupe.

Program dugoročnog zapošljavanja pripravnika – 2010/2011.g.

Ciljna grupa	Zavod				Poslodavac			
	B r o j		KM/ Mjes.	Svega Zavod	B r o j		KM/ Mjes.	Svega Poslodavci
	Prip.	Mjes.			Prip.	Mjes.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
VII -stepen	18	12	1.140	246.240	18	12	1.140	246.240
VI– stepen	3	9	912	24.624	3	9	912	24.624
IV-stepen	10	6	760	44.840	10	6	760	44.840
	8	6	760	34.757	-	-	-	-
UKUPNO	39	-	-	350.461	31	-	-	315.704

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Zavod za zapošljavanje, izvršavajući program rada za 2010. godinu, u oktobru mjesecu iste godine, raspisao je javni poziv poslodavcima za zapošljavanje pripravnika. Javnim pozivom je data prednost poslodavcima koji prihvate obavezu da zadrže pripravnike u radnom odnosu, posle obavljenog pripravničkog staža, čime bi se obezbijedilo dugoročnije zapošljavanje. Odziv poslodavaca i podrška ovom programskom zadatku bio je dobar, ali ukupne aktivnosti nisu dovedene do kraja 31.12. 2010. godine, pa se sa istim nastavilo i okončalo u fiskalnoj 2011. godini.

Rezultat ove programske aktivnosti je zapošljavanje 39 pripravnika, od toga 18 pripravnika VII stepena obrazovanja, na period od 24 mjeseca, 3 pripravnika VI stepena obrazovanja, na period od 18 mjeseci, 10 pripravnika IV stepena obrazovanja, na period od 12 mjeseci i 8 pripravnika IV stepena obrazovanja na period od 6 mjeseci.

Kod ongažovanih pripravnika VII stepena obrazovanja, Zavod je obezbijedio bruto platu za period od 12 mjeseci, VI stepena obrazovanja na period od 9 mjeseci i kod pripravnika IV stepena obrazovanja za period od 6 mjeseci. Za preostali period angažovanja pripravnika, bruto platu obezbijedili su poslodavci.

Ukupno izdvojena sredstva za ovaj programski zadatak od strane Zavoda iznose 350.461 KM, dok su poslodavci po ovom osnovu obezbijedili 315.704 KM.

U fiskalnoj 2012. godini, Zavod za zapošljavanje BD je implementirao Vladin program zapošljavanja pripravnika, za isti je Vlada obezbijedila značajna sredstva.

Struktura, kada je u pitanju njihova kvalifikacija, najvećim dijelom se odnosi na angažovanje pripravnika VII stepena obrazovanja, pri čemu je Vlada BD vodila računa i o nacionalnoj zastupljenosti, saglasno članu 20 Statuta Distrikta.

Zapošljavanje lica starije starosne dobi

Programski zadatak zapošljavanja lica starije starosne dobi, takođe je redovan programski zadatak Zavoda.

Pokušaj Zavoda da kroz programsku aktivnost i javni poziv poslodavcima za zapošljavanje lica starije starosne dobi – 15 muškaraca starosne dobi preko 50 godina i 15 žena starosne dobi preko 45 godina, kao teže zapošljive ciljne grupe, zaposli 30 lica na rok od dvanaest mjeseci, uz obavezu Zavoda za refundira poslodavcu ukupnu bruto platu zaposlenim iz ove ciljne grupe u mjesečnom bruto iznosu od 600 KM, dobro je podržan od strane poslodavaca.

Cilj ovog programskog zadatka je da se ovoj, teže zapošljivoj, ciljnoj grupi pomogne u približavanju uslovu za penziju. U odnosu na prethodnu fiskalnu godinu, u 2011. godini je iskazan povećan interes poslodavaca za zapošljavanjem lica starije starosne dobi.

U radni odnos uvedeno 18 muškaraca i 14 žena zadate starosne dobi, na rok od 18 mjeseci, od kojih Zavod finansira bruto platu zaposlenih 12 mjeseci, a poslodavac 6 mjeseci, što je postignuto kroz rangiranje poslodavaca koji prihvate ovakve uslove iz JP-a, u I - prioritetnu listu.

Ukupno izdvojena sredstva za ovaj programski zadatak od strane Zavoda iznose 216.000 KM, dok su poslodavci po ovom osnovu obezbijedili 115.200 KM.

Ukupno izdvojena sredstva za ovaj programski zadatak od strane Zavoda iznose 338.400 KM, dok su poslodavci po ovom osnovu preuzeli obavezu u iznosu od 169.200 KM.

Namjera Zavoda da kroz programsku aktivnost i javni poziv poslodavcima za zapošljavanje lica starije starosne dobi, zaposli 15 muškaraca starosne dobi preko 50 godina i 15 žena starosne dobi preko 45 godina, kao teže zapošljive ciljne grupe, na rok od dvanaest mjeseci, s tim da ih poslodavci zadrže i finansiraju im bruto platu još ne kraće od 6 mjeseci, dobro je podržan od strane poslodavaca.

U radni odnos uvedeno 9 muškaraca i 20 žena zadate starosne dobi, na rok od 18 mjeseci, od kojih Zavod finansira bruto platu zaposlenih 12 mjeseci, a poslodavac 6 mjeseci, što je postignuto kroz rangiranje poslodavaca koji prihvate ovakve uslove iz JP-a, u I - prioritetnu listu.

Ukupno izdvojena sredstva za ovaj programski zadatak od strane Zavoda iznose 214.020 KM, dok su poslodavci po ovom osnovu preuzeli obavezu u iznosu od 107.010 KM.

Namjera Zavoda da kroz programsku aktivnost i javni poziv poslodavcima za zapošljavanje lica starije starosne dobi, zaposli 12 muškaraca starosne dobi preko 50 godina i 12 žena starosne dobi preko 45 godina, kao teže zapošljive ciljne grupe, na rok od dvanaest mjeseci, s tim da ih poslodavci zadrže i finansiraju im bruto platu još ne kraće od 6 mjeseci, dobro je podržan od strane poslodavaca.

Zapostljavanje lica sa dugoročnom nezaposlenošću, ciljnih grupa od III do VII stepena obrazovnja, programski je zadatak koji je imao za cilj dugoročnije zapostljavanje. Za ovaj programski zadatak, jednom objavljen Javni poziv, još dva puta je produžavan, isti je naišao na umjerenu podršku poslodavaca.

Zapošljavanje lica sa dugoročnom nezaposlenošću

Ciljna grupa	Zavod				Poslodavac			
	B r o j		KM/ Mjes.	Svega Yavod	B r o j		KM/ Mjes.	Svega Poslodavci
	Lica	Mjes.			Lica	Mjes.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
VII -stepen	1	12	1.140	13.680	1	12	1.140	13.680
	11	12	1.140	150.480	11	6	1.140	75.240

	25	12	1.140	342.000	-	-	-	-
VI- stepen	1	9	700	6.300	1	3	700	2.100
	2	9	700	12.600	-	-	-	-
IV-stepen	12	6	600	43.200	12	3	600	21.600
	25	6	600	90.000	-	-	-	-
III / stepen	1	18	200	3.600	-	-	-	-
	13	6	600	46.800	13	3	600	23.400
	2	6	600	7.200	-	-	-	-
UKUPNO	93	-	-	715.860	38	-	-	136.020

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Zapošljavanje lica sa dugoročnom nezaposlenošću i ostalih lica sa evidencije Zavoda, programski je zadatak koji je imao za cilj dugoročnije zapošljavanje, pri čemu je Zavod sufinansirao bruto plate zaposlenih u iznosu od 2/3 a poslodavci u iznosu od 1/3 bruto plate lica koja su radno angažovana po pojedinim ciljnim grupama. Ovaj programski zadatak naišao je na dobru podršku poslodavaca, a po JP-u apliciralo je oko 260 poslodavaca.

Ukupno izdvojena sredstva koja obezbjeđuje Zavod, za zapošljavanje 174 dugoročno nezaposlenih lica svih ciljnih grupa s evidencije Zavoda, iznose 1.015.308 KM, dok za iste ciljne grupe dugoročno nezaposlenih lica, poslodavci su stvorili obavezu u iznosu od 507.654 KM.

Zapošljavanje lica sa dugoročnom nezaposlenošću i ostalih lica sa evidencije Zavoda, programski je zadatak koji je imao za cilj zapošljavanje dugoročno nezaposlenih lica, kao teže zapošljive ciljne grupe. Ovaj programski zadatak naišao je na dobru podršku, a po JP-u apliciralo je oko 260 poslodavaca. Broj poslodavaca koji je podržan po ovom JP-u, zbog ograničenih sredstava je nešto preko 90, po ovom osnovu Zavod je stvorio finansijsku obavezu prema poslodavcima, po osnovu zapošljavanja 154 lica, u iznosu 876.600 KM.

Prekvalifikacija i dokvalifikacija strukturno nezaposlenih lica za poznatog poslodavca, je redovan programski zadatak Zavoda.

Stručno osposobljavanje –prekvalifikacija/dokvalifikacija

Aplikacija obilježja		Prekvalifikacija za poznatog poslodavca - 2014. g.					
		Plan			Izvršenje/ugovoreno		
		Broj lica	Vlada	Zavod	Broj lica	Zavod – 80%	Poslodavac
Iznos KM	Iznos KM		- KM	20% - KM			
1		2	3	4	5	6	7
1.	Zavarivači	50	100.000	100.000	5	18.000	4.500
		-	-	-	5	16.000	4.000
UKUPNO		50	100.000	100.000	10	34.000	8.500

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Na javni poziv poslodavcima po programskom zadatku Prekvalifikacije/dokvalifikacije, bio je slab odziv poslodavaca, javila su se dva poslodavca, od koji jedan nije ispunjavao uslove iz Javnog poziva. Poslodavac koji je ispunio uslov iz JP-a, tražio je 10 lica za prekvalifikaciju u zanimanje zavarivač, i prihvatio uslov da finansira 20% troškova prekvalifikacije, a 80% će finansirati Zavod. Programska aktivnost prekvalifikacije/dokvalifikacije biće nastavljena i u tekućoj fiskalnoj godini.

U fiskalnoj 2014. godini, Zavod za zapošljavanje BD je implementirao Vladin program samozapošljavanja, za isti je Vlada obezbijedila sredstva u iznosu od 410.000 KM Budžetom za fiskalnu 2014. godinu. Program samozapošljavanja podržan je od strane UO-a Zavoda, saglasno prijedlogu komisije. Podaci o ukupnom broju pokrenutih biznisa iz sektora proizvodnih djelatnosti i uslužnog zanatstva, strukturi i ukupnom iznosu sredstava prikazan je u narednoj tabeli.

Vladin program samozapošljavanja 2014

Sektor	Broj biznisa	Broj lica	Iznos – KM
Proizvodna djelatnost	12	12	176.300
Uslužno zanatstvo	17	17	215.200
Svega:	29	29	391.500

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Kod ovog programskog zadatka, pored odredbe da se nezaposleno lice koje je podržano u pokretanju biznisa u cilju samozapošljavanja, ne može prijaviti na evidenciju Zavoda u naredna 24 mjeseca, čime se to lice obavezalo da održi biznis, a samo praćenje uspešnosti u održavanju biznisa Zavod prati tako što je poslodavac dužan dostaviti dokaz da je isplatio plate i obaveze po osnovu plata za svaki mjesec, dok traje ugovorna obaveza. Za prva tri mjeseca po potpisivanju ugovora, podaci o praćenju izvršavanja ugovornih obaveza su prikazani u narednoj tabeli.

Vladin program samozapošljavanja–praćenje održivosti biznisa 2014

Sektor	Broj zaposlenih	Period pravdanja		
		Januar	Februar	Mart
Pokrenuti biznisi - samozapošljavanje	29	28	28	25
Broj poslodavaca – koji nije isplatio LD	-	1	1	4
Svega:	29	29	29	29

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Za prva tri mjeseca praćenja, najveći broj biznisa po osnovu samozapošljavanja je održiv, što se vidi iz prethodne tabele, što je dobar pokazatelj.

Zapošljavanje lica svih ciljnih grupa sa aktivne evidencije Zavoda, programski je zadatak koji je imao za cilj zapošljavanje/povećanje broja zaposlenih/samozapošljavanje nezaposlenih lica koja nađu poslodavca, kao i podrška poslodavcima koja radno angažuju lica sa naglaskom na dugoročnost u zapošljavanju. Ovaj programski zadatak naišao je na dobru podršku poslodavaca, tako što je po JP-u aplicirao značajan broj poslodavaca. Zbog ograničenih sredstava nije mogao biti podržan ukupan broj poslodavaca. Po ovom osnovu Zavod je stvorio finansijsku obavezu prema 46 poslodavaca u ukupnom iznosu od 341.730 KM, po osnovu zapošljavanja 58 lica.

Član 1. stav 2. –Slobodan odabir zanimanja (zabrana diskriminacije, zabrana prisilnog rada, ostali aspekti)

Zabrana diskriminacije u zapošljavanju

BiH

Zakon o zabrani diskriminacije (“ Službeni glasnik BiH” broj 59/09) je zakon koji je donesen na nivou BiH i njime se uspostavlja okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim osobama u BiH. Ovaj Zakon primjenjuje se na postupanje svih javnih tijela na nivou države, entiteta, kantona i BD, općinskih institucija i tijela, te pravnih osoba s javnim ovlastima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba, u svim područjima života. Ne postoje entiteski zakoni o zabrani diskriminacije, ali Zakon o zabrani diskriminacije propisuje obvezu usklađivanja svih zakona i općih propisa u BiH, na svim nivoima vlasti, sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Tako član 24. Zakona o zabrani diskriminacije (prijelazne i završne odredbe Zakona) propisuje da će se u slučaju neusuglašenosti drugih zakona s ovim zakonom u postupcima po ovome zakonu, prijemjenjivati ovaj zakon. Ista odredba Zakona o zabrani diskriminacije također propisuje da će svi zakoni i opći propisi biti usuglašeni s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u roku od godinu dana od dana njegovog stupanja na snagu. Postupak usklađivanja ostalih zakona u BiH sa Zakonom o zabrani diskriminacije provodi se samo djelomično. Jedan od načina je i taj da Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH prilikom donošenja zakona na nivou BiH daje mišljenje i ukazuje na potrebu usklađivanja predmetnog zakona sa zakonom o Zabrani diskriminacije. Pored navedenog, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u suradnji s OSCE Misijom u BiH, Delegacijom EU u BiH i drugim domaćim i međunarodnim organizacijama radi na osmišljavanju plana o načinu na koji bi se zakoni u BiH mogli uskladiti sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Pored navedenog, na osnovu zaključnih razmatranja i preporuka Europske komisije pokrenut je postupak izrade izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije. Cilj pokrenutog postupka je potpuno usklađivanje ovoga zakona s pravnom stečevinom Europske unije. Poteškoće koje su postojale oko uspostave radne grupe za izmjene i dopune ovoga zakona otklonjene su i konačno se krenulo s ovim postupkom. Član 2. Zakona o zabrani diskriminacije daje definiciju diskriminacije i osnove za diskriminaciju. U postupku izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije razmatrat će se predmetna odredba Zakona u pogledu osnova za diskriminaciju na temelju starosti, invalidnosti i seksualne orijentacije. Nakon što Zakon o zabrani diskriminacije bude u potpunosti usklađen s *acquis-em* EU, poduzimat će se daljnje radnje na usklađivanju ostalih zakona s ovim zakonom.

Važeći Zakon o zabrani diskriminacije, propisuje da je u postupcima pokrenutim po posebnim tužbama za zaštitu od diskriminacije navodni prekršitelj dužan dokazati da nije prekršio načelo jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije u predmetu rasprave. U slučajevima kada osoba smatra da je snosila posljedice diskriminacije zbog propuštanja razumne prilagodbe, teret dokazivanja leži na suprotnoj stranci.

Broj primljenih predmeta diskriminacije razvrstani prema broju predmeta diskriminacije, osnovi diskriminacije i broju osoba u predmetima pred pojedinačnim sudovima u BiH u 2013. i 2014. godini

NADLEŽNI SUD	OBLAST / OSNOVA	br. predmeta	br. osoba
KANTONALNI SUD BIHAĆ	iz oblasti pravosuđa i uprave	2	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanju s posla		
KANTONALNI SUD LIVNO	iz oblasti pravosuđa i uprave	1	11
KANTONALNI SUD MOSTAR	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanju s posla	1	2
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	2
KANTONALNI SUD NOVI TRAVNIK	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	1
	iz oblasti obrazovanja, nauke i sporta	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanju s posla	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	3	3

KANTONALNI SUD ODŽAK	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
KANTONALNI SUD SARAJEVO	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	2	2
	iz oblasti stanovanja - pristup stanovanju	1	1
	iz oblasti zapošljavanja	1	1
KANTONALNI SUD TUZLA	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	3	4
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	2	2
KANTONALNI SUD ZENICA	iz oblasti članstva u profesionalnim organizacijama	1	1
	iz oblasti robe i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima	1	1
OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	iz oblasti porodice	2	3
OKRUŽNI SUD BIJELJINA	iz oblasti porodice	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
	iz oblasti zapošljavanja radni uslovi	1	1
OPĆINSKI SUD GORAŽDE	iz oblasti zapošljavanja, naknade	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OPĆINSKI SUD JAJCE	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	2
	iz oblasti socijalne zaštite - socijalno osiguranje	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, radni uslovi	1	1
OPĆINSKI SUD KONJIC	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	3
OPĆINSKI SUD LIVNO	iz oblasti obavljanja privredne djelatnosti	2	2
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OPĆINSKI SUD LUKAVAC	iz oblasti pravosuđa i uprave	1	1
OPĆINSKI SUD MOSTAR	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, napredovanja u službi	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
OPĆINSKI SUD ORAŠJE	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OPĆINSKI SUD SARAJEVO	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	8	274
	iz oblasti obavljanja privredne djelatnosti	1	1
	iz oblasti obrazovanja, nauke i sporta	1	3
	oblasti stanovanja, pristup stanovanju	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, naknade	4	9
	iz oblasti zapošljavanja, napredovanja u službi	2	3
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	6
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	6	11
	iz oblasti zapošljavanja, radni uslovi	4	5
OPĆINSKI SUD TRAVNIK	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	2
	iz oblasti obrazovanja, nauke i sporta	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
OPĆINSKI SUD ZENICA	iz oblasti pravosuđa i uprave	1	2
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OPĆINSKI SUD ŠIROKI BRLJIG	iz oblasti zapošljavanja, naknade	1	1
OPĆINSKI SUD ŽEPČE	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OSNOVNI SUD BANJA LUKA	iz oblasti porodice	5	6
	iz oblasti javnog informisanja i medija	1	1
	iz oblasti porodice	2	2
	oblasti stanovanja, pristup stanovanju	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	2	2
OSNOVNI SUD NOVI GRAD	iz oblasti zapošljavanja, radni uslovi	2	6
	iz oblasti zapošljavanja, napredovanja u službi	1	2
OSNOVNI SUD PRIJEDOR	iz oblasti zapošljavanja, napredovanja u službi	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja s posla	1	1
OSNOVNI SUD PRNJAVOR	iz oblasti pravosuđa i uprave	1	1
OSNOVNI SUD SOKOLAC	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
OSNOVNI SUD SREBRENICA	iz oblasti obrazovanja, nauke i sporta	1	2
OSNOVNI SUD TREBINJE	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, radni uslovi	2	2
OSNOVNI SUD VIŠEGRAD	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	2	2
SUD BIH	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	1
	iz oblasti pravosuđa i uprave	1	1

	iz oblasti zapošljavanja, naknade	2	4
	iz oblasti zapošljavanja, napredovanja u službi	2	2
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja sa posla	2	2
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1
VRHOVNI SUD FBIH	iz oblasti jednakom učešću u javnom životu svih građana	1	1
	iz oblasti pravosuđa i uprave	4	4
	iz oblasti zapošljavanja, naknade	2	2
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	iz oblasti porodice	1	1
	iz oblasti zapošljavanja, otpuštanja sa posla	1	1
	iz oblasti zapošljavanja pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju	1	1

Izvor : Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) BiH

Pregled registriranih žalbi u 2012./2013/2014. godini
institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH

r/b	OBLICI DISKRIMINACIJE	UKUPNO 2012.	UKUPNO 2013.	UKUPNO 2014	UKUPNO
1.	uznemiravanje	9	4	4	17
2.	spolno uznemiravanje	0	1	0	1
3.	mobing	81	69	69	219
4.	segregacija	1	1	1	3
5.	izdavanje naloga i pomaganje drugima prilikom diskriminacije	2	2	0	4
6.	podsticanje na diskriminaciju	2	1	2	5
7.	na osnovu rase	0	0	0	0
8.	na osnovu boje kože	2	0	0	2
9.	na osnovu jezika	1	0	5	6
10.	na osnovu vjere	2	1	2	5
11.	na osnovu etničke pripadnosti	26	15	22	63
12.	na osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla	30	19	19	68
13.	na osnovu veze sa nacionalnom manjinom	3	3	3	9
14.	na osnovu političkog ili drugog uvjerenja	14	8	5	27
15.	na osnovu imovnog stanja	1	5	4	10
16.	na osnovu članstva sindikatu ili drugom udruženju	3	4	6	13
17.	na osnovu obrazovanja	19	13	12	44
18.	na osnovu društvenog položaja i spola	13	14	25	52
19.	na osnovu spolnog izražavanja ili orijentacije	4	48	11	63
20.	ostalo	33	34	42	109
UKUPNO		246	242	232	720

Izvor: Godišnji izvještaj - Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH

Od ukupnog broja predmeta zaprimljenih od strane Ombudsmena za ljudska prava BiH u toku 2012. godine, 77 predmeta se odnosilo na kršenja prava osoba sa invaliditetom, u toku 2013. godine je zaprimljeno 75 žalbi, a u toku 2014. godine 71 žalba koje su se odnosilo na kršenja prava osoba sa invaliditetom.

Kako se navodi u izvještajima Ombudsmena : „uočeno je da su žalbe podnošene iz sljedećih razloga: zbog nalaza i ocjena zdravstvenog stanja, neisplaćivanje naknada za ličnu invalidninu, utvrđivanja prestanka prava na ličnu invalidninu, neisplate invalidnine i ortopedskog dodatka, propusta u toku priznavanja prava po osnovu invaliditeta, dugotrajnog vođenja drugostepenog postupka po žalbam, neisplaćivanja troškova smještaja osoba s invaliditetom u ustanove, žalbe na troškove Instituta za ocjenu radne sposobnosti, nerješavanje o pravima u zakonskom roku, zbog arhitektonskih barijera, stambenog zbrinjavanja, odbijanja zahtjeva za sufinansiranje nabavke pomagala, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, raspoređivanje na druge poslove zbog umanjene radne sposobnosti, neadekvatne zaštite prava boraca i dr.“

BiH je ratificirala 2009. godine, UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol i formiralo Vijeće za osobe sa invaliditetom BiH, koje je počelo sa

radom 2011.

U BiH osobe sa invaliditetom ostvaruju svoja prava na nivou entiteta i BD.

U junu 2015. godine Vijeće za osobe sa invaliditetom BiH je zvanično uputilo Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, Prijedlog za izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije s obrazloženjem da sadašnji Zakon ne utvrđuje invalidnost kao osnov diskriminacije.

Članom 14. Zakona o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 26/04, 7/05; 48/05; 60/10 i 32/13) propisano je da prilikom zaključivanja ugovora o radu poslodavac ne može tražiti od uposlenika podatke koji nisu u neposrednoj vezi sa prirodom radnih aktivnosti koje uposlenik obavlja. Stavom 2. navedenog člana propisano je od žene, koja se prijavila na raspisani javni oglas poslodavca ili osobi koja je već uposlena kod poslodavca, zabranjeno je tražiti da uradi test za utvrđivanje trudnoće.

Članom 63 a, u stavu 8. točka b) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10 i 40/12) propisano je da će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 200 KM do 800 KM, za prekršaj državni službenik koji izvrši diskriminaciju, odnosno nasilje na osnovu spola ili spolne orijentacije, uznemiravanje na osnovu spola i seksualno uznemiravanje, ako i svaki drugi oblik diskriminacije u skladu sa zakonom.

Odredbe Zakona o službi u Oružanim snagama BiH su slijedeće: Članom 140. stava 1. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 88/05, 53/07, 59/09, 74/10 i 42/12) propisano je da se djelatna vojna osoba bira na školovanje ili usavršavanje, dok je stavom 2. propisano da se djelatna vojna osoba razrješuje dužnosti ako školovanje ili usavršavanje traje dulje od jedne godine.

Stavom (3) istog člana propisano je da se djelatna vojna osoba upućena na školovanje ili usavršavanje radi promjene vojnoevidencijske specijalnosti razrješuje dužnosti bez obzira na trajanje školovanja ili usavršavanja, dok je stavom 4. propisano da se djelatnoj vojnoj osobi vrijeme provedeno na školovanju ili usavršavanju računa u vrijeme provedeno na službi, s pravom osobnog čina i dužnosti s koje je upućena na školovanje ili usavršavanje, te se promiče uz uvjete propisane ovim Zakonom.

Članom 14. Zakona o radu u institucijama BiH , propisano je da prilikom zaključivanja ugovora o radu poslodavac ne može tražiti od uposlenika podatke koji nisu u neposrednoj vezi sa prirodom radnih aktivnosti koje uposlenik obavlja. Stavom 2. navedenog člana propisano je od žene, koja se prijavila na raspisani javni oglas poslodavca ili osobi koja je već uposlena kod poslodavca, zabranjeno je tražiti da uradi test za utvrđivanje trudnoće.

Članom 63 a, u stavu 8. točka b) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH propisano je da će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 200 KM do 800 KM, za prekršaj državni službenik koji izvrši diskriminaciju, odnosno nasilje na osnovu spola ili spolne orijentacije, uznemiravanje na osnovu spola i seksualno uznemiravanje, ako i svaki drugi oblik diskriminacije u skladu sa zakonom.

Članom 141. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH, propisano je da Ministarstvo obrane BiH može dodijeliti stipendije studentima fakulteta i učenicima srednjih škola kako bi popunilo ustrojbeni mjesta ili uključilo kadete u vojnoobrazovne ustanove. Radi popune ustrojbenih mjesta u Oružanim snagama BiH djelatne vojne osobe mogu biti upućene na fakultete, kao i druge vrste škola u zemlji i inozemstvu. Uvjete i način stipendiranja propisuje ministar obrane.

Što se tiče obaveza nakon školovanja, članom 142. Zakona o službi u Oružanim snagama propisano je da se kadeti, djelatne vojne osobe i vojni stipendisti koji pohađaju škole kako bi popunili ustrojbeni mjesta u vojsci raspoređuju se nakon završetka školovanja na odgovarajuća ustrojbeni mjesta. Gore navedeni vojni stipendisti mogu svoje dužnosti obavljati i u svojstvu civila ako je tako regulirano ugovorom o stipendiranju. Također, vojni stipendisti koji svojom krivnjom nisu završili školovanje ili koji ne stupe u vojnu službu nakon završetka školovanja dužni su Ministarstvu obrane BiH naknaditi troškove školovanja. Ministar obrane određuje visinu troškova školovanja, a isti se utvrđuju u svakom pojedinačnom ugovoru sa stipendistom odnosno kadetom. Članom 143. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH propisano je da su kadeti i vojni stipendisti koji su završili školovanje u srednjim školama i na fakultetima dužni provesti u službi vrijeme koje je dvostruko dulje od vremena školovanja ili stipendiranja, ukoliko ugovorom nije drukčije regulirano. Stavom 2. istog člana propisano je da su djelatne vojne osobe upućene na školovanje i usavršavanje dužne stupiti u vojnu službu na razdoblje koje je dvostruko dulje od vremena školovanja i usavršavanja, ukoliko ugovorom nije drukčije regulirano. Stavom 3. istog članka propisano je da iznimku predstavljaju kadeti koji završe zrakoplovne škole kao piloti, a koji su dužni stupiti u vojnu službu na razdoblje koje traje deset godina od dana završetka školovanja, ukoliko ugovorom nije regulirano dulje razdoblje.

Iz ovoga proizlazi zaključak da minimalni rok nakon obrazovanja nije srazmjerni trajanju obrazovanja, dok troškovi jesu. Razlog propisanom dvostrukom razdoblju koje je vojna osoba dužna provesti u službi u odnosu na razdoblje trajanja obrazovanja ogleda se u činjenici da su troškovi obrazovanja odnosno usavršavanja vojnih osoba vrlo visoki te da dio tih troškova snosi i Ministarstvo obrane BiH.

FBiH

U vremenu od podnošenja ranijeg izvještaja donešen je novi Zakon o zapošljavanju stranaca („Službenim novinama FBiH“ broj 111/12.).

U odnosu na raniji Zakon o zapošljavanju stranaca u tekstu novog zakona preuzete su određene odredbe Zakona na nivou BiH koje reguliraju izdavanje radnih dozvola, način utvrđivanja entitetskih kvota radnih dozvola za strance, izuzetke koji ne moraju posjedovati radnu dozvolu i sl. Novina je i da se prvo izdaje radna dozvola za rad stranca pa tek onda se izdaje dozvola za boravak. Razlog za ovako rješenje je uvjet koji stranac treba da ispuni prema odredbama Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu BiH.

U novom Zakonu o zapošljavanju stranaca članom 4. propisano je da stranci na osnovu ovog zakona ne mogu biti stavljeni u nepovoljniji položaj na osnovu: spola, spolnog opredjeljenja, bračnog stanja, porodičnih obaveza, starosti, trudnoće, jezika, vjere, političkog i drugog mišljenja, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja, rase, boje kože ili neke druge osobne karakteristike.

Nadalje, prema članu 6. zakona stranci zaposleni kod domaćih pravnih i fizičkih lica imaju ista prava, obaveze i odgovornosti kao zaposleni državljanin Federacije u skladu sa propisima o radu i zapošljavanju, kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu, ako međunarodnim sporazumima nije drugačije određeno.

Izrazi koji se koriste u ovom zakonu a imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvataju na jednak način muški i ženski rod.

Shodno članu 8. Zakona, radna dozvola je osnov za zaključivanje naprijed navedenih ugovora.

Prema članu 10. Zakona, ugovor o radu ili ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova sa strancem poslodavac ne može zaključiti prije nego što je strancu odobren privremeni boravak. Stranac ne može početi raditi u FBiH na osnovu radne dozvole prije nego što mu je odobren privremeni boravak.

Pored toga ovim zakonom su uređena i druga pitanja koja nisu uređena zakonom BiH, kao što su uvjeti za izdavanje radne dozvole, način i postupak zapošljavanja, prestanak važenja radne dozvole, procedure u slučaju prestanka i otkaza boravka, način koordinacije između kantonalnih službi za zapošljavanje i Službe za strance Ministarstva sigurnosti BiH i sl.

U odnosu na raniji zakon i u novom zakonu zadržan je uvjet kao u ranijem zakonu da kantonalna služba za zapošljavanje ne može izdati radnu dozvolu strancu ukoliko se na evidenciji nezaposlenih prema sjedištu poslodavaca nalazi osoba koja ispunjava uvjete u skladu sa zahtjevom za izdavanje radne dozvole.

Promijenjen je organ koji odlučuje po žalbi izjavljenoj na rješenje o radnoj dozvoli i to je sada umjesto kantonalnog ministarstva nadležnog za rad i zapošljavanje, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike.

U međuvremenu od donošenja novog Zakona o zapošljavanju stranaca došlo je do izmjena i dopuna Zakona o kretanju i boravku stranaca na nivou BiH („Službeni glasnik BiH“ broj: 87/12). S tim u vezi, došlo je do određenih drugačijih rješenja na državnom nivou, ali u FBiH se to ima u vidu, pa se u situacijama u kojima su odredbe Zakona o zapošljavanju stranaca u koliziji sa odredbama Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, primjenjuje državni zakon.

U FBiH je donesen novi Zakon o radu koji je objavljen u „Službenim novinama FBiH broj 62/15 od 12.08.2015. godine, a koji je stupio na snagu 20. augusta 2015. godine

Zakon o radu sadrži odredbu koja eksplicitno zabranjuje diskriminaciju radnika kao i lica koje traži zaposlenje, s obzirom na spol, spolno opredjeljenje, bračno stanje, porodične obaveze, starost, invalidnost, trudnoću, jezik, vjeru, političko ili drugo mišljenje, nacionalnu pripadnost, socijalno porijeklo, imovno stanje, rođenje rasu, boju kože, članstvo ili nečlanstvo u političkim strankama i sindikatima, zdravstveni status ili neko drugo lično svojstvo. Diskriminacija je zabranjena u odnosu na uvjete za zapošljavanje i izbor kandidata za obavljanje određenog posla, uvjete rada i sva prava iz radnog odnosa, obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje, napredovanje u poslu i otkazivanje ugovora o radu.

Novim zakonom o radu je takođe definirana direktna i indirektna diskriminacija, i utvrđena zabrana uznemiravanja ili seksualnog uznemiravanja, nasilja na osnovu spola, i sistematskog uznemiravanja na radu ili u vezi sa radom – mobing.

Zaštita u slučajevima diskriminacije osigurana je na način da se radnik ili lice koje traži zaposlenje može obratiti poslodavcu i tražiti zaštitu u roku od 15 dana od dana saznanja za diskriminaciju. Ako poslodavac u roku od 15 dana ne udovolji zahtjevu, radnik može u daljem roku od 30 dana podnijeti tužbu nadležnom sudu. Ove odredbe su uvedene u Zakon na zahtjev poslodavaca koji smatraju da vrlo često, posebno kod većih poslodavaca, odgovorno lice i ne zna da je neko diskriminiran dok se ne podnese tužba zbog diskriminacije. Novim

rješenjima bi se mogla brže i efikasnije eliminirati diskriminacija, a i pritisak na sudove, zbog kojeg su postupci dugotrajni, bi bio smanjen. Rok od 15 dana za podnošenje zahtjeva za zaštitu od diskriminacije poslodavcu ipak nije prekluzivne prirode, odnosno nema za posljedicu gubitak prava na sudsku zaštitu .

U slučaju sudskog spora u vezi diskriminacije na poslodavcu je teret dokazivanja da nije bilo diskriminacije a ako sud utvrdi da je tužba osnovana poslodavac je dužan radniku uspostaviti i osigurati ostvarivanje prava koja su mu uskraćena te nadoknaditi štetu nastalu diskriminacijom.

Također, Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba sadrži odredbu prema kojoj ni jedna osoba, na osnovu ovog zakona, ne može biti stavljena u nepovoljan položaj zbog: rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja ili kakve druge okolnosti, članstva ili nečlanstva u političkoj stranci, ili članstva ili nečlanstva u sindikatu, ili tjelesnih i duševnih poteškoća.

U slučaju diskriminacije, osoba čija su prava povrijeđena može zbog povrede podnijeti tužbu nadležnom sudu. U postupku pred sudom teret dokazivanja za diskriminaciju snosi poslodavac. Ukoliko se u postupku pred sudom utvrdi da je tužba zaposlenika utemeljena sud će naložiti zapošljavanje, odnosno vraćanje na prethodno radno mjesto, kao i osiguravanje ili ponovno uspostavljanje svih prava iz radnog odnosa koja proizilaze iz ugovora o radu.

U praksi to znači da sud utvrđuje da li je tužba osnovana, da tuženi dokazuje da nije napravljena diskriminacija a ako sud utvrdi da je osnovana tužba naložiće poslodavcu osiguravanje i uspostavljanje svih prava koja proizilaze iz radnog odnosa.

Također, Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u dijelu kaznenih odredaba propisuju se novčane kazne za prekršaj za pravne kao i za odgovorne osobe kod pravnih osoba koja postupi suprotno zakonskoj odredbi o zabrani diskriminacije, a svaka osoba koja smatra da je protiv nje provedena diskriminacija iz člana 2. ovog zakona, može zatražiti naknadu štete putem nadležnog suda.

Prema odredbama Zakona o zapošljavanju stranaca, stranci na osnovu ovog zakona ne mogu biti stavljani u nepovoljniji položaj na osnovu: spola, spolnog opredjeljenja, bračnog stanja, porodičnih obaveza, starosti, trudnoće, jezika, vjere, političkog i drugog mišljenja, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja, rase, boje kože ili neke druge osobne karakteristike.

Zaposlenjem, u smislu ovog zakona smatra se zasnivanje radnog odnosa na određeno vrijeme na osnovu ugovora o radu, kao radno angažiranje osnovu ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova.

Kantonalna služba za zapošljavanje ne može izdati radnu dozvolu strancu ukoliko se na evidenciji nezaposlenih prema sjedištu poslodavca nalazi nezaposlena osoba koja ispunjava uvjete u skladu sa zahtjevom za izdavanje radne dozvole, osim u slučaju kada nezaposlena osoba odbije zaposlenje.

Kako je nakon ovog Zakona u BiH došlo do izmjena i dopuna Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu u situaciji u kojoj dođe do kolizije odredaba Zakona o zapošljavanju stranaca

sa odredbama Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu u FBiH u tom slučaju primjenjuju se odredbe Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu.

Pored ovih zakona postoje i drugi zakoni koji za svoju oblast rada kao uslov za zasnivanje radnog odnosa propisuju državljanstvo BiH i oni se tada primjenjuju kao lex specialis u odnosu na naprijed navedene zakone, međutim za davanje odgovora po ovom pitanju nije u nadležno ovo ministarstvo.

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, je članom 44. propisao da nezaposlenoj osobi prestaju prava utvrđena ovim Zakonom između ostalog ako je „Propustila, bez opravdanog razloga, prihvatiti odgovarajuće zaposlenje“

Prema članu 3.b služba za zapošljavanje prestaje voditi osobu kao nezaposlenu u osnovnoj evidenciji ako ta osoba između ostalog odbije odgovarajući posao.

Ovakav stav zakonodavca, je nastojanje da se što više smanji i iskoristi svaka ponuđena mogućnost zapošljavanja nezaposlenih osoba pa proizilazi da naprijed navedenu situaciju vezanu za prestanak utvrđenih prava ne bi trebalo ni indirektno posmatrati kao ograničenje slobode rada posebno što se radi o ponudi odgovarajućeg zaposlenja.

Osim toga svaka osoba koja smatra da je protiv nje provedena diskriminacija, a čija zabrana je propisana u članu 2. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba može zatražiti naknadu štete putem nadležnog suda.

Dakle, naglasak je na odbijanju odgovarajućeg posla tj. posla koji odgovara stručnom zvanju, zanimanju, sposobnostima, iskustvu i drugim karakteristikama i okolnostima.

Donošenjem Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom („Službene novine FBiH“, broj: 9/10), stvorene su minimalne zakonske pretpostavke za poboljšanje općih uvjeta za zapošljavanje ove kategorije osoba u FBiH.

Pomenutim Zakonom, definisana su dva oblika zapošljavanja za osoba sa invaliditetom i to: zapošljavanje pod općim uvjetima, koje podrazumjeva zapošljavanje na otvorenom tržištu rada (u državnim organima, organima pravosuđa, organima lokalne uprave, javnim službama, ustanovama, fondovima, javnim preduzećima, privrednim društvima i drugim pravnim licima koja nisu osnovana za zapošljavanje osoba sa invaliditetom), i zapošljavanje pod posebnim uvjetima, odnosno zapošljavanje u ustanovi ili privrednom društvu koji su osnovani radi zapošljavanja osoba sa invaliditetom, te zapošljavanje u organizacijama osoba sa invaliditetom i samozapošljavanje.

Od najvećeg uticaja na poboljšanje općeg stanja zaposlenosti osoba sa invaliditetom, svakako je primjena člana 18. Zakona, koji predviđa obavezu svih subjekata koji vrše zapošljavanje pod općim uvjetima, da zaposle određen broj osoba sa invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih, ili u suprotnom imaju obavezu uplate Fondu novčanog iznosa od 25% prosječne plaće u Federaciji – posebnog doprinosa, za svako lice koje su bili dužni zaposliti, u kom smislu je primjećen značajan pomak, koji se ogleda u odgovornijem pristupu ovoj obavezi, kao i većem angažmanu inspeksijskih organa radi praćenja izvršenja ove obaveze.

Tako je krajem 2012 - te godine, evidentirano cca 200 novozaposlenih osoba sa invaliditetom, održana zaposlenost više od 500 osoba sa invaliditetom, dok je tokom 2012. – te godine, cca 300 nezaposlenih osoba sa invaliditetom bilo uključeno u različite programe profesionalne

rehabilitacije (Izvor: Izvještaj o radu Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom za 2012. godinu)

Poseban problem i dalje predstavlja činjenica da Zakonom nije definiran subjekt koji će kontinuirano vršiti kontrolu naplate posebnog doprinosa. U tom smislu poduzete su aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom („Službene novine Federacije BiH“, broj: 9/10), ali iste do danas nisu realizirane.

Značajno je spomenuti da je tokom 2013- te godine, rješenjem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike broj: 02-34/2-2561/13 od 23.09.2013. godine, uspostavljena Komisija za utvrđivanje uslova za početak rada privrednog društva za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i provođenje nadzora nad stručnim radom ustanova, privrednih društava, zaštitnih radionica i radnih centara, nakon čega je primjećena značajna tendencija rasta u formiranju privrednih društava za zapošljavanje osoba sa invaliditetom, koja su, da bi stekla ovaj status u obavezi od ukupnog broja zaposlenih, zaposliti najmanje 40% osoba sa invaliditetom sa najmanje 60% invaliditeta, osoba sa najmanje 70% tjelesnog oštećenja, a najmanje tri osoba sa takvim invaliditetom, ukoliko to oštećenje ima za posljedicu smanjenje radne sposobnosti, te osoba sa lakom i umjerenom mentalnom retardacijom. S tim u vezi, tokom primjene Zakona, sredstvima Fonda podržano je uposlenje 894 osobe sa invaliditetom, pri čemu je od tog broja 418 osoba uposleno pod općim, a 476 pod posebnim uvjetima, te je značajan i podatak da je od ukupnog broja 578 osoba zaključilo ugovore na neodređeno vrijeme (Izvor: odgovor na upit - Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom FBiH, broj: 02-35-1-2882/15 od 17.06.2015. godine).

Ovom problematikom detaljno se bavi i jedno cjelokupno poglavlje Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u FBiH 2011-2015, - Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, koja je u 7-om mjesecu 2011. godine, a radi stvaranja uvjeta za implementaciju novih pristupa u oblasti invalidnosti, definiranih Politikom u oblasti invalidnosti u BiH, usvojena kao zvanični dokument u oba doma Parlamenta FBiH.

U cilju ostvarivanja prava na rad osoba sa invaliditetom, uzimajući u obzir težinu invaliditeta, uspostavu principa otvorenosti, inkluzije i pristupačnosti utvrđeni su osnovni ciljevi koje je primjenom multisektoralnog pristupa trebalo ispuniti u periodu 2011-2015 godine:

- omogućavanje integracije osoba sa invaliditetom na tržište rada,
- poticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom na otvorenom tržištu kroz primjenu stimulativnih mjera,
- omogućavanje osobama sa teškim invaliditetom zapošljavanje u zaštićenim uvjetima,
- poticanje stalnog usavršavanja osoba sa invaliditetom radi lakšeg zapošljavanja,
- povećanje interesa osoba sa invaliditetom za zapošljavanje,
- uspostavljanje mreže institucija koje će osobama sa invaliditetom omogućavati i olakšavati dobivanje i zadržavanje radnog mjesta.

Radi ostvarivanja naprijed navedenih ciljeva predviđen je niz mjera i aktivnosti koje su trebale biti sprovedene od strane niza javnih institucija i nevladinih organizacija kao što su: donošenje Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, osiguranje njegove dosljedne primjene, praćenje i izvještavanje javnosti o nivou primjene i efektima, provođenje edukacije osoba sa invaliditetom i poslodavaca o diskriminaciji u području zapošljavanja i načinima sprečavanja, uspostavljanje registra nezaposlenih i zaposlenih osoba sa invaliditetom itd.

U nastojanju da se u svim institucijama u FBiH, u najvećoj mogućoj mjeri održi fokus na ovom, za osobe sa invaliditetom izuzetno značajnom dokumentu, kao i da se za budući period stvori adekvatan ambijent za realizaciju Strategijom planiranih zadataka Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je provelo proces evaluacije implementacije Strategije za razdoblje 2011 – 2013 godina, o čemu je Vladi FBiH, dostavljen izvještaj, te usvojen na 114. sjednici, održanoj 13.05.2014. godine.

U tom smislu, nakon intenzivnih pregovora, postignut je dogovor sa UNICEF-om BiH, o pokretanju zajedničkog procesa evaluacije – revizije Strategije, te izradi novog dokumenta za period 2016 - 2020 godina, koja bi trebala rezultirati značajnijim uključivanjem svih aktera društva u implementaciju mjera i aktivnosti predviđenih ovom dokumentom, te značajnim pomakom u poboljšanju općih i posebnih uslova za zapošljavanje osoba sa invaliditetom, odnosno sprečavanju svih oblika diskriminacije ovih osoba prilikom zapošljavanja.

Stanje zaposlenosti osoba sa invaliditetom (OSI) na području FBiH moguće je predstaviti isključivo kroz omjer broja nezaposlenih OSI, uključujući sva lica sa bilo koji oblikom invaliditeta i bez obzira na uzrok njegovog nastanka, u odnosu na broj ukupno nezaposlenih lica u FBiH, za referentni period 2011-2014 godina, obzirom da ne postoji centralizirana evidencija o broju zaposlenih OSI, te postojeći podaci ni približno ne odražavaju stvarnu zaposlenost ove populacije.

Shodno navedenom, sljedeći tabelarni prikaz predstavlja izvod iz evidencije nezaposlenih lica Federalnog zavoda za zapošljavanje – baza podataka dostupna na web stranici istog, u okviru koje je predstavljen broj i procentualni odnos, evidentiranih, nezaposlenih OSI, u odnosu na ukupan broj evidentiranih nezaposlenih lica na području FBiH

Odnos ukupnog broja nezaposlenih lica i nezaposlenih OSI u FBiH

Godina	2011	2012	2013	2014
Ukupan broj nezaposlenih lica na području Federacije BiH	371090	384852	391942	392265
Ukupan broj nezaposlenih lica sa invaliditetom	10092	9934	9761	8619
% nezaposlenih lica sa invaliditetom u ukupnom broju nezaposlenih	2,72%	2,58%	2,49%	2,19%

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

Kao što je naprijed i navedeno, ovi podaci odnose se na OSI, koje su u nadležnoj službi za zapošljavanje, sukladno mjestu prebivališta, evidentirane kao lica koja aktivno traže posao.

Analizom naprijed navedenih podataka, može se zaključiti da postoji tendencija rasta zaposlenosti OSI, ukoliko se uvaži pretpostavka da je smanjenje broja ove kategorije osoba u evidenciji službi za zapošljavanje uzrokovano zaposlenjem, imajući u vidu činjenicu da se

radi o radno aktivnoj kategoriji stanovništva. Dalje se, također, može primijetiti da je u referentnom periodu došlo do povećanja ukupnog broja nezaposlenih lica, pri čemu ista pojava nije pratila i kategoriju OSI, u kom smislu je navedeno smanjenje evidentirano u okviru ove populacije, kvantitativno još značajnije.

Obzirom da je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, stupio na snagu 2010. godine, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI, uspostavljen 2011- te godine, dok je tek u toku 2012-te godine zvanično započet postupak dodjele novčanih stimulacija za zapošljavanje lica sa invaliditetom putem javnih poziva, kako u smislu finansiranja i sufinansiranja programa i projekata za zapošljavanje OSI tako i finansiranja po osnovu uplaćenih poreza i doprinosa za zaposlena lica sa invaliditetom, naprijed navedeno smanjenje broja OSI u evidenciji službi za zapošljavanje, može se tumačiti prvenstveno kao posljedica ovog procesa.

Tokom 2013. godine, započet je i postupak registracije privrednih društava za zapošljavanje lica sa invaliditetom, te je u toku ove godine Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, izdalo rješenja o ispunjavanju uslova za početak rada za tri privredna društava za zapošljavanje OSI, dok je taj broj u 2014-oj godini povećan, pa je izdato 26 rješenja, pri čemu je obaveza svakog od ovih društava da od ukupnog broja zaposlenika ima minimalno 40% zaposlenih OSI sa stepenom invaliditeta 60% (70% tjelesnog oštećenja) i više, a najmanje 3 zaposlenika koji pripadaju ovoj populaciji.

Može se zaključiti da postoji određena tendencija rasta zaposlenih OSI, kako u privrednim društvima koja ova lica zapošljavaju pod općim uslovima, tako i u privrednim društvima specijaliziranim za zapošljavanje OSI.

RS

Slobodan odabir zanimanja obezbjeđuje sledeći zakonodavni okvir.

- Zakon o radu- Prečišćeni tekst (“ Službeni glasnik RS” broj: 55/07), kojim se uređuje način i postupak zaključivanja ugovora o radu između radnika i poslodavca, radno vrijeme radnika, odmor i odsustva, plate i naknade po osnovu rada, zaštita prava iz radnog odnosa, zaključivanje i primjena kolektivnih ugovora, rješavanje sporova između radnika i poslodavaca, učešće radnika i sindikata u zaštiti prava radnika, prestanak ugovora o radu, nadzor nad primjenom zakona i druga prava i obaveze koji nastaju po osnovu radnog odnosa na teritoriji RS (danom stupanja na snagu ovog zakona prestao je da važi Zakon o radnim odnosima, (“Službeni glasnik RS” broj: 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 i 10/98).
- Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (“Službeni glasnik RS”, broj: 30/10 i 102/12) kojim se uređuje posredovanje u zapošljavanju, zapošljavanje na javnim radovima osiguranje za slučaj nezaposlenosti, poslovi i način finansiranja službe zapošljavanja, prava nezaposlenih lica i uslovi za njihovo ostvarivanje i druga pitanja od značaja za organizovano zapošljavanje u RS (danom stupanja na snagu ovoga zakona prestao je da važi Zakon o zapošljavanju (“Službeni glasnik RS” broj: 54/05 i 64/06).
- Zakon o zapošljavanju stranih državljana i lica bez državljanstva („Službeni glasnik RS „, broj 24/09 i 117/11) kojim se propisuju posebni uslovi kao i postupak i način zapošljavanja stranih državljana i lica bez državljanstva u RS.

- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida-Prečišćeni tekst („Službeni glasnik RS „ broj 37/12) kojim se uređuju prava, uslovi i postupak profesionalne rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja lica s invaliditetom i smanjenom radnom sposobnošću, osnivanju organizacija i djelatnost ustanova, preduzeća i drugih organizacija koje se bave profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem invalida pod opštim i posebnim uslovima.

Svi ovi zakoni zabranjuju diskriminaciju po svim osnovama koji podrazumijevaju i seksualnu orijentaciju i invalidnost i prisilan rad.

Nadzor nad primjenom odredaba Zakona o radu kojima je zabranjena diskriminacija vrši inspekcija rada. ukoliko je radnik diskriminisan može se obrati za zaštitu svojih prva inspekciji rada i tužbom nadležnom sudu. Ministarstvo ne posjeduje informacije o broju slučajeva i sporova zbog diskriminacije pred sudovima i ombudsmenom.

U skladu sa članom 5. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti u primjeni ovog zakona , drugih propisa i akata Zavoda i drugih organizacija koje obavljaju određene poslove zapošljavanja, nijedno lice ne može biti diskriminirano zbog: rase, boje kože, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja i opredjeljenja, etničke ili socijalne pripadnosti ili porijekla, imovnog stanja, članstva ili nečlanstva u sindikatu, političkoj organizaciji ili udruženju, kao i stanja fizičkog ili mentalnog zdravlja, ako uslovi posla to dozvoljavaju, ili bilo koje druge okolnosti koja nije u skladu sa principom ravnopravnosti građana pred zakonom.

Gubitak naknada za nezaposlenost na osnovu neprihvatanja ponuđenog posla regulisana je članom 54. stav.1. tačka m. Zakona, tako da se evidencija o nezaposlenom licu prestaje voditi ako to lice neopravdano odbije da prihvati ponuđeno zaposlenje u mjestu prebivališta ili na udaljenosti do 50 km od mjesta prebivališta, koje odgovara njegovim stručnim kvalifikacijama i radnim sposobnostima.

Zapošljavanje stranaca u RS regulisano je Zakonom o zapošljavanju stranaca i lica bez državljanstva (“Službeni glasnik RS” broj: 24/09 i 117/11)

Na pitanje Komiteta odgovaramo da strani državljani i lica bez državljanstva imaju pristup u vidu mjere i aktivnosti nadležnih organa koje proizilaze iz sledećih odredbi Zakona o zapošljavanju stranih državljana i lica bez državljanstva u RS i to:

Član 4. Pored opštih uslova utvrđenih zakonom, uslova određenih kolektivnim ugovorom i opštim aktima poslodavca, stranac mora da ispunjava i poseban uslov da ima radnu dozvolu za zaključivanje ugovora o radu izdatu od Zavoda za zapošljavanje RS.

Član 5.(1) Radna dozvola je dozvola za plaćeni rad stranca. (2) Radnu dozvolu za zaključivanje ugovora o radu sa strancem, na zahtjev poslodavca koji ga zapošljava, izdaje u obliku rješenja filijala Zavoda nadležna prema sjedištu poslodavca, na osnovu utvrđene kvote radnih dozvola u Republici.(3) Godišnju kvotu radnih dozvola za Republiku utvrđuje Zavod, uz saglasnost Vlade RS. 4) Radne dozvole utvrđene godišnjom kvotom izdaju se prvo za produženje već izdatih radnih dozvola, a zatim za novo zapošljavanje.

BD

Nadzor nad primjenom odredaba Zakona o radu kojima je zabranjena diskriminacija vrši inspekcija rada. Ukoliko je radnik diskriminisan može se obrati za zaštitu svojih prava inspekciji rada i tužbom nadležnom sudu. Zavod ne posjeduje informacije o broju sučajeva i sporova zbog diskriminacije pred sudovima.

Član1. Stav 3. –Besplatne službe za zapošljavanje

BiH

U skladu sa zakonskim rješenjima i usvojenim politikama koji regulišu oblast otpusta, prijema i premještanja personala u sistemu obrane, Ministarstvo obrane donosi planove otpusta i prijema pripadnika Oružanih snaga i Plan prijema personala u Ministarstvo obrane BiH za svaku narednu kalendarsku godinu. Spomenute planove prijema i kretanja personala u sistemu obrane, prati i realizira kroz izradu budžetskog zahtjeva za svaku narednu godinu, kao i kroz izradu dokumenta okvirnog budžeta (DOB) koji se planira kroz dinamiku zapošljavanja.

Ministarstvo obrane BiH je, u sklopu planiranja razvoja ljudskih potencijala, kao mjeru donio Politiku razvoja funkcije planiranja ljudskih potencijala u Ministarstvu obrane BiH i Oružanim snagama BiH, čija je svrha definiranje okvira za sustavno uređenje funkcije planiranja ljudskih potencijala u Ministarstvu obrane BiH i Oružanim snagama BiH.

FBiH

U FBiH u oblasti zapošljavanja djeluju Federalni zavod za zapošljavanje i deset kantonalnih službi za zapošljavanje. Istim zakonom su određene nadležnosti i zavoda i službi a između ostalog predvidio se i način koordinacije. Federalni zavod nadležan je da: prati, usklađuje i koordinira rad službi za zapošljavanje na provođenju utvrđene politike i mjera u oblasti zapošljavanja i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba.

Prema članu 25. Zakona posredovanje u zapošljavanju zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba obuhvata sve radnje i mjere poduzete, u skladu sa zakonom, u svrhu povezivanja nezaposlene osobe koja traži zaposlenje, kao i zaposlene osobe koja traži promjenu u zaposlenju, s poslodavcem kojem je potreban zaposlenik radi zasnivanja radnog odnosa odnosno, sklapanja ugovora o radu ili radnog angažiranja.

Članom 27. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u stavu 1. propisano je da usluge posredovanja u zapošljavanju koje vrši služba za zapošljavanje, su besplatne. S tim u vezi službe vode neophodne evidencije, obavljaju posredovanje, objavljuju oglase bilo objavljivanjem oglasa na oglasnoj ploči, bilo prilikom savjetovanja i sl. odnosno sve usluge posredovanja su besplatne i za nezaposlene osobe i osobe koje traže promjene u zaposlenju i za poslodavce.

Za razliku od tog stava u stavu 2. člana 27. je propisano da usluge iz stava 1. ovog člana, koje vrše privatne agencije su besplatne za osobe koje traže zaposlenje.

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba propisao je da su organi Federalnog zavoda Upravni odbor i direktor. Upravni odbor Federalnog zavoda ima sedam članova. Upravni odbor ne čine predstavnici sindikata i udruženja poslodavaca,

već osobe koje svojim sposobnostima, iskustvu i kvalitetima odgovaraju potrebama Federalnog zavoda.

Međutim, Zakonom je propisano da Federalni zavod ima Savjetodavnu komisiju. Prema članu 4.c zakona nju formira Upravni odbor Federalnog zavoda a čini je sedam članova i to po dva predstavnika sindikata i poslodavaca, te po jedan predstavnik Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog zavoda i Privredne komore Federacije.

Cilj formiranja ove komisije je postupanje i u skladu sa Konvencijom MOR-a broj 88 o organizaciji službe za posredovanje rada, 1948. godine, kojom je predviđeno osnivanje jedne ili više savjetodavnih komisija u cilju da se obezbjedi saradnja predstavnika poslodavaca i zaposlenika u organizaciji i funkcionisanju službe za posredovanje rada. Međutim, ova komisija još uvijek nije formirana.

Također, na web stranici Federalnog zavoda za zapošljavanje otvorena je mogućnost da poslodavci besplatno, uz registraciju, objavljuju oglase o slobodnim radnim mjestima. Istovremeno, nezaposlene osobe svakodnevno putem elektronske pošte primaju obavještenja o navedenim oglasima za posao. Osim službenom elektronskom poštom, veliki dio komunikacije sa korisnicima obavlja se preko zvaničnog profila Federalnog zavoda na socijalnoj mreži Facebook.

Radi unapređenja funkcionalnosti web stranice, uvedena je i opcija koja omogućava osobama koje traže posao da svoju biografiju besplatno postavljaju na ovu web stranicu, a biografije mogu pregledati registrirani poslodavci koji traže zaposlenike, što predstavlja unapređenje funkcije posredovanja u zapošljavanju.

Federalni zavod za zapošljavanje objavljuje mjesečni statistički bilten svojoj na web stranici <http://www.fzzz.ba/bilten/bilteni-2015> a koji se prevodi i na engleski jezik. Također, na web stranici je dat i pregled osnovnih pokazatelja o kretanju na tržištu rada u FBiH <http://fzzz.ba/fbih-statistika/godina-2015-federacija-bih>.

Pregled osnovnih pokazatelja na tržištu rada u FBiH u 2014.

Pokazatelji	jan	feb	mart	apr	maj	jun	jul	avg	sept	okt	nov	dec
1. Broj zaposlenih**	436.410	438.011	439.496	442.111	443.155	443.752	444.506	444.597	446.417	448.001	447.873	448.720
2. Lica koja traže zaposlenje-ukupno	394.856	394.350	391.838	388.408	386.801	387.405	389.861	394.168	391.856	392.646	392.675	392.265
2.1. -žene	202.224	202.015	201.573	200.526	200.121	200.618	202.645	205.379	203.486	203.981	203.772	203.009
3. Lica koja traže zaposlenje prvi put	172.866	172.085	170.988	169.551	168.467	170.072	172.229	173.774	174.867	175.197	174.511	173.062
4. Stručna lica	267.595	267.078	265.243	262.565	261.398	262.548	265.804	270.300	268.404	269.416	269.591	269.242
5. Nestručna lica	127.261	127.272	126.595	125.843	125.403	124.857	124.057	123.868	123.452	123.230	123.084	123.023
6. Prijavljeni na evid. u toku mjeseca	9.939	7.158	6.749	6.651	5.785	9.817	12.418	12.636	10.592	10.420	8.796	8.612
7. Zaposleni sa evidencije	4.090	4.628	5.681	6.659	4.611	6.414	6.791	5.786	9.437	5.966	5.365	4.905

8.	Prekinut radni odnos	3.826	2.405	2.357	2.373	2.341	2.338	3.539	4.834	2.834	3.185	3.018	3.421
9.	Brisani sa evid. u toku mjeseca	7.025	7.664	9.261	10.081	7.392	9.213	9.962	8.329	12.904	9.630	8.767	9.022
10.	Korisnici novčane naknade	11.323	11.900	11.785	10.694	10.107	10.067	9.917	11.200	11.541	10.764	10.162	9.783
11.	Korisnici zdravstvenog osiguranja	255.499	255.730	254.337	249.477	250.404	249.829	250.308	253.137	254.380	256.336	256.933	257.594
12.	Demobilisani vojni obveznici	65.303	65.071	64.146	63.277	62.838	62.337	61.626	61.423	60.814	60.450	60.231	60.205

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

Zakon je utvrdio u članu 5. da Federalni zavod za zapošljavanje objedinjuje i vodi zbirne evidencije u oblasti rada i zapošljavanja od interesa za FBiH i predlaže mjere i potrebna sredstva za razvoj i funkcioniranje jedinstvenog informacionog sistema.

U okviru svoje nadležnosti služba za zapošljavanje prikuplja podatke o nezaposlenim osobama i dostavlja iste Federalnom zavodu.

Naime, poslodavci koji imaju potrebu za zaposlenicima i osobe koje traže zaposlenje mogu tražiti pomoć od službe za zapošljavanje u pronalaženju potrebnih osoba, odnosno u pronalaženju posla.

Također, služba za zapošljavanje periodično obavlja ocjenjivanje tržišta rada prema instrukcijama Federalnog zavoda u cilju dobijanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada.

Pored toga, službe za zapošljavanje dužne su dostaviti izvještaje na način i u rokovima predviđenim aktom Federalnog zavoda za zapošljavanje.

Prema članu 14. zakona u službi za zapošljavanje se vode neophodne evidencije a između ostalog i o svakoj nezaposlenoj osobi; a mogu se voditi i pojedinačne evidencije o osobama za koje se posreduje pri zapošljavanju.

Zakonom je propisano i da služba za zapošljavanje podnosi mjesečni izvještaj o radu Federalnom zavodu za zapošljavanje.

Saradnja sa privatnim agencijama za zapošljavanje se odvija u skladu s Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje („Službene novine FBiH“ br. 28/09 i 48/99) uglavnom kroz razmjene informacija, realizaciju zajedničkih projekata i aktivnosti kao što su sajmovi za zapošljavanje, promoviranje klubova za traženje posla i sl., a na web stranici Federalnog zavoda za zapošljavanje su postavljeni baneri privatnih agencija za zapošljavanje, što nezaposlenim osobama treba olakšati pretragu slobodnih radnih mjesta.

Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje omogućeno je da obavljanje djelatnosti posredovanja u zapošljavanju kao privatne agencije mogu obavljati pravne osobe registrirane kao privredna društva.

Dozvolu za rad privatnim agencijama izdaje i ukida Federalno ministarstvo rada i socijalne politike.

Dozvola se izdaje na osnovu uvida u dokumentaciju koju shodno uvjetima iz Uredbe mora dostaviti pravna osoba Federalnom ministarstvu na razmatranje, nakon čega to ministarstvo ukoliko su ispunjeni svi uvjeti propisani Uredbom donosi Rješenje kojim dozvoljava privrednom društvu obavljanje djelatnosti posredovanja u zapošljavanju.

Uredbom je propisana i saradnja privatnih agencija i javnih službi za zapošljavanje. Shodno uredbi podatke o posredovanju nezaposlenih osoba i njihovom zapošljavanju privatna agencija dužna je u roku od pet dana od dana zaposlenja osobe za koju posreduje dostaviti kantonalnoj službi za zapošljavanje kako bi se ta osoba brisala sa evidencije nezaposlenih osoba.

Privatne agencije uspostaviti će saradnju sa službama za zapošljavanje u oblasti:

1. međusobne razmjene informacija, osim onih informacija koje se smatraju povjerljivim na osnovu člana 15. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba;
2. zajedničkih projekata i aktivnosti.

Saradnja privatnih agencija, Federalnog zavoda za zapošljavanje i službi za zapošljavanje detaljnije se reguliše Protokolom o saradnji. Međutim, ovo ministarstvo ne raspolaže podacima da li i u kojoj mjeri se naprijed opisana saradnja ostvaruje.

RS

Besplatne službe zapošljavanja obezbjeđuje Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti kojim se uređuje posredovanje u zapošljavanju, zapošljavanje na javnim radovima osiguranje za slučaj nezaposlenosti, poslovi i način finansiranja službe zapošljavanja, prava nezaposlenih lica i uslovi za njihovo ostvarivanje i druga pitanja od značaja za organizovano zapošljavanje u RS (danom stupanja na snagu ovoga zakona prestao je da važi Zakon o zapošljavanju. Zakonom je utvrđeno da se za poslove posredovanja u zapošljavanju i druge poslove za nezaposlena lica osniva javna služba za zapošljavanje (biro) a te odredbe su:

Nosioци funkcije posredovanja u zapošljavanju

Član 6. Javna ovlašćenja, kao i organizacione, stručne i druge poslove u oblasti zapošljavanja u Republici propisane ovim zakonom obavlja Zavod.

Član 7. (1) Zavod je javna ustanova osnovana u skladu sa zakonom.

(2) Osnivač Zavoda je Vlada.

(3) Statutom i pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Zavoda bliže se uređuju poslovi Zavoda, organizacija rada i druga pitanja od značaja za rad Zavoda.

Poslovi posredovanja su besplatni i ne naplaćuju se nezaposlenim licima. U Zakonu je propisana zabrana da usluge posredovanja ne mogu naplaćivati od nezaposlenih ni privatne agencije koje se bave poslovima zapošljavanja.

U 2014. godini, sa evidencije JU Zavod za zapošljavanje RS, po osnovu zaposlenja i pokretanja privatne djelatnosti brisano je 32.671 lice. Ovaj broj je u odnosu na 2013. godinu veći za 3.811 lica ili 13,2%. Broj zaposlenih sa evidencije je veći za 21% u odnosu na plan zapošljavanja, utvrđen Programom rada za 2014. godinu, kojim je planirano da se

posredničkom funkcijom zavoda i mjerama aktivne politike u 2014. godini zaposli 27.000 lica.

Od ukupnog broja brisanih lica -32.671 posredstvom Zavoda zaposleno je 26.936 lica, što procentualno iznosi 80%. U 2014. godini poslodavci su Zavodu podnijeli 13.973 prijave o potrebi za radnicima.

Analiza zapošljavanja po stepenima stručne spreme pokazuje da su od ukupnog broja zaposlenih, sa evidencije Zavoda, 65,6 % lica u III (11.130) i IV (10.296) stepenu stručne spreme, koji su ujedno i najbrojniji na evidenciji. U VII stepenu stručne spreme zaposleno je 6.766, a u VI stepenu stručne spreme 499 lica.

Posmatrano u četverogodišnjem periodu uočen je trend smanjenja broja zaposlenih lica nižih stepena obrazovanja dok je taj trend veći kod lica sa srednjom i visokom stručnom spremom (IV i VII stepen). U periodu od 2011. do 2014. godine, najveći stepen rasta ostavljen je kod lica sa visokom stručnom spremom, za oko 7,0%, dok je najveći stepen opadanja u ukupnom broju zaposlenih zabilježen kod KV radnika, za oko 5,2%. Navedeni podaci upućuju na zaključak sve većih potreba od strane poslodavaca za licima viših nivoa obrazovanja.

Zapošljavanje lica sa evidencije zavoda za zapošljavanje po djelatnostima

Djelat.	2011.god		2012.god		2013. god		2014. god	
A	621	2,50%	800	2,80%	734	2,54%	1.089	3,33%
B	36	0,10%	35	0,10%	29	0,10%	11	0,03%
C	437	1,80%	384	1,40%	268	0,93%	507	1,55%
D	6.549	26,20%	6.485	22,90%	6.891	23,88%	7.091	21,70%
E	266	1,10%	552	1,90%	420	1,46%	700	2,14%
F	2.384	9,60%	2.575	9,10%	2.231	7,73%	2.620	8,02%
G	4.717	18,90%	4.683	16,50%	4.651	16,12%	5.407	16,55%
H	2.048	8,20%	2.348	8,30%	2.447	8,48%	2.382	7,29%
I	688	2,80%	711	2,50%	711	2,46%	881	2,70%
J	330	1,30%	411	1,40%	394	1,37%	358	1,10%
K	420	1,70%	543	1,90%	421	1,46%	693	2,12%
L	753	3,00%	1.495	5,30%	1.001	3,47%	1.157	3,54%
M	1.665	6,70%	1.937	6,80%	2.193	7,60%	2.434	7,45%
N	926	3,70%	1.108	3,90%	787	2,73%	1.143	3,50%
O	2.876	11,50%	3.999	14,10%	5.324	18,45%	5.688	17,41%
P	1	0,00%	1	0,00%	1	0,00%	18	0,06%
Q	15	0,10%	12	0,00%	7	0,02%	10	0,03%
0	231	0,90%	289	1,00%	351	1,22%	482	1,48%
UKUPNO	24.963	100,00%	28.368	100,00%	28.860	100,00%	32.671	100,00%
Potrebe za radnicima	10.714		9.488		13.092		14.015	

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Legenda:

A – Poljoprivreda, lov i šumarstvo

B – Ribarstvo

C – Rudarstvo

D – Prerađivačka industrija

E – Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom

J – Finansijsko posredovanje

K – Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge

L – Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje

M – Obrazovanje

N – Zdravstvena i socijalna zaštita

F – Građevinarstvo
G – Trgovina
H – Ugostiteljstvo
I – Saobraćaj, skladištenje i veze

O – Ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti
P – Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima
Q – Eksteritorijalne organizacije i tijela
0 – Nepoznato

Posmatrano u četverogodišnjem periodu nije došlo do značajnih promjena ukupnog broja zaposlenih lica sa evidencije po djelatnostima. Tokom posmatarnog perioda najveći broj lica zaposlen je u prerađivačkoj industriji, zatim u oblasti javnih, društvenih, socijalnih i ličnih uslužnih djelatnosti, kao u u djelatnosti trgovine.

Analizirajući sektorsku zastupljenost zaposlenih lica u 2014. godini, može se reći da je 85,51% od ukupnog broja zaposleno u "realnom" sektoru i to u prerađivačkoj industriji 7.091 lica ili 21,7%, ostale društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti 5.688 lica ili 17,4%, djelatnost trgovine 5.407 lica ili 16,6%, građevinarstvo 2.620 lica ili 8,0%, ugostiteljstvo 2.382 lica ili 7,3%, poljoprivreda, lov i šumarstvo 1.089 lica ili 3,3%, u djelatnosti saobraćaja, skladištenja i veza 881 lica ili 2,7%, snadbjevanje gasom, strujom i vodom 700 lica ili 2,1%, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge 693 lica ili 2,1%, rudarstvo 507 lica ili 1,6%, te finansijsko posredovanje 358 lica ili 1,1%. Ostalih 14,49% je zaposleno kod poslodavca koji se finansiraju budžetskim sredstvima i to u obrazovanju 2.434 lica ili 7,5%, javna uprava i odbrana-obavezno socijalno osiguranje 1.157 lica ili 3,5%, zdravstvo i socijalna zaštita 1.143 lica ili 3,5%.

Prema zaključcima Komiteta za 2012. godinu dajemo sledeći odgovor u vezi ove odredbe. U izvještajnom periodu učinjeni su značajni naponi na realizaciji politike zapošljavanja. Posredstvom Zavoda za zapošljavanje i realizacijom aktivnih mjera zapošljavanja u izvještajnom periodu zaposleno je 2011- 24.966; 2012- 28.368; 2013.- 28.860 i 2014. godine 32.671. lica što ukupno iznosi 114.865 lica. Od toga 12.229. lica je zaposleno u izvještajnom periodu kroz projekte koji su finansirani sredstvima Vlade u iznosu 47. 598.338,72 KM.

Prema zaključcima Komiteta za 2012. godinu dajemo sledeći odgovor u vezi ove odredbe: U Upravnom odboru koji upravlja javnom službom za zapošljavanje RS kao članovi zastupljeni su predstavnici Saveza sindikata RS i Unije udruženja poslodavaca RS koji su reprezentativni predstavnici radnika i poslodavaca u RS.

BD

Zakonom o zapošljavanju u članu 6., propisano je: "Poslove zapošljavanja, stručne, organizacione i druge poslove u oblasti zapošljavanja propisane ovim zakonom obavlja Zavod.

Zavod poslove zapošljavanja propisane ovim zakonom obavlja besplatno za lica koje traži zaposlenje i poslodavca, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Poslove zapošljavanja mogu da obavljaju i Agencije za zapošljavanje (u daljem tekstu: agencija)."

Iako je Zakonom o zapošljavanju predviđeno da poslove zapošljavanja obavljaju Zavod i agencije, na području BD ne postoje agencije koje obavljaju ovu aktivnost. U BD, broj zaposlenih lica u posmatranom periodu ima trend laganog rasta do 2010 godine. Od 2011. godine broj zaposlenih stagnira, odnosno ima manji pad u 2013. godini. Najveći broj lica je

radno angažovan u sektoru trgovine i ugostiteljstva, te poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji.

U izvještajnom periodu učinjeni su značajni napori na realizaciji politike zapošljavanja. Realizacijom aktivnih mjera zapošljavanja u izvještajnom periodu zaposleno je 2011- 165 lica; 2012- 519; 2013.- 314 i 2014. godine 124. lica što ukupno iznosi 1122 lica.

U Upravnom odboru koji upravlja Zavodom za zapošljavanje BD BiH kao članovi zastupljeni su predstavnici sindikata Brčko distrikta i udruženja poslodavaca koji su reprezentativni predstavnici radnika i poslodavaca u Brčko distriktu BiH.

Član 1. stav 4. Stručno usmjeravanje, obuka i rehabilitacija

BiH

Članom 53. Zakona o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 26/04, 7/05, 48/05, 60/10 i 32/13) (u daljnjem tekstu: Zakon o radu) predviđeno je da poslodavac može, suglasno potrebama rada, omogućiti zaposleniku obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje za rad. Također, zaposlenik je obavezan, suglasno svojim sposobnostima i potrebama rada, obrazovati se, osposobljavati i usavršavati za rad, na način kako to poslodavac smatra neophodnim za obavljanje njegovih zadataka na zadovoljavajućem standardu, ali je i poslodavac obavezan prilikom promjena ili uvođenja novog načina ili organiziranja rada, omogućiti zaposleniku obrazovanje, osposobljavanje ili usavršavanje za rad koje smatra neophodnim za obavljanje njegovih zadataka na zadovoljavajućem standardu.

Poslodavac je dužan način stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja za rad zaposlenika, vrijeme trajanja, naknada, obaveze zaposlenika kao i ostala pitanja, utvrditi svojim aktom.

Shodno članu 50. Zakona o radu zaposlenik ima pravo na naknadu za troškove dodatnog stručnog obrazovanja i usavršavanja za obavljanje radnih zadataka na odgovarajućem standardu.

Što se tiče naknada iste su propisane Zakonom o plaćama i naknadama u institucijama BiH i podzakonskim aktima donesenim na osnovu tog Zakona.

Također, a u vezi zaposlenika koji je pretrpio povredu na radu ili obolio od profesionalne bolesti, Zakonom o radu u institucijama, točnije članom 46., propisano je da će poslodavac dodatno i sveobuhvatno razmotriti mogućnosti ovih zaposlenika, u pogledu odgovarajućih oblika obrazovanja, obuke i programa usavršavanja, koji bi mu omogućili reintegraciju njegove radne sposobnosti.

Zakon o radu regulira i rad lica zaposlenih prvi put u profesiji za koju su obrazovani, u cilju stručne obuke ili samostalnog rada, odnosno rad vježbenika.

Napominjemo da je i članom 55. ovog zakona regulirano da poslodavac može ako je stručni ispit ili radno iskustvo utvrđeno zakonom ili Pravilnikom o radnim odnosima, ili drugim pravilnikom, uvjet za obavljanje poslova određenog zanimanja, primiti lice koje završi školovanje za takvo zanimanje na stručno osposobljavanje za samostalan rad, bez zasnivanja radnog odnosa (volonterski rad).

Zakonom o državnoj službi u institucijama BiH (“Službeni glasnik BiH”, br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10 i 40/12) (u daljnjem tekstu: Zakon o državnoj službi) propisano je pravo državnog službenika na podršku i pomoć u stručnom

obrazovanju i profesionalnom usavršavanju u cilju napredovanja u karijeri, putem obuke i na druge načine.

Člana 49. regulira stručno obrazovanje i usavršavanje državnih službenika na način da su državni službenici obvezni da neprestano rade na svom stručnom obrazovanju i usavršavanju, te da državni službenik ima pravo i obvezu da učestvuje na savjetovanjima i drugim oblicima obrazovnih aktivnosti. O učestvovanju državnih službenika na savjetovanjima i drugim oblicima obrazovnih aktivnosti, odlučuje rukovodilac institucije, odnosno osoba određena podzakonskim aktom vodeći pri tome računa o podjednakom učešću svih državnih službenika.

O učešću državnih službenika na savjetovanjima i drugim oblicima obrazovnih aktivnosti koje organizira Agencija za državnu službu BiH, po prethodno pribavljenom mišljenju institucije, konačnu odluku donosi Agencija za državnu službu BiH. Planiranje, uvjete, način i postupak određivanja učešća državnih službenika na savjetovanjima i drugim načinima njihovog obrazovanja organizira Agencija za državnu službu BiH, koja je i osnovana ovim zakonom.

Trajno stručno usavršavanje

Pored Okvirnog zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci („Službeni glasnik BiH“ broj 63/08) koji između ostalog daje mogućnosti za osposobljavanje i obuku odraslih, Ministarstvo civilnih poslova BiH iniciralo je u suradnji sa nadležnim vlastima i izradu dva dokumenta „Standardi i principi obrazovanja odraslih u BiH“ („Službeni glasnik BiH“, broj 39/14) i „Stratešku platformu razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH za razdoblje 2014-2020“ („Službeni glasnik BiH“, broj 96/14) koje je Vijeće ministara BiH usvojilo u 2014. godini. Usvojeni dokumenti su okvir za nadležne obrazovne vlasti koje nemaju svoje vlastite zakone u području obrazovanja odraslih/cjeloživotnog učenja da iste donesu i usvoje. Do sada su već tri kantona usvojila svoje zakone o obrazovanju odraslih. RS je usvojila Zakon o obrazovanju odraslih 2009. godine i osnovala Zavod za obrazovanje odraslih u 2010. godini.

Strateški pravci razvoja obrazovanja u BiH (2008-2015) je dokument koji daje smjernice za sve nivoe obrazovanja. Do sada u provedbi ovog dokumenta napravljen je napredak u području razvoja kvalifikacijskog okvira koji je instrument za prepoznavanje i vrednovanje kvalifikacija u BiH i izvan nje, zatim u području strukovnog obrazovanja (standardi zanimanja, modularni nastavni planovi i programi, nomenklatura zanimanja, edukacija nastavnika). Područje obrazovanja odraslih, kako je već navedeno se regulira sa dva nova dokumenta. Pored navedenih područja poduzetničkom učenju se posvetila posebna pažnja jer je poduzetnička ključna kompetencija prepoznata kao značajna u pogledu samozapošljavanja, razvoja malih obrta i SME-a (Mala i srednja poduzeća) koja su uvjet za rast, zapošljavanje i konkurentnost. U tom smislu je usvojena Strategija učenja u poduzetništvu u obrazovnim sustavima u BiH 2012-2015 sa Akcijskim planom u kojoj je pored uključivanja poduzetničkog učenja kao ključne kompetencije u nastavne planove i programe u formalnom obrazovanju, predviđeno i uključivanje iste u programe obuke i osposobljavanja u cjeloživotnom učenju.

Što se tiče programa osposobljavanja i obuke Njemačka organizacija za međunarodnu suradnju (GIZ) je napravila web portal koji je jedna vrsta registra ponuđača obuke odraslih u BiH (www.obuke.ba). Još uvijek su srednje strukovne škole dominantne u pružanju usluga prekvalifikacije i dokvalifikacije. Pored obuke iz stranih jezika, računara, prisutne su i obuke

za druga zanimanja ovisno o lokalnim potrebama tržišta rada (krojači za autopresvlake; CNC tehničari u metalskoj i drvnoj industriji, zavarivači, krovopokrivači i drugi).

Ukoliko firme organiziraju obuke, a u cilju zadovoljavanja svojih potreba u području deficitarnih vještina, troškove pokriva firma. Na temelju donesenih Principa i standarda u obrazovanju odraslih u BiH, postoji mogućnost da se certifikati izdati od kompanija/firmi mogu vrijednovati od strane odgovarajućih tijela za certificiranje koje nadležne vlasti trebaju uspostaviti.

Usmjeravanje i obuka osoba s invaliditetom

Zakon o srednjem strukovnom obrazovanju (člana 8, stav (7) koji definira razvoj i sadržaj nastavnih planova i programa) regulira i obrazovanje djece sa posebnim potrebama prema prilagođenim programima srednje stručne škole koje donose nadležne obrazovne vlasti. Prema navodima obrazovnih nadležnih vlasti u Informaciji o provedbi Okvirnog zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u BiH za 2014. godinu, koju Ministarstvo civilnih poslova BiH priprema svake godine, se navodi da se djeca sa posebnim potrebama obrazuju u trogodišnjim strukovnim školama za zanimanja: pomoćni kuhar, slastičar, krojač i sl. Nadležne obrazovne vlasti smatraju da se ovo područje u školama mora još više unaprijediti. Nedostaje dovoljno edukacije za nastavnike u području inkluzije.

Pravo na stručno usmjeravanje

Kako je navedeno u Zaključcima Komiteta za 2012. godinu u dijelu (člana 9) (Pravo na stručno usmjeravanje) Strategija razvoja strukovnog obrazovanja i obuke za period 2007-2013 je već istekla. S tim u vezi, Ministarstvo civilnih poslova BiH je iniciralo izradu Informacije o provedbi Strategije strukovnog obrazovanja. Informacija je usvojena na Vijeću ministara BiH u junu 2015. godine sa zaključcima. Jedan od zaključaka upućuje na nužnost izrade novog dokumenta strateškog tipa u strukovnom obrazovanju, što će Ministarstvo civilnih poslova BiH u dogovoru sa nadležnim obrazovnim vlastima, sektorom zapošljavanja i socijalnim partnerima pokrenuti. Kada se tiče provedbe Strategije, može se rezimirati sljedeće: U implementaciji Strategije su postignuti rezultati u domenu usvajanja zakona, standarda zanimanja, nomenklature zanimanja, modularnih nastavnih planova i programa i drugih dokumenata kojima se promovira reforma srednjeg strukovnog obrazovanja u duhu EU standarda u ovoj oblasti. Njena provedba je od izuzetnog značaja kada se uzme u obzir da je najveći procenat radno sposobnog stanovništva 48% sa srednjim obrazovanjem, što predstavlja potencijal koji je potrebno iskoristiti putem cjeloživotnog učenja, što će imati za rezultat veću zaposlenost i veću socijalnu inkluziju, odnosno smanjenje siromaštva. Primjećeno je da još uvijek postoji neusklađenost srednjeg stručnog obrazovanja sa potrebama tržišta rada i društva u cjelini. Osnaživanje osoba putem razvoja njihovih vještina tijekom cijelog života je jedan od prioriteta EU Strategije 2020 i Strategije JIE 2020, a i strateških dokumenata BiH u obrazovanju. Sve inicijative u obrazovanju su u duhu pametnog, održivog i uključivog rasta. Potrebno je i dalje izgrađivati fleksibilne, prilagodljive i stalne stručne edukacije posebno za marginalizirane i ugrožene grupe stanovništva.

Tranzicija personala Ministarstva obrane i Oružanih snaga BiH proistekla je iz procesa reforme odbrambenog sistema u BiH, koji je rezultirao usvajanjem Zakona o obrani BiH i Zakona o službi u OS BiH (u prosincu 2005. godine) i donošenjem Odluke Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH (sredinom 2006. godine). Ovim reformskim

zakonskim i podzakonskim propisima ukinuta su entitetska ministarstva obrane i entitetske oružane snage i stvoreno jedinstveno Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH.

Djelatnici entitetskih ministarstava obrane i vojna lica iz entitetskih ministarstava obrane i entitetskih oružanih snaga, koja tada nisu mogla biti preuzeta u Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH, zbrinuta su penzioniranjem pod povoljnijim uslovima sukladno tadašnjim entitetskim propisima, preuzimanjem u entitetske organe i tranzicijom i zbrinjavanjem kroz prvi NATO Povjerenički fond (NATO Trust Fond I za BiH), čija je implementacija trajala od juna 2006. do 30. septembra 2009. godine (2.860 lica). Nakon toga, počevši od 2010. godine, Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH susreli su se sa procesom tranzicije i zbrinjavanja personala koji je nastao usljed primjene članka 101. stavak 1. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH (tranzicija i otpust iz vojne službe zbog neispunjavanje uvjeta godina starosti i dužine vojne službe), tako je kroz drugi NATO Povjerenički fond (NATO – Perspektiva program za BiH), koji je implementiran u periodu od 01.10.2010. do 31.12.2013. godine, asistiranje i u civilni život reintegrirano 2.634 otpuštena vojna lica (i to kroz asistenciju u oblasti poljoprivrede 1.693 lica, u oblasti biznisa 891 lice, u oblasti zapošljavanja 9 lica i u oblasti edukacije 41 lice).

Tokom implementacije NATO - Perspektiva programa za BiH, Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH uspješno su okončale proces izgradnje i osposobljavanja vlastitih tranzicijskih kapaciteta za samostalno djelovanje u budućnosti, tako da od početka 2014. godine implementira vlastiti "Perspektiva" program tranzicije i zbrinjavanja otpuštenog personala.

U tom cilju realiziran je niz značajnih aktivnosti, kao što su ažuriranje i unapređenje programskih podzakonskih dokumenata iz oblasti tranzicije i zbrinjavanja personala (Politika tranzicije ažurirana 27. juna 2013. godine, Program tranzicije "Perspektiva" ažuriran 29. septembra 2013. godine, Pravilnik o tranziciji ažuriran 10. oktobra 2013. godine, a Operativno uputstvo za asistenciju otpuštenog personala sa tranzicijskim obrascima donešeno 16.12.2013. godine), urađena i kompletirana kvalitetna analiza personala u tranziciji za period do 2024. godine, uspostavljeni i educirani odgovarajući tranzicijski kapaciteti (Odsjek za tranziciju personala i četiri regrutna i tranzicijska centra u Sarajevu, Banja Luci, Čapljini i Tuzli), a u proračunu MO BiH za 2014. (66 lica u tranziciji) i 2015. godinu (90 lica u tranziciji) planirana su i odobrena odgovarajuća finansijska sredstva za tranziciju (u 2014. godini bilo je 66 lica u tranziciji, a u 2015. godini će biti 90 lica).

Istovremeno sa implementacijom „Perspektiva“ programa tranzicije i zbrinjavanja otpuštenog personala, Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH, su u suradnji sa međunarodnim partnerima, tijekom 2014. godine izgradili i implementiraju dvogodišnji međunarodni „Preventiva“ projekat, sa ciljem izgradnje komponente i kapaciteta u oblasti zaštite mentalnog zdravlja i psiho-socijalne asistencije pripadnika MO i OS BiH, pogotovu osoblja koje se upućuje u mirovne misije ili misije kolektivne sigurnosti.

Djelatnici entitetskih ministarstava obrane i vojna lica iz entitetskih ministarstava obrane i entitetskih oružanih snaga, koja tada nisu mogla biti preuzeta u Ministarstvo obrane i Oružane snage BiH, zbrinuta su penzioniranjem pod povoljnijim uslovima sukladno tadašnjim entitetskim propisima, preuzimanjem u entitetske organe i tranzicijom i zbrinjavanjem kroz prvi NATO Povjerenički fond (NATO Trust Fond I za BiH), čija je implementacija trajala od juna 2006. do 30. septembra 2009. godine (2.860 lica).

FBiH

Zakonom o radu je precizirano i utvrđena obaveza obuke, osposobljavanja i usavršavanja za rad zaposlenika jedino u slučaju promjena ili uvođenja novog načina i li organizovanja rada. U ostalim slučajevima poslodavac može u skladu sa svojim potrebama omogućiti zaposleniku obrazovanje osposobljavanje i usavršavanje za rad u kojem slučaju se uvjeti i način tog obrazovanja osposobljavanja i usavršavanja uređuju kolektivnim ugovorom i Pravilnikom o radu poslodavca. Od vrste obuke i potreba poslodavca ovisi obaveza poslodavca za plaćanja troškova organizovanja obuke zaposlenika. Ove odredbe u cjelosti su preuzete iz ranije važećeg Zakona o radu („Službene novine FBiH 43/99, 32/00 i 29/03)

Članom 6. Zakona o zapošljavanju stranaca propisao je da stranci zaposleni kod domaćih pravnih i fizičkih lica imaju ista prava, obaveze i odgovornosti kao zaposleni državljani Federacije u skladu sa propisima o radu i zapošljavanju, kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu, ako međunarodnim sporazumima nije drugačije određeno.

U 2011. godini Federalni zavod za zapošljavanje završio je realizacija Programa obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije započetog u 2010. godini. Programom su obezbijedena sredstva za obuku 2.194 osobe, i to: informatička obuka za 1.482 osobe, obuka 364 osobe radi zapošljavanja kod poznatog poslodavca, te obuka 348 osoba radi zadržavanja postojećeg zaposlenja.

Pored ovoga realiziran je i Projekt podrške mrežama za socijalnu sigurnost i zapošljavanje (SSNESP) s ciljem da u periodu od 2010. do 2014. godine pruži podršku u posredovanju pri zapošljavanju za oko 6.000 osoba koje aktivno traže posao a izgubile su pravo na novčana primanja ili su socijalno ugrožene (osobe sa onesposobljenjem, demobilisani borci, osobe koje aktivno traže posao, registrirane kod službi za zapošljavanje u Federaciji BiH i identificirane kao ugrožene i teško zapošljive kategorije i dr.).

Projekat je finansiran iz sredstava Federalnog zavoda i kredita kod Međunarodne asocijacije za razvoj (IDA), u saradnji sa Federalnim ministarstvom rada i socijalne politike – Jedinicom za implementaciju projekata socioekonomske podrške, obuke i prezapošljavanja (PIU SESER), a realiziran je u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje.

Podršku je dobio veći broj korisnika nego što je predviđeno ciljem Projekta, tako da je Projektom obuhvaćeno 7.146 osoba, od kojih je zaposleno 4.033, samozaposleno 1.639, dok su 1.474 osobe pohađale odgovarajuću obuku (34% za vještine, 12% dokvalifikacija, 25% prekvalifikacija, 28% stručno osposobljavanje i usavršavanje).

U 2012. godini Federalni zavod za zapošljavanje realizirao je više programa obuke sa projektom FIRMA koji u finansirali USAID i SIDA, a na osnovu Sporazuma o partnerstvu. To su:

- „Stručno osposobljavanje i zapošljavanje kandidata za zanimanje metalostrugar i CNC operater“ - 40 osoba
- „Stručno osposobljavanje i zapošljavanje šivača autopresvlaka“ - 600 osoba
- „Stručno osposobljavanje i zapošljavanje kandidata za zanimanja kovač, CNC operater i mehatroničar“ – 100 osoba.

Po okončanju obuke sve osobe su zaposlene.

U 2013. godini Federalni zavod za zapošljavanje je u saradnji s domaćim i međunarodnim partnerima učestvovao u realizaciji projekta „Uspostava Centra za obrazovanje odraslih i

stručno osposobljavanje i zapošljavanje CNC operatera, metalobrusača i obrađivača metala rezanjem“

Zatim, realiziran je i Projekat „Obuka i zapošljavanje kandidata za zanimanje obučar“ za 80 osoba koje su po okončanju obuke zaposlene kod poslodavca koji se bavi proizvodnjom obuće.

Također, realiziran je i program osposobljavanja 55 osoba sa evidencije nezaposlenih za rad na zapreminskom aparatu i preseru koji su također zaposleni po okončanju obuke.

Realiziran je i Projekat „Obuka i zapošljavanje kandidata za zanimanje hemijski tehničar/galvanizer“ za 20 polaznika – nezaposlenih osoba, koji su nakon završetka osposobljavanja zaposleni.

U 2014. godini započeta je realizacija Programa pripreme za rad kroz obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje. Cilj Programa pripreme za rad kroz obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje je da se u konkretnom poslovnom okruženju omogući priprema za rad i zapošljavanje najmanje 70% osoba koje uspješno završe obuku. Ovaj program je fokusiran na nezaposlene osobe koje nemaju potrebna znanja i vještine, posebno kada su u pitanju nove metode i tehnologije rada u sektoru privrede (metaloprerada, drvoprerada, tekstil, turizam i ugostiteljstvo, prerađivačka industrija u najširem smislu), ali i u medicinskom sektoru, građevinarstvu, prehrambenom sektoru i slično. Kroz obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje za potrebe konkretnog poslodavca, ali i za otvoreno tržište rada, potiče se rješavanje problema prilagođavanja radne snage i zadovoljavanje stvarnih potreba tržišta rada. Također, ovim programom se afirmira važnost cjeloživotnog učenja i ulaganje u nova znanja i vještine, i to obostrano, kod radnika i kod poslodavca. U sklopu ovog programa podneseni su zahtjevi za sufinansiranjem obuke 1.618 osoba, odnosno zapošljavanjem 1.312 osoba.

Također, realiziran su i sljedeći projekti:

- „Stručno osposobljavanje i zapošljavanje šivača i krojača“ za 120 osoba
- „Stručno osposobljavanje i zapošljavanje za poslove šivanja i egaliziranja kože i montaže sa specifičnim vještinama u proizvodnji ručne kočnice za automobilsku industriju“ za 90 osoba
- „Obuka i zapošljavanje kandidata za poslove varenja postupcima MIG, MAG, TIG, CO2“ za 10 osoba
- „Smanjivanje disbalansa između ponude i potražnje za radnom snagom i poboljšanja kompetencija, konkurentnosti i zapošljavanje radne snage u Goraždu“ – za 200 nezaposlenih osoba za zanimanje plastičara
- „Obuka i zapošljavanje kandidata za zanimanje krojač, šivač tekstila, mehaničar, skladištar“ – za 180 osoba
- „Obuka i zapošljavanje kandidata za zanimanje zavarivač i CNC operater“ za 30 osoba
- „Obuka i zapošljavanje proizvođača i montera PVC i aluminijske stolarije“ za 30 osoba
- „Škola za dadilje-profesionalno usavršavanje dadilja za bolju konkurentnost na tržištu rada“ za 20 osoba
- „Obuka i zapošljavanje kandidata za zanimanje inženjera hemije i radnika na površinskoj zaštiti metala“ za 60 osoba.

Na osnovu programa stručnog osposobljavanja, usavršavanja i obuke kroz pripremu za rad, u slučaju kada se poslodavca pijavio za učešće u realizaciji programa i kada se obuka organizuje na radnom mjestu, Federalni zavod za zapošljavanje osigurava sredstva za troškove prevoza, ishrane, poreza, osiguranja nezaposlene osobe – polaznika obuke i dijela troškova edukacije (instruktor, potrošni materijal) i to za obuku u trajanju do 3 mjeseca.

Vlada FBiH je, na prijedlog Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, na 111. sjednici održanoj 24. 4. 2014. godine utvrdila Nacrt zakona o principima obrazovanja odraslih u FBiH. Nacrt zakona o principima obrazovanja odraslih u FBiH je usvojio i Predstavnički dom Parlamenta FBiH na svojoj 31. redovnoj sjednici održanoj 8. 7. 2014. Na tekstu ovog zakona je radila interresorna radna grupa, a proces izrade je vodilo i sastanke Radne grupe moderiralo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. Propise za provođenje ovog zakona trebaju donijeti nadležna kantonalna ministarstva obrazovanja donošenjem svojih zakona o obrazovanju odraslih ili usklađivanjem postojećih sa njegovim odredbama, kao i donošenjem podzakonskih akata.

Druga aktivnost Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke u 2014. godini u okviru realizacije ove mjere je bila provođenje programa pod nazivom: „Podrška programima koji omogućuju odraslim osobama završetak osnovne škole s fokusom na žensku populaciju“. Navedeni program Ministarstva se realizovao kroz Javni poziv, a na osnovu aplikacije na Javni poziv podržane su dvije škole koje realizuju programe naknadnog sticanja osnovnog obrazovanja odraslih s fokusom na žensku populaciju.

Pored navedenih aktivnosti, neophodno je naglasiti da su sljedeći kantoni donijeli zakone o obrazovanju odraslih:

Unsko-sanski kanton

U 2013. godini je donesen Zakon o obrazovanju odraslih, te svi podzakonski akti koji se odnose na obrazovanje odraslih. Resorno ministarstvo je uspostavilo registar ustanova koje se bave obrazovanjem odraslih, u koji se mogu upisati organizatori programa obrazovanja i obuke odraslih koji ispunjavaju zakonske uslove za obavljanje ove djelatnosti. Dio nastavnika je osposobljen za izradu i provođenje nastavnih planova i programa za obrazovanje odraslih. Osnovana je i u Registar upisana prva privatna institucija za obrazovanje odraslih.

Zeničko-dobojski kanton

Zakon o obrazovanju odraslih je usvojen na 60. sjednici Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, održanoj 13. 8. 2014. godine, čime su ostvareni preduslovi za izradu i realizaciju programa obrazovanja i obuke odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu.

Kanton Sarajevo, Bosansko-podrinjski kanton i Tuzlanski kanton izradili su nacрте zakona o obrazovanju odraslih, koji su upućeni u proceduru usvajanja.

Programi dokvalifikacije, prekvalifikacije i profesionalne obuke se u većini kantona realizuju u srednjoškolskim ustanovama, u organizaciji službi za zapošljavanje ili u okviru međunarodnih projekata koji se provode u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja i kantonalnim službama za zapošljavanje.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je u 2014. godini, kroz djelovanje interresorne radne grupe, izradilo dokument „Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015 – 2020. godina“, koji je Vlada FBiH prihvatila na 143. sjednici održanoj 10.12.2014. godine. U navedenom dokumentu se, kao jedan od specifičnih ciljeva, navodi

sljedeći: Osigurati (karijerno) praćenje i savjetovanje za osjetljive i rizične grupe. Pod ovim se smatraju i osobe s invaliditetom, a implementacija ovog specifičnog cilja bi trebala doprinijeti osiguranju usluga savjetovanja i praćenja u procesu izbora škole, fakulteta, odnosno zanimanja, te praćenje u toku radnog vijeka radi omogućavanja lakšeg zapošljavanja i zadržavanja posla, odnosno upravljanja vlastitom karijerom i profesionalnim razvojem.

RS

Ustav RS garantuje da svako ima pravo na školovanje pod jednakim uslovima. Ova ustavna odrednica se provlači kroz sve zakone u oblasti obrazovanja u RS. Ni jedan zakon u ovoj oblasti u RS ne sadrži diskriminatorske odredbe.

Narodna skupština RS je 2010. godine usvojila Strategiju razvoja obrazovanja za period 2010 - 2014. godine (u daljem tekstu: Strategija). Polazna osnova Strategije je koncepcija cjeloživotnog obrazovanja, odnosno, koncepcija „društva koje uči“. Realizacija Strategije sprovedena je pokretanjem niza strateških projekata, koji su u planiranom vremenu od 2010. do 2014. godine trebali odgovoriti postavljenim ciljevima i vrijednostima obrazovnog sistema RS.

Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju ("Službeni glasnik RS", broj: 74/08 , 71/09, 104/11 i 33/14) propisuje da "Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti u osnovnom obrazovanju i vaspitanju bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.", te da "strani državljani i lica bez državljanstva imaju pravo na obrazovanje u skladu sa konvencijama i sporazumima koje je BiH zaključila sa drugim zemljama ili međunarodnim organizacijama." "U osnovnom obrazovanju ne može se vršiti diskriminacija nastavnika i ostalog osoblja škole na osnovu rase, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla na osnovu invalidnosti ili na bilo kojoj drugoj osnovi". "U osnovnom obrazovanju će se štititi vjerske slobode, tolerancija i kultura dijaloga".

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju ("Službeni glasnik RS", broj: 74/08, 106/09, 104/11 i 33/14) propisuje da "Strani državljani i lica bez državljanstva imaju pravo na sticanje obrazovanja u skladu sa ovim zakonom i važećim propisima kao i konvencijama i sporazumima koje je BiH zaključila sa drugim zemljama ili međunarodnim organizacijama.", te da "u srednjem obrazovanju ne može se vršiti diskriminacija u pristupu obrazovanju djece na osnovu rase, boje, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu invalidnosti ili na bilo kojoj drugoj osnovi."

Preduzete mjere za primjenu zakonodavnog okvira

Što se tiče upisne politike u srednjim školama izvršene su sljedeće aktivnosti - Povodom izraženog problema nezaposlenosti kreiranje upisne politike je primarna mjera, koja je usmjerena ka smanjenju stope ukupne nezaposlenosti na području RS. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske od 2007. godine provodi anketu među učenicima devetih razreda osnovnih škola Republike Srpske, kako bi se sagledale želje i planovi učenika u vezi sa upisom u srednje škole. Radi što boljeg informisanja učenika u vezi sa strukama i zanimanjima za koja se mogu školovati u srednjim školama, koristi se „Vodić kroz zanimanja“, kao priručnik za pružanje pomoći učenicima pri izboru zanimanja i profesionalnoj orijentaciji. S tim u vezi ministar prosvjete i kulture imenovao je rješenjem Komisiju za kreiranje upisne politike učenika u prvi razred srednjih škola na period od četiri godine. U Komisiju za upisnu politiku biraju se predstavnici društvenih partnera značajnih za

planiranje i kreiranje upisne politike. Upis u srednju školu regulisan je članovima 43. do 55. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju RS. U članu 44 je propisano, pored ostalog, „da školski odbor predlaže osnivaču najkasnije do 28. Februara prijedlog plana upisa za narednu školsku godinu. Pri izradi prijedloga plana upisa, školski odbor će uzeti u obzir mišljenje društvenih partnera. Ministar u ime osnivača, za javne škole najkasnije do 31. marta donosi plan upisa za narednu školsku godinu. Osnivač privatne škole podnosi zahtjev Ministarstvu radi davanja saglasnosti na plan upisa učenika najkasnije do 31. marta.“

Školske 2010./2011. U Republici Srpskoj bilo je 92 srednjih škola, i to: 88 srednjih škola čiji je osnivač Vlada RS i 4 privatne srednje škole. Deveti razred osnovne škole školske 2010./2011. završilo je 13.903 učenika. Od tog broja anketu je popunilo 9.889 učenika. anketa provedena i među 43 poslodavca u Republici Srpskoj. Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 79% je iskazivalo spremnost daprimi učenike na praksu.

U okviru programa „Izaberi školu – izaberi budućnost“ od 2011. godine organizuje se Sajam deficitarnih zanimanja s ciljem da učenici devetih razreda osnovne škole predstavi potrebe tržišta rada i i pomogne pri odabiru zanimanja. Tako su 11. maja 2011. godine predstavljena deficitarna zanimanja: pekar, cvječar, građevinski tehničar, bravar i industrijski dizajner. Škole i poslodavci postavili su u holu štandove na kojima su učenici mogli da vide kako izgleda praktični rad u školi, koji materijali se koriste u obavljanju prakse, koje sposobnosti su potrebne za obavljanje pojedinih poslova te koji su konačni proizvodi određenog zanimanja. Učenici i profesori stručne nastave, kao i poslodavci odgovarali su i na pitanja u vezi sa školovanjem i zapošljavanjem. Sajam deficitarnih zanimanja organizovan je u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i kulture i uz podršku Swiss Labour Assistance.

Pri izradi Plana upisa učenika za školsku 2014/15. godinu, Ministarstvo je dobilo zvanične podatke o broju prijavljenih na Zavodu za zapošljavanje RS, za sva zanimanja, stepen stručne sprema i o broju lica koji se u prethodnoj godini zaposlio, takođe po zanimanjima i jedinicama lokalne samouprave. Ovakvim pristupom izrade Plana upisa nastojalo se uskladiti sa potrebama tržišta rada na nivou lokalne zajednice sa obrazovnim i prostornim kapacitetima škola i iskazanim interesovanjima učenika. U cilju podizanja kvaliteta obrazovanja Komisija je vodila upisnu politiku i prema iskazanim potrebama visokoškolskih ustanova za nastavak daljeg školovanja.

Problemi koji su se pojavljivali u vezi sa usklađivanjem obrazovanja i tržišta rada jeste pojava da učenici nisu iskazivali interes da se školuju u zanimanjima za koje postoji iskazana potreba poslodavaca i spremnosti da stipendiraju učenike. Postoje zanimanja za koja učenici uopšte nisu iskazala interes. Prethodnih godina nije bilo interesovanja za zanimanja u struci *Geologija, rudarstvo i metalurgija*, a u ovoj školskoj godini upisano je jedno odjeljenje od 24 učenika u zanimanje *rudarski tehničar*. Dakle, evidentan je problem disproportionalnosti između želja učenika i potreba na tržištu rada koji je moguće otkloniti interdisciplinarnim pristupom, jer je u pitanju problem koji se prožima kroz sve segmente društva i na čijem rješavanju je potrebno raditi dugoročno, jer se samo takvim pristupom može napraviti kvalitetna upisna politika.

Pravilnikom o planu upisa učenika u prvi razred srednjih škola („Službeni glasnik RS“, br. 37/14 i 40/14) utvrđen je broj učenika, odjeljenja, smjerova u gimnazijama, struka i zanimanja u srednjim stručnim i tehničkim školama i specijalnim školama, kao i zanimanja u vjerskim školama, te odsjeka u umjetničkim školama u školskoj 2014/15. godini.

Smjernice po kojima je Ministarstvo pripremalo upisnu politiku su:

- uspostavljanje saradnje sa poslovnom zajednicom i poslodavcima na nivou lokalne zajednice kako bi upisna politika odgovorila potrebama tržišta rada,
- analiziranje stanja evidentiranih nezaposlenih lica kod Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske, s ciljem dobijanja preciznijih podataka o stvarno nezaposlenim licima po strukama i zanimanja za svrhu kreiranja upisne politike,
- rad na profesionalnoj orijentaciji učenika osnovne škole,
- organizovanje susreta učenika osnovnih i srednjih škola u vidu „dana profesionalne orijentacije” ili „dana otvorenih vrata”,
- stvaranje uslova za organizaciju praktične nastave u preduzećima,
- kontinuiran rad na razvoju nastavnih programa za zanimanja koja su potrebna tržištu rada, kao i modernizovanje postojećih nastavnih planova i programa i usmjeravanje škola i lokalnih zajednica na pravljenje realnih prijedloga plana upisa,
- ministarstvo je aktivno saradivalo sa svim društvenim partnerima i koristilo primjere dobre prakse iz okruženja pri kreiranju upisne politike. Upisna politika na javne i privatne visokoškolske ustanove sprovodi se kontinuirano.

Vlada RS svake godine donosi odluku o broju studenata koji će se upisati u prvu godinu I, II i III ciklusa studija. Za visokoškolske ustanove u privatnom vlasništvu Ministarstvo svake godine donosi pojedinačna rješenja za svaku visokoškolsku ustanovu. Prilikom kreiranja upisne politike Ministarstvo uzima u obzir ciljeve iz Strategije razvoja obrazovanja 2010 - 2014, podatke kojima raspolaže Zavod za zapošljavanje, podatke o broju studenata na pojedinim studijskim programima, podatke o broju učenika koji završavaju četvorogodišnji stepen srednjeg obrazovanja, podatke Privredne komore o iskazanim potrebama poslodavaca za zapošljavanjem kadrova visoke stručne spreme, podatke o starosnoj strukturi profesora u školama, podatke o neverifikovanom nastavnom kadru. U vezi sa strateškim ciljevima koji se odnose na povećanje broja studenata na prirodno-matematičkim, tehničkim i tehnološkim naukama, te upisnu politiku usaglašenu sa potrebama tržišta rada, Vlada RS od akademske 2008/09. godine utvrđuje deficitarna zanimanja, odnosno studijske programe i stimuliše upis studenata na iste. Od akademske 2008/09. godine do 2011/12. godine kao deficitarna zanimanja su bila definisana sljedeća: profesor matematike, profesor fizike, profesor informatike, diplomirani inženjer mašinstva, diplomirani inženjer elektrotehnike i diplomirani inženjer geodezije. Od akademske 2011/12. godine Vlada RS je studijske programe iz oblasti matematike i fizike utvrdila kao studijske programe čiji su izlazni profili deficitarni na tržištu rada. U vezi s tim Vlada RS je obavezala Ministarstvo da obezbijedi finansijsku pomoć za studente koji upišu ove studijske programe. Ministarstvo je utvrdilo posebne uslove koje studenti moraju da ispune za dobijanje ove finansijske pomoći. Međutim, analize pokazuju da na većini deficitarnih studijskih programa nije ostvaren planirani broj studenata. Istovremeno, na većini nedeficitarnih studijskih programa broj ukupno upisanih studenata bio jednak planiranom broju. Takođe, analize su pokazale da ukupne mjere Vlade RS usmjerene na studente deficitarnih studijskih programa nisu rezultirale značajnijim povećanjem stopa upisa u odnosu na plan, niti značajnijim smanjenjem razlika u stopama diplomiranja u odnosu na nedeficitarne studijske programe, posebno u odnosu na društvene nauke.

Obrazovanje djece sa posebnim potrebama

U RS djeca sa posebnim potrebama su uključena u osnovno obrazovanje u redovna odjeljenja (inkluzija), a nastavnici sa ovim učenicima rade po posebnim, individualno prilagođenim programima. U RS postoje i četiri centra za obrazovanje i vaspitanje djece sa smetnjama u razvoju u koje se, na osnovu rješenja o vrsti i stepenu ometenosti, upućuju uglavnom djeca sa

težim i teškim ometenostima kojima je pored stručno-vaspitno obrazovne službe kojima ovi centri raspolažu potrebna i svakodnevna njega i rehabilitacija.

Ministarstvo u saradnji sa Republičkim pedagoškim zavodom, a u skladu sa raspoloživim i zainteresovanim defektološkim kadrom, sprovodi Projekat „Mobilni timovi za podršku inkluzivnom obrazovanju učenika sa smetnjama u psihofizičkom razvoju u redovnim osnovnim i srednjim školama“. U osnovnim školama defektolozi pružaju podršku učenicima sa smetnjama u psihofizičkom razvoju i nastavnicima koji rade s njima. S obzirom na to da se broj učenika sa smetnjama u psihofizičkom razvoju konstantno povećava, sve je veći broj škola koje imaju potrebu za podrškom Mobilnog tima. Zbog nedovoljnih finansijskih sredstava, koji se odražava na nezainteresovanost defektološkog kadra za rad u mobilnom timu, a i nedostatka kadra, Ministarstvo nije u mogućnosti da uključi sve škole u projekat (defektolozi se plaćaju 10 KM po času – pet časova sedmično + prevoz u visini cijene dnevne karte prema broju dana za koje član Mobilnog tima dolazi u školu). U školskoj 2013/2014. godini u 49 osnovnih škola 40 članova mobilnog tima pruža podršku učenicima i nastavnicima u okviru ovog projekta, a u školskoj 2014/2015. godini u 44 osnovne škole 34 člana mobilnog tima pružaju navedenu podršku.

Ministarstvo odobrava asistente koji pružaju pomoć djeci sa teškim smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju. Asistenti pružaju pomoć učenicima za vrijeme trajanja nastave i finansirani su na pola radnog vremena po koeficijentu srednje stručne spreme. U školskoj 2011/2012. godini u osnovnim školama imali smo 13 asistenata, školskoj 2012/2013. godine 21 asistenta, u školskoj 2013/2014 godine 37 asistenata, a u školskoj 2014/2015. godini 57 asistenata.

Implementiran je i projekat „Inkluzivno obrazovanje u RS“, kojim su u 2013.godini obuhvaćene 23 osnovne škole, a u 2012.godini 26 osnovnih škola. Primjenom metodologije Indeks inkluzivnosti, čiji je cilj smanjivanje i uklanjanje barijera u učenju, realizovano je 29 projekata.

U Banjaluci je u avgustu 2012.godine održan i okrugli sto "Inkluzivno obrazovanje u RS – stanje i perspektive".

Obrazovanje učenika u srednjim školama RS odvija se u redovnim odjeljenjima i specijalnim ustanovama.

U Zakonu o osnovnom obrazovanju i vaspitanju ("Službeni glasnik RS", broj: 74/08 , 71/09, 104/11 i 33/14) glava V je posvećena Obrazovanju i vaspitanju učenika sa smetnjama u psihofizičkom razvoju u specijalnim odjeljenjima i specijalnim školama i ti je, pored ostalog, propisano da "djeca sa smetnjama u psihofizičkom razvoju stiču osnovno obrazovanje i vaspitanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama , a u skladu sa članom 19. Okvirnog zakona. Ministar donosi pravilniko nastavnom planu i programu osnovnog obrazovanja i vaspitanja za učenike sa lakom i umjeerenom mentalnom retardacijom. Za slijepe i slabovide učenike i učenike sa oštećenim sluhom.

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju ("Službeni glasnik RS", broj: 74/08, 106/09, 104/11 i 33/14) propisuje da "djeca sa posebnim obrazovnim potrebama imaju pravo na srednje obrazovanje. Obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema, te da se obrazovanje učenika sa posebnim

obrazovnim potrebama odvija se u redovnim školama ili specijalnim školama. Ministar donosi NPP za učenike sa posebnim potrebama za svaku vrstu i stepen ometenosti u razvoju učenika.

Osnovni koncept nastavnih planova i programa za učenike sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju zasnovan je na modularnom pristupu u izradi nastavnih planova i programa čime je ostvarena komplementarnost urađenih programa sa programima redovnih srednjih stručnih škola čime je omogućeno školovanje djece sa posebnim potrebama kako u redovnim školama tako i u postojećim specijalnim ustanovama u Republici Srpskoj. Time je ostvarena prohodnost između ova dva načina obrazovanja. Osnovu urađenih nastavnih planova i programa čine moduli čiji ishodi daju dovoljno mogućnosti za sticanje znanja, vještina, umjeća i stavova učenika sa posebnim obrazovnim potrebama i tako obezbjeđuju dobru osnovu za dalje obrazovanje ili zapošljavanje u otvorenoj privredi, zaštitnim radionicama i drugim ustanovama.

Za učenike sa posebnim potrebama u osnovnim školama urađeni su posejni nastavni planovi i programi:

- za slijepe i slabovide učenike
- za učenike oštećenog sluha
- za lako mentalno retardirane učenike
- za umjereno mentalno retardirane učenike.

Ppodaci o učenicima sa posebnim potrebama uključenim u redovnu nastavu

	svega	ženski
2010/2011	1284	528
2011/2012	1198	478
2012/2013	1095	471
2013/2014	1057	435
2014/2015	1290	508

Izvor: Godišnji program rada škola u RS

U srednjim stručnim školama za učenike sa posebnim potrebama, urađeni su posebni nastavni planovi i programi (NPP) za neke struke i zanimanja za:

- lako mentalno retardirane učenike
- učenike oštećenog sluha
- učenike oštećenog vida.

Nastavni plan i program za učenike oštećenog sluha:

Struka	Zanimanje
Geodezija i građevinarstvo	Zidar – moler
Tekstilstvo i kožarstvo	Krojač Obučar Galanterista
Hemija, nemetali i grafičarstvo	Hemijski operater
Ponjoprivreda i prerada hrane	Pekar
Ostale djelatnosti	Frizer

NPP za učenike oštećenog vida:

Struka	Zanimanje
Tekstilstvo i kožarstvo	Krojač
Poljoprivreda i prerada hrane	Cvječar - vrtlar
Ekonomija, pravo, trgovina	Poslovno pravni tehničar
Zdravstvo	Fizioterapeutski tehničar

Izvor: Nastavni plan i program za srednje obrazovanje u RS

Podaci o učenicima sa posebnim potrebama uključenim u redovnu nastavu

	svega	ženski
2010/2011	290	114
2011/2012	483	182
2012/2013	497	164
2013/2014	403	192
2014/2015	376	133

Izvor: Godišnji program rada za škole u RS

U školskoj 2014/2015. godini upisano je 12 djece sa oštećenjem vida i 9 sa oštećenjem sluha. RS je usvojila i Strategiju unpređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u RS 2012-2015. Dati su i ciljevi:

- Usklađivanje postojećih zakona i podzakonskih akata u obrazovanju sa principima međunarodnih dokumenata koji tretiraju oblast invalidnosti
- Unapređivanje rada u redovnim školama/vrtićima po inkluzivnim principima i uspostavljanje resursnih centara i servisnih službi kao podrške redovnom sistemu obrazovanja, sve po principu promocije učenikovih sposobnosti i potencijala i kontinuiranog praćenja dostignuća kroz cijeli proces obrazovanja
- Obezbijediti finansijsku podršku obrazovnim ustanovama radi realizacije kvalitetnog i dostupnog obrazovanja i vaspitanja djece i učenika sa smetnjama i poteškoćama u razvoju
 - Kontinuirano praćenje i pružanje podrške djetetu/učeniku od rođenja do polaska u školu i dalje, te povezivanje i umrežavanje različitih ustanova, resursnih centara (zdravlje, obrazovanje i vaspitanje) na lokalnom nivou preko servisnih službi
 - Unapređivanje rada nastavnika/ vaspitača, stručnih saradnika i drugih koji rade sa djecom/učenicima sa smetnjama i teškoćama u razvoju
- Obezbijediti veću fizičku dostupnost u vaspitno-obrazovnim i drugim ustanovama i njihovu adekvatnu opremljenost u skladu sa standardima i savremenim tendencijama
 - Šira ponuda udžbenika i prateće literature sa dijelovima u kojima su konkretnije i jednostavnije predstavljeni sadržaji, bogatije ilustrovani udžbenici, više prilagođeni djeci i učenicima sa različitim smetnjama i teškoćama u razvoju
 - Aktiviranje medija radi razvijanja pozitivnih stavova kada je u pitanju vaspitanje i obrazovanje djece/učenika sa teškoćama u razvoju
- Unapređenje studiranja za studente sa invaliditetom

Obrazovanje odraslih

Obrazovanje odraslih u RS se sprovodi u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih ("Službeni glasnik RS", broj 59/09 i 1/12). Obrazovanje odraslih je dio jedinstvenog obrazovnog sistema RS, kojim se obezbjeđuje obrazovanje, usavršavanje i osposobljavanje odraslih lica.

Obrazovanje odraslih može biti: formalno, neformalno i informalno. Formalno obrazovanje odraslih označava obrazovni proces koji se izvodi u obrazovnim ustanovama po programima osnovnog i srednjeg obrazovanja prilagođenim potrebama i mogućnostima odraslih. Neformalno obrazovanje odraslih je organizovani proces učenja i obrazovanja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema dijelovima programa formalnog obrazovanja (modulima) i po posebnim programima za sticanje znanja, vještina i sposobnosti, a koji se mogu organizovati kod obrazovnih ustanova i specijalizovanih organizacija, koje ispunjavaju uslove prema programu koji izvode. Informalno učenje podrazumijeva permanentno samoobrazovanje, usavršavanje i sticanje

znanja i vještina van obrazovnih ustanova i specijalizovanih organizacija obrazovanja odraslih.

Obrazovanje odraslih zasniva se na načelima:

- a) cjeloživotnog učenja,
- b) racionalnog korištenja obrazovnih mogućnosti, teritorijalne blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uslovima, u skladu sa njihovim sposobnostima,
- v) slobode i autonomije pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda obrazovanja,
- g) uvažavanja različitosti i uključivanja lica sa posebnim potrebama,
- d) stručne i moralne odgovornosti andragoških radnika,
- đ) garancije kvaliteta obrazovne ponude i
- e) poštovanja ličnosti i dostojanstva svakog učesnika u obrazovanju odraslih

Obrazovanje odraslih ima za cilj:

- a) postizanje najmanje osnovnog obrazovanja,
- b) osposobljavanje za zapošljavanje odraslih lica koji nemaju završeno formalno obrazovanje,
- v) omogućavanje daljeg obrazovanja i obuke, odnosno mogućnost dokvalifikacije, prekvalifikacije i kontinuiranog stručnog usavršavanja tokom cijelog radnog vijeka i g) omogućavanje obrazovanja i sticanja znanja i vještina koje odgovaraju ličnim sposobnostima, afinitetu i životnom dobu pojedinca.

Opšti interes u obrazovanju odraslih utvrđuje se Planom obrazovanja odraslih, koji donosi Vlada RS za period od jedne godine, a na prijedlog Zavoda za obrazovanje odraslih. U pripremi Plana obrazovanja, Zavod obavezno pribavlja mišljenje Zavoda za zapošljavanje, Privredne komore RS, Udruženja poslodavaca, organa jedinice lokalne samouprave i nadležnih ministarstava.

Planom obrazovanja se:

- a) utvrđuju prioritetne oblasti obrazovanja odraslih,
- b) određuju infrastrukturne djelatnosti potrebne za izvođenje obrazovanja odraslih,
- v) određuje raspoređivanje programa obrazovanja na jedinice lokalne samouprave pri čemu se vodi računa o racionalnom korištenju postojećih obrazovnih kapaciteta, broju polaznika obrazovanja, razvojnim specifičnostima područja, obezbjeđivanju jednakih uslova za sticanje obrazovanja i osposobljavanja odraslih i o dostupnosti obrazovanja,
- g) određuje okvirni obim sredstava koja su potrebna za njegovu realizaciju,
- d) određuju ministarstva koja su nadležna za sprovođenje Plana obrazovanja i
- đ) određuju programi i dinamika njihovog ostvarivanja.

Obrazovanjem odraslih, kao svojom redovnom djelatnošću ili djelatnošću koja prati redovnu mogu se baviti osnovne i srednje škole koje su registrovane za obrazovanje odraslih i specijalizovane organizacije za obrazovanje odraslih kao što su radnički univerziteti, centri za obuku, škole stranih jezika, auto škole kao i druga pravna lica koja ispunjavaju uslove predviđene pojedinačnim programom za obrazovanje odraslih.

Program formalnog obrazovanja odraslih mogu izvoditi organizatori obrazovanja, koji imaju odobrenje za izvođenje određenog programa.

Programom obrazovanja odraslih utvrđuje se:

- a) naziv programa,
- b) nastavni sadržaji,
- v) oblik izvođenja programa,
- g) trajanje programa i način provjere,
- d) kadrovski, didaktički, prostorni uslovi za njegovo izvođenje, te školska ili stručna sprema, odnosno zanimanje, znanje i vještine koje se stiču završavanjem programa,
- đ) uslovi za upis, napredovanje i završetak programa i

- e) način evaluacije programa i postignuća učenja.
Programi formalnog obrazovanja odraslih obuhvataju:
- a) osnovno obrazovanje odraslih,
 - b) programne za sticanje srednje stručne spreme,
 - v) programe za sticanje prvog zanimanja,
 - g) programne prekvalifikacije,
 - d) programe osposobljavanja i
 - đ) programe usavršavanja.

Programom prekvalifikacije utvrđuju se i razlike stručnih predmeta između stečene stručne spreme i stručne spreme koja se stiče završetkom programa prekvalifikacije.

Programom osposobljavanja utvrđuju se i minimum znanja i vještina neophodnih za sticanje određenog zanimanja.

Programom usavršavanja utvrđuje se i dodatni opseg posebnog znanja i vještina u određenoj oblasti u odnosu na trenutnu kvalifikaciju kandidata.

Programi neformalnog obrazovanja obuhvataju:

- a) programe zaštite okoline i ekologije,
- b) programe stranih jezika,
- v) programe obuke za rad na računaru,
- g) programe preduzetništva i menadžmenta,
- d) programe rada u struci,
- đ) programe iz poznavanja nauke i tehnologije,
- e) programe kreativnog i umjetničkog izražavanja i
- ž) drugih znanja, vještina i sposobnosti.

Programi obrazovanja ili dijelovi programa obrazovanja odraslih, radi uvođenja organizacionih promjena, primjene savremenih tehnologija, zahtjeva tržišta za deficitarna zanimanja i slično, mogu se uvoditi i provjeravati oglednim programom, na prijedlog škole, Udruženja poslodavaca, Zavoda za zapošljavanje ili drugih zainteresovanih institucija.

Programi obrazovanja odraslih koji se realizuju kroz praktičan rada mogu se ostavarivati kod poslodavca i kod drugog organizatora obrazovanja, a uređuju se ugovorom.

Za sticanje osnovnog obrazovanja i prvog zanimanja odrasli ne plaćaju školarinu.

Za sticanje ostalih vidova obrazovanja i osposobljavanja odraslih troškove obrazovanja snose polaznici programa, poslodavci kod kojih su zaposleni, Zavod za zapošljavanje ili druga zainteresovana pravna i fizička lica.

Praćenje i unapređivanje obrazovanja odraslih obavlja Zavod za obrazovanje odraslih, kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS. Zavod vodi Registar organizatora obrazovanja.

Broj organizatora koji trenutno obrazuju odrasle je 38, a za ukupno 60 zanimanja. Broja polaznika na obrazovanju je 1806, a završenih polaznika je 2943.

Pored propisa u oblasti obrazovanja i propisi u oblasti rada i zapošljavanja obezbjeđuju i garantuju odgovarajuće stručno osposobljavanje, obuku i rehabilitaciju. Ti propisi su:

- Zakon o radu- Prečišćeni tekst
- Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida- Prečišćeni tekst

Odredbama člana 25.- 27. Zakona o radu uređeno je dopunsko osposobljavanje, stručno obrazovanje i usavršavanje zaposlenih na teret poslodavca. Odredbom člana 21. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti propisano je pravo na stručno osposobljavanje i pripremu za zapošljavanje pod kojim se podrazumjevaju mjere kojima se nezaposlenim licima pruža mogućnost da prema posebnim programima steknu neophodna znanja za rad na određenim mjestima. Ovu mjeru obezbjeđuje besplatno Zavod za zapošljavanje.

U odredbama člana 6.-10. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida utvrđeno je pravo na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, način i postupak ostvarenja tog prava koje se finansira od strane Fonda za profesionalnu rehabilitaciju ili drugi nadležnih republičkih organa.

Politika zapošljavanja u RS, u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti utvrđuje se planskim i razvojnim dokumentima RS. Ti dokumenti su Ekonomska politika Vlade RS za svaku kalendarsku godinu i Strategija zapošljavanja RS za period 2011- 2015. godina. U svim ovim dokumentima je cilj puna zaposlenost u RS.

Zabrana svih vidova diskriminacije je utvrđena Zakonom o radu, i Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti i Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida.

U oblasti rada i radnih odnosa, Ustav garantuje da svako ima pravo na rad i slobodu rada, da je prinudni rad zabranjen, da je svako slobodan u izboru zanimanja i zaposlenja i da mu je pod jednakim uslovima dostupno radno mjesto i funkcija, da zaposlenima može prestati radni odnos protivno njihovoj volji samo na način i pod uslovima koji su utvrđeni zakonom i kolektivnim ugovorom i da svako po osnovu rada ima pravo na zaradu, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Zaposleni imaju pravo na ograničeno radno vrijeme, dnevni i sedmični odmor, te plaćeni godišnji odmor i odsustva, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Zaposleni imaju pravo na zaštitu na radu, dok omladina, žene i invalidi uživaju posebnu zaštitu.

BD

Glava III Zakona o radu posvećena je obrazovanju, osposobljavanju i usavršavanju.

U članu 18. Zakona o radu propisano je :

- (1) U skladu sa potrebama rada, poslodavac može da omogući zaposlenom obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje.
- (2) U skladu sa svojim sposobnostima i potrebama koje proističu iz ugovora o radu, zaposleni je obavezan da stiče obrazovanje, osposobljavanje i/ili usavršavanje koje poslodavac smatra potrebnim, i to na trošak poslodavca.
- (3) Ukoliko poslodavac uvede jedan ili više novih načina rada, obavezan je da obezbjedi svojim zaposlenicima neophodno obrazovanje, osposobljavanje ili usavršavanje.
- (4) Uslovi i način obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja iz stavova 1 i 2 ovog člana uređuju se kolektivnim ugovorom ili pravilnikom.

Planirana priprema za tržište rada, izvedena kroz kurseve neformalnog obrazovanja, u funkciji je osposobljavanja nezaposlenih lica sa dugoročnom nezaposlenošću, kao ciljne grupe koja je postavljena kao programski zadatak Zavoda, za zapošljavanje u fiskalnoj 2011.-2014 godini. Obuka za sticanje novih znanja i vještina, je obavljena iz oblasti informatike i vođenja

poslovnih knjiga, radi podizanja ukupnih kompetencija u cilju lakšeg traženja zaposlenja lica ove ciljne grupe.

Ovaj program obuke proizvod je skoro redovnog zahtjeva poslodavaca kod angažovanja nezaposlenih lica od IV do VII stepena obrazovanja.

Priprema za tržište rada 2011

Aplikacija obilježja		2011.g.			
		Plan		Izvršenje	
		Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM
1		2	3	4	5
1.	Kurs informatike – ECDL paket	110	63.000	57	34.800
2.	Kurs informatike – OFIS paket	20	6.400	17	6.332
3.	Kurs vođenja poslovnih knjiga	25	11.160	23	8.568
S v e g a :		155	80.560	97	49.700

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Priprema za tržište rada 2012

Aplikacija obilježja		2012.			
		Plan		Izvršenje	
		Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM
1		2	3	4	5
1.	Kurs informatike – ECDL paket	20	7.000	28	6.552
2.	Obuka iz preduzetništva radi pokretanja vlastitog biznisa	20	6.000	22	5.968
3.	Kurs vođenja poslovnih knjiga	40	15.000	12	3.540
S v e g a :		80	28.000	62	16.060

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Priprema za tržište rada 2013

Aplikacija obilježja		2013.			
		Plan		Izvršenje	
		Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM
1		2	3	4	5
1.	Preduzetničke obuke	20	10.000	12	6.000
2.	Informatičke obuke-ofis paket, programski jezici, grafički dizajn, elektronsko poslovanje	116	40.400	-	-
3.	Vođenje poslovnih knjiga	10	3.500	-	-
4.	Kurs učenja engleskog jezika	10	4.000	-	-
S v e g a :		12	50.400	12	6.000

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Priprema za tržište rada 2014

Aplikacija obilježja		2014. g.			
		Plan		Izvršenje	
		Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM
1		2	3	4	5
1.	Informatičke obuke-ofis paket, programski jezici, grafički dizajn, elektronsko poslovanje	30	5.000	23	4.577
2.	Vođenje poslovnih knjiga	50	18.000	61	17.512
3.	Kurs učenja engleskog/nemačkog jezika	30	7.000	-	-
S v e g a :		110	30.000	84	22.089

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

ČLAN 9. -Pravo na stručno usmjeravanje

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stručno usmjeravanje, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da predvide ili promovišu, prema potrebi, službu koja će pomagati svim licima, uključujući i hendikepirane, da rješavaju probleme vezane za izbor zanimanja i napredovanje, uz dužno poštivanje karakteristika lica i njihovog odnosa prema mogućnostima zapošljavanja: ova pomoć bi trebala biti ponuđena besplatno, i mladima, uključujući i školsku djecu, i odraslima.

BIH

Stručno usmjeravanje i usavršavanje vojnih lica:

Odredbama Zakona o službi u Oružanim snagama BiH, regulirano je pravo i obveza na stručno usmjeravanje i školovanje i to: članom 140. pravo na školovanje i usavršavanje djelatnih vojnih osoba; član 141; stipendiranje studenata fakulteta i učenika srednjih škola (vojnih stipendista) kako bi popunilo formacijska mjesta ili uključilo kadete u vojne obrazovne institucije .

Na obuku u periodu (2011-2014.) koji je predmet ovog izvještavanja, na različite forme edukacije (kursevi seminari, konferencije, radionice, studijska putovanja, uključujući i vježbe u inostranstvu i dr.) u zemlji i inostranstvu upućeno je 13.363 pripadnika Ministarstva obrane BiH i Oružanih snaga BiH. Napominjemo da se kod ove brojke radi o broju polaznika različitih forma edukacije, te se među njima nalaze pripadnici Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH koji su više puta upućivani na različite forme edukacije.

Specifičan vid obuke pripadnika Oružanih snaga BiH predstavljala je obuka u pomoći civilnom stanovništvu u slučaju prirodnih katastrofa i to:

- Obuka u pomoći prilikom gašenja požara i
- Obuka u pomoći civilnom stanovništvu u slučaju poplava.

FBiH

Konvencija o plaćenom odsustvu za obrazovne svrhe, broj 140, iz 1974. godine, u potpunosti je ugrađena u zakone o radu FBiH. Zakonom o radu FBiH u članu 31. uređeno je pitanje obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja za rad. Ovim članom propisano je da poslodavac može, u skladu sa potrebama rada, omogućiti zaposleniku obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje za rad. Zaposlenik je obavezan, u skladu sa svojim sposobnostima i potrebama rada, obrazovati se, osposobljavati i usavršavati za rad. Uslovi i način obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja za rad iz stava 1. i 2. ovog člana uređuje se kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu.

U ranijem izvještaju opisane su odredbe Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i iste su ostale nepromijenjene. Također i strateški dokumenti koji važe za referentni period ovog izvještaja su navedeni i opisani u ranijem izvještaju, izuzev Strategije jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje FBiH za period od 2014. do 2017.godine. Osnovni ciljevi pomenute Strategije su:

- Brzo i tačno ostvarivanje prava koja proističu iz nezaposlenosti;
- Efikasna integracije nezaposlenih osoba na tržište rada;

- Razvijeni kapaciteti zavoda u skladu sa novim metodama rada i izgrađen reputacijski kapital.

Kao jedan od osnovnih problema sa kojima se suočavaju javne službe za zapošljavanje FBiH je i dalje prisutno izdvajanje za pasivne mjere i administriranje istih, što onemogućava efikasnije provođenje posredovanja u zapošljavanju.

U kantonalnim službama za zapošljavanje u FBiH je tokom 2013. godine bilo 541 zaposlenih, od kojih 243 u administraciji (sjedištima službi), dok je 298 njih angažirano u opštinskim biroima. Raspoložive analize pokazuju da je od ukupno zaposlenih u kantonalnim JSZZ tek oko 50% zaposleno na poslovima rada sa nezaposlenim osobama. Zbog velikog broja nezaposlenih lica po jednom zaposlenom u birou (procjena je oko 1.300 nezaposlenih na jednu osobu u birou), službe za zapošljavanje se fokusiraju na omogućavanje ostvarivanja prava nezaposlenih lica, dok ne razvijaju potrebne kapacitete za posredovanje u zapošljavanju i pružanju individualnih savjetodavnih usluga, što je praktično primarna funkcija.

Predstavnici Federalnog zavoda za zapošljavanje su učestvovali u izradi Strateških pravaca razvoja karijerne orijentacije u FBiH, čiji je nosilac aktivnosti Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. Dokument „Strateški pravci razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015-2020. godina“ je i zrađen u 2014. godini, a Vlada FBiH je isti usvojila na 143. sjednici, održanoj 10.12.2014. godine. Cilj izrade Strateških pravaca razvoja karijerne orijentacije u FBiH bio je utvrđivanje smjernica za djelovanje na unapređenju i razvijanju djelatnosti karijerne orijentacije u intersektorski povezan i djelotvoran sistem, a krajnji ishod ovog procesa treba biti osiguranje adekvatne podrške svakom pojedincu da bude uspješan u donošenju odluka koje se tiču izbora zanimanja i u upravljanju razvojem vlastite karijere.

Javne službe za zapošljavanje u FBiH usluge iz ove oblasti pružaju učenicima, studentima, nezaposlenim osobama, tražiocima zaposlenja i poslodavcima.

U sklopu realizacije projekata koji su finansirani od strane međunarodnih institucija, Programa zapošljavanja i zadržavanja mladih u Bosni i Hercegovini (YERP) i Programa zapošljavanja mladih (YEP), u prethodne četiri godine u kantonalnim službama za zapošljavanje formirano je deset centara (10) za informiranje, savjetovanje i obuku (CISO) na lokacijama: Sarajevo, Tuzla, Mostar, Zenica, Bihać, Goražde, Odžak, Livno, Široki Brijeg i Vitez; kao i 13 klubova za traženje posla na lokacijama: Goražde, Tuzla, Kalesija, Živinice, Jajce, Novi Travnik, Travnik, Busovača, Fojnica, Bugojno, Cazin, Kakanj i Sarajevo. U 2014. godini dvadeset i jedna (21) osoba obavlja poslove u CISO i klubovima za traženje posla.

Broj organizacionih jedinica u JSZ koje provode informisanje, savjetovanje i obuke				
	2011. god.	2012. god.	2013. god.	2014. god.
Općinski biro	78	78	78	78
CISO	9	10	10	6
Klubovi za traženje posla	1	7	8	13

Cilj formiranja CISO i klubova za traženje posla je pružanje usluga informiranja, individualnog savjetovanja i obuka za aktivno traženje posla mladim do 30 godina, u posebnim slučajevima do 35 godina u cilju podizanja kompetencija za zapošljavanje. Razlika između CISO i klubova za traženje posla je u metodologiji rada i dužini trajanja radionica. U

CISO se provode jednodnevne i dvodnevne radionice, dok u klubovima za traženje posla aktivnosti koje traju tri sedmice. U nerednim tabelama su prikazani podaci o broju korisnika usluga grupnog informiranja i radionica o aktivnom traženju posla u referentnom periodu.

U periodu od 2011. do 2014. godine, u CISO je 13.564 nezaposlenih osoba prošlo obuku za aktivno traženje posla, a u klubovima za traženje posla 1.737. osoba. Također, u referentnom periodu je 44.060 nezaposlenih osoba prošlo grupno informisanje o pravima i obavezama po osnovu nezaposlenosti u općinskim biroima za zapošljavanje, a 8.762 osobe informisanje o aktivnom traženju posla i savjetovanje.

Svake godine službe za zapošljavanje realiziraju aktivnosti usmjerene prema nezaposlenim osobama (u biroima za zapošljavanje, centrima za informisanje, savjetovanje i obuku i klubovima za traženje posla)

Tako je npr. U 2014. godini u općinskim biroima za zapošljavanje u FBiH u 2014. godini 9.758 nezaposlenih osoba učestvovalo u grupnom informiranju o pravima i obavezama po osnovu nezaposlenosti, dok je 3.063 osoba učestvovalo o informiranju o tehnikama aktivnog traženja posla, načinima pisanja biografije i prpratnog pisma, pripreme za tržište rada i za intervju sa poslodavcima. Ove aktivnosti se provode u osam kantonalnih službi za zapošljavanje kao i prethodnih godina.

Prikaz broja korisnika grupnog informiranja u općinskim biroima za zapošljavanje u FBiH

Red. broj	Kanton	Grupno informiranje – općenito (broj korisnika)	Grupno informiranje o aktivnom traženju posla (broj korisnika)
1.	Unsko-sanski	446	351
2.	Posavski	n/a ⁵	n/a
3.	Tuzlanski	1.251	280
4.	Zeničko-dobojski	2.012	1.784
5.	Bosansko-podrinjski	23	20
6.	Srednjobosanski	5.210	520
7.	Hercegovačko-neretvanski	328	-
8.	Zapadnohercegovački	0	0
9.	Kanton Sarajevo ⁶	488	108
10.	Kanton 10	0	0
UKUPNO		9.758	3.063

Izvor: Zavod za zapošljavanje FBiH

U sklopu centra za informisanje, savjetovanje i obuku info seminar je pohađalo 2.177 osoba, radionice za pisanje biografije i popratnog pisma 962, radionice pripreme za razgovor sa poslodavcem 931, a 731 osoba je koristilo uslugu individualnog savjetovanja i izrade individualnog plana zapošljavanja. Informacije o regularnim migracijama dobilo je 1.966 osoba. Zaposlio se 181 korisnik CISO.

⁵ Služba za zapošljavanje Posavskog kantona nije dostavila podatke.

⁶ Podaci nisu potpuni, Služba nije dostavila podatke za sve općinske biroe za zapošljavanje.

Broj korisnika usluga CISO

Red. broj	Kanton (lokacija)	Info seminar	Radionica-priprema CV-a i popratnog pisma	Radionica razgovora sa poslodavcem	Individualno savjetovanje/plan zapošljavanja	Informacije o regularnim migracijama	Zaposlilo se
1.	Unsko-sanski (Bihać)	260	225	225	73	258	37
2.	Posavski (Odžak)	172	124	50	58	-	103
3.	Zeničko-dobojski (Zenica)	548	474	408	369	221	52
4.	Tuzlanski (Tuzla)	353	116	116	104	353	157
5.	Srednjobosanski (Vitez)	0	64	0	39	19	4
6.	Bosansko-podrinjski (Goražde)	109	84	77	-	-	30
7.	Hercegovačko-neretvanski (Mostar)	68	68	68	38	-	n/a
8.	Kanton Sarajevo (Sarajevo)	890	887	401	221	890	115
9.	Zapadnohercegovački (Grude)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
10.	Kanton 10 (Livno)	18	18	18	107	19	30
UKUPNO		2.418	2.060	1.363	1.009	1.706	528

Izvor: Zavod za zapošljavanje FBiH

Službe za zapošljavanje provode i aktivnosti usmjerene prema učenicima i obrazovnom sistemu

Federalni zavod je u saradnji sa kantonalnim službama za zapošljavanje uspostavio sistem redovnog profesionalnog informiranja u osnovnim i srednjim školama u FBiH radi upoznavanja učenika o značaju izbora daljeg obrazovanja i uključivanja na tržište rada. Tokom 2014. godine u aktivnosti profesionalnog informiranja⁷ uključeno je 288 osnovnih škola i 10.984 učenika, te 151 srednje škole i 10.192 učenika. U Zeničko dobojskom kantonu, u profesionalno informiranje je uključen 9.596 učenik. Također, u pojedinim kantonima profesionalno informiranje je organizirano i na fakultetima.

Kada je riječ o sprovođenju specifičnih programa stručnog usmjeravanja osoba sa invaliditetom, javne službe za zapošljavanje nisu provodile ove aktivnosti u referentnom periodu. Osobe sa invaliditetom su imale mogućnost pristupa redovnim programima i mjerama. Federalni zavod za zapošljavanje na godišnjem nivou izdvaja 10% planiranih sredstava za aktivnu politiku zapošljavanja radi finansiranja aktivnosti Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Zbog nemogućnosti izdvajanja sredstava za adaptaciju prostora službi za zapošljavanje, troškove adaptacije u proteklom periodu finansirali su međunarodni projekti.

Korisnici profesionalnog informiranja

Red. broj	Kanton (lokacija)	Ukupno obuhvaćeno osnovnih škola	Ukupno informirano učenika	Ukupno obuhvaćeno srednjih škola	Ukupno informirano učenika
1.	Unsko-sanski (Bihać)	49	2.986	23	2.786
2.	Posavski (Odžak)	n/a	n/a	n/a	n/a
3.	Zeničko-dobojski (Zenica)	66		35	

⁷ U zbirni broj nisu uključeni podaci za Zapadnohercegovački kanton, u kojem se ne provodi ova aktivnost. Služba za zapošljavanje Posavskog kantona nije dostavila podatke.

4.	Tuzlanski (Tuzla)	6	618	5	516
5.	Srednjobosanski (Vitez)	43	2.895	24	3.187
6.	Bosansko-podrinjski (Goražde)	6	281	3	295
7.	Hercegovačko-neretvanski (Mostar)	45	593	27	261
8.	Kanton Sarajevo (Sarajevo)	61	3.433	26	2.933
9.	Kanton 10 (Livno)	12	178	8	214
10.	Zapadnohercegovački (Grude)	0	0	0	0
UKUPNO		288	10.984	151	10.192

Izvor: Zavod za zapošljavanje FBiH

RS

U RS zakonskim rješenjima je predviđeno da se uslovi i način obrazovanja bliže uređuju kolektivnim ugovorima i pravilnicima o radu.

Uređivanje ovog pitanja prepušteno je poslodavcima i radnicima, jer se na ovaj način više mogu poštovati specifičnosti na razinama pojedinih grana privređivanja i preduzeća i potrebe za obrazovanjem odnosno osposobljavanjem u skladu sa potrebama poslodavaca.

Djelatnost obrazovanja odraslih u RS regulisana je Zakonom o obrazovanju odraslih, čija se implementacija nalazi u početnoj fazi uspostavljanjem potrebnih organa i programiranjem njihovog rada. U skladu sa članom 28. navedenog Zakona zaposleni polaznik obrazovanja ima pravo na odsustvo sa posla radi obrazovanja i osposobljavanja, u zavisnosti od složenosti i dužine trajanja programa obrazovanja, u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i aktom poslodavca.

U septembru 2011. godine u organizaciji DVV international, au saradnji sa Zavodom za obrazovanje odraslih održan je Četvrti seminar u okviru obuke „Edukacija kadrova za obrazovni rad sa odraslima“

U septembru 2011. Godine održan je Okrugli sto „Povezivanje organizatora obrazovanja odraslih sa privrednim subjektima i utvrđivanje potreba tržišta rada“.

Od septembra 2011. Godine u dvije opštine u RS započelo je osnovno obrazovanje odraslih. U skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih ovaj vid obrazovanja inače funkcioniše u još šest opština u RS. Osnovno obrazovanje odraslih vrši se prema Nastavnom planu i programu za osnovno obrazovanje odraslih, kojim je predviđeno da se osnovno i programi za osnovno obrazovanje odraslih može realizovati kroz tri trijade od kojih prva trijada traje 18 radnih sedmica, druga trijada 36 sedmica, dok treća trijadatraje 54 radne sedmice. Ovakav način obrazovanja odraslih podrazumijeva prisustvo odraslih polaznika na nastavi i ocjenjivanje polaznika na času i prvi je ovakav vid organizovanog osnovnog obrazovanja od donošenja Zakona o obrazovanju odraslih. Polaznici ovakvog obrazovanja ne plaćaju naknadu za obrazovanje, a sredstva za njihovo obrazovanje su planirana u budžetu Republike Srpske.

U 2011. godini Zavod za obrazovanje odraslih je objavio još dva programa za osposobljavanje: zaposlove vinara i vinogradara i za poslove njegovatelja starijih i nemoćnih lica. Prethodno su, na osnovu potreba iskazanih od strane poslodavaca, objavljeni i programi za: poslove šivača, voćara, pčelara, kao i program usavršavanja medicinskih tehničara za rad u radioterapiji.

U 2011. godini 34 organizatora obrazovanja su dobila rješenja za izvršenje programa obrazovanja odraslih, 26 za srednje obrazovanje i osam za osnovno obrazovanje odraslih. U junu 2012. godine održan je treći po redu seminar pod nazivom „Certifikacija informalno stečenih kompetencija“ u organizaciji Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ). U junu 2012. godine je u pragamizaciji Program Plus održan sastanak sa predstavnicima poslodavaca na kome su razmatrani modaliteti aktivnog uključivanja predstavnika poslodavaca u proces razvoja i funkcionisanja sistema neformalnog obrazovanja u BiH. U 2012. godini doneseni su slijedeći programi osposobljavanja za poslove vodoinstalatera, dimnjačara, armirača, rukovaoca građevinskih mašina, tesara, zidara, molera, trenera terapijskog jahanja, štalara, trenera konja, trenera jahanja, instruktora škole jahanja, kopača u rudniku, pekara, te za izradu gornjih dijelova obuće.

Kroz Projekat "Stručno osposobljavanje mladih u RS" Zavod za obrazovanje odraslih je u toku 2013.godine organizovao osposobljavanje za 72 polaznika koja imaju status nezaposlenih lica, a koja dolaze iz marginalizovanih grupa stanovništva, kao što su lica koja su korisnici usluga Centra za socijalni rad i mladi iz seoskih područja (Bijeljina, Zvornik, Lopare, Ugljevik, Gradiška, Kozarska Dubica, Srbac i Laktaši). Polaznici su u Centru za obrazovanje odraslih u Bijeljini pohađali program osposobljavanja za rukovaoca građevinskih mašina, vodoinstalatera i molera, dok su polaznici u Školi za obrazovanje odraslih "Primus" Gradiška pohađali program osposobljavanja za posloev pekara, molera i vodoinstalatera. Zahvaljujući ovom projektu značajan broj polaznika ovih programa je kroz osposobljavanje stekao i prvo zanimanje. Kako najveći dio ovih programa čini praktični rad koji se realizuje kod poslodavaca na radnim mjestima za koje se polaznici osposobljavaju omogućeno je sticanje znanja koje odgovara potrebama tržišta rada.

Krajem 2013.godine završena je realizacija prve faze projekta "Podrška obrazovanju odraslih" finansiranog od strane njemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj i Švajcarske agencije za razvoj i saradnju. U okviru navedenog projekta Zavod za obrazovanje odraslih je uzeo značajno učešće u dijelu koji se odnosi na razvoj instrumenta pod nazivom Pasoš kompetencija, u okviru radne linije "Sertifikacija informalno stečenog obrazovanja". Tokom dvogodišnjeg perioda izvršeno je prilagođavanje informalno stečenih kompetencija koji je razvijen od strane Njemačkog instituta za obrazovanje odraslih 2002.godine pod nazivom Profilpas. Navedeni instrument je jezički, kulturološki i socioekonomski prilagođen domaćem okruženju, a svjetlost dana je ugledao pod nazivom Pasoš kompetencija.

Pasoš kompetencija je instrument namijenjen za identifikaciju i vrednovanje informalno stečenih znanja. Za ono što se nauči tokom školovanja i tokom različitih usavršavanja postoje svjedočanstva i sertifikati koji dokumentuju i vrednuju naučeno, međutim znanja i vještine stečene kroz svakodnevne poslove, kroz hobije, kroz obavljanje dužnosti unutar porodice nisu vrednovani i često su zanemareni od strane onih koji ih posjeduju. Pasoš kompetencija omogućava pojedincu da sistematski sagleda svoj život, da se prisjeti aktivnosti kojima se bavio, te da uz pomoć savjetnika identifikuje znanja i vještine koje je usvojio baveći se najrazličitijim aktivnostima.

U julu mjesecu 2013.godine otpočela je realizacija projekta STARS – Strengthening Adult Education and Vocational Schools in BiH (Jačanje kapaciteta obrazovanja odraslih u tehničkim i stručnim školama u BiH) koji finansira EU (IPA 2009.) a dijelom i dvj internacional. Ovaj projekat se bavi obrazovanjem odraslih, posebno obukom 21 pedagoga zaposlenih u srednjim tehničkim i stručnim školama (iz 21 škole) i 11 nezaposlenih pedagoga koji se nalaze na evidencijama nezaposlenih lica, a sve u cilju jačanja kapaciteta obrazovanja odraslih u srednjim tehničkim i stručnim školama i smanjenja nezaposlenosti. U proces

implementacije ovog projekta su uključena ministarstva nadležna za obrazovanje i zavodi za zapošljavanje (konsultacije, odabir kandidata).

U 2014. godini, pored ostalih, doneseni su i programi za osposobljavanje za: metalostrugara, tapetara, lakirera i operatera na CNC mašinama za obradu drveta. Takođe smatramo da nema potrebe za ponavljanjem istog teksta na stranama 53, 54, 55 i 56 kad se govori o trajnom usavršavanju.

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti je regulisana mogućnost stručnog osposobljavanja nezaposlenih lica.

U članu 6. navedeno je da se (1) pod profesionalnom rehabilitacijom i osposobljavanjem podrazumijevaju se postupci i radnje potrebne za osposobljavanje invalida za prijašnji ili odgovarajući novi posao, sa ciljem da se očuva njegova radna i opšta sposobnost.

U član 7. navedeno je da (1) profesionalna rehabilitacija i osposobljavanje sprovodi se pod opštim i posebnim uslovima.

(2) Profesionalnom rehabilitacijom i osposobljavanjem pod opštim uslovima smatra se rehabilitacija i osposobljavanje koja se organizuje i izvodi u sistemu obrazovanja.

(3) Profesionalna rehabilitacija i osposobljavanje pod posebnim uslovima izvodi se u ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju (u daljem tekstu: Ustanova), po prilagođenim ili posebnim programima ako je to potrebno zbog vrste i težine invaliditeta ili uspješnosti rehabilitacionog procesa.

U članu 8. navedeno je (1) trajanje profesionalne rehabilitacije i osposobljavanja zavisi od radne sposobnosti i složenosti njenog organizovanja i izvođenja. (2) Praktični dio osposobljavanja za rad u toku profesionalne rehabilitacije izvodi se u organizaciji Ustanove.

U članu 9. navedeno je da (1) profesionalnu rehabilitaciju i osposobljavanje iz člana 6. stav 1. ovog zakona zaposlenom invalidu obezbjeđuje poslodavac, a nezaposlenom Zavod za zapošljavanje RS. (2) Subjekti iz stava 1. ovog člana zaključuju ugovor o profesionalnoj rehabilitaciji i osposobljavanju sa Ustanovom. (3) Ugovor iz stava 2. ovog člana obavezno sadrži:

- a) opis mjera i aktivnosti, odnosno opis posla i pojedinih operacija,
- b) način praktičnog i teorijskog izvođenja mjera i aktivnosti,
- v) trajanje ugovora,
- g) potrebna sredstva i
- d) druge uslove za sprovođenje pojedinih mjera i aktivnosti.

U cilju realizacije funkcije profesionalne orijentacije, a u cilju preventivnog djelovanja na tržištu rada kao i na preduzimanju mjera na usklađivanju ponude i potražnje, Zavod za zapošljavanje je ostvario neposrednu saradnju sa Ministarstvom prosvjete i kulture a posebno na pitanjima definisanja i kreiranja upisne politike. Ove aktivnosti su prije svega usmjerene na profesionalno informisanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola kao i studenata. Takođe se pružala stručna pomoć i drugim osobama koje razmišljaju o izboru nekog oblika obrazovanja ili zapošljavanja. Ove aktivnosti su realizovane u sklopu rada CISO centara i podrazumijevaju informacije bitne za izbor zanimanja, a odnose se na sljedeće:

- šta treba znati i šta je posebno važno za izbor budućeg zanimanja,
- aktivna ponuda radne snage na tržištu rada u RS,
- starosna i kvalifikaciona struktura aktivne ponude radne snage,

- najbrojnija zanimanja na evidenciji Zavoda za zapošljavanje RS,
- broj zaposlenih i nezaposlenih po strukama i zanimanjima,
- informacije o srednjim školama i fakultetima u RS.

U školskoj 2013/2014. godini, ovom aktivnošću obuhvaćeno je oko 4.200 učenika u 192 odjeljenja širom RS.

Dok je profesionalno informisanje i savjetovanje za školsku 2012/2013 godinu prošlo 2.448 učenika iz 104 odjeljenja završnih razreda osnovnih i srednjih škola u RS, a sadržavalo je informacije o obrazovanju i tržištu rada, o broju nezaposlenih lica koja aktivno traže posao o broju nezaposlenih mladih lica do 30 godina starosti, koja aktivno traže posao, o najbrojnijim zanimanjima na evidenciji Zavoda, o broju nezaposlenih po strukama i zanimanjima, kao i preglede pripremljene po svim opštinama u RS.

Prema zaključcima Komiteta za 2012. godinu dajemo sledeći odgovor u vezi ove odredbe. Vlada RS osnovala je Centar za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida a.d. Banja Luka 2011. godine koji je otpočeo sa radom 2012. godine na stvaranju uslova za sprovođenje procesa. Ustanova nije počela da radi sa punim kapacitetom, jer još nisu stvorene materijalne pretpostavke. Lica sa invaliditetom kroz proces profesionalne rehabilitacije prolaze u FBiH i susjednim zemljama.

U RS ne postoji posebna strategija zapošljavanja lica sa invaliditetom već jedinstvena Strategija zapošljavanja u kojoj su lica sa invaliditetom prepoznata kao ciljna kategorija. U proteklom period od starne Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida RS stimulisano je zapošljavanje lica i vršen povrat doprinosa koji je u funkciji održivosti u zapošljavanju tih lica.

Zaposleni invalidi po vrsti invalidnosti za period 2011.-2014. godina

VRSTA INVALIDNOSTI	2011	2012	2013	2014	UKUPNO:
RVI	188	170	133	88	579
SLIJEPI I SLABOVIDNI	4	4	4	8	20
GLUVI I NAGLUVI	6	2	0	13	21
CIVILNE ŽRTVE RATA	0	9	0	9	18
MENT. RET.	22	15	4	11	52
DISTROFIJA	0	39	3	1	43
AMPUTIRCI	1	9	0	21	31
PARAPLEGIČARI	2	12	1	11	26
INVALIDI RADA	0	3	0	8	11
OSTALI	0	0	0	0	0
UKUPNO:	223	263	145	170	801

Izvor: JU Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida RS

Pregled novčanog stimulansa i povrata doprinosa za period 2011.2015.

GODINA	NOVČANI STIMULANS (KM)	POVRAT DOPRINOSA (KM)	UKUPNO
2011	698,464.00	2,210,769.00	2,909,233.00
2012	835,844.52	2,583,786.98	3,419,631.50
2013	299,256.65	2,853,806.19	3,153,062.84
2014	412,100.00	2,987,632.41	3,399,732.41
UKUPNO:	2,245,665.17	10,635,994.58	12,881,659.75

Izvor: JU Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida RS

U periodu 2011.-2014. godina, JU Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida je, u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida, finansirao zapošljavanje 801 invalidnog lica, sa ukupno 2.245.665,17 KM., i to po osnovu zapošljavanja, samozapošljavanja i ekonomske podrške, koja podrazumjeva vid neformalnog zapošljavanja invalidnih lica u poljoprivrednoj djelatnosti, u ruralnim područjima. Zastupljenost je prisutna u svih 6 regija RS iako postoji velika disproporcija u pogledu broja zapošljavanja, tako da na regije Banja Luka i Prijedor obuhvataju 56% ukupnih zapošljavanja, a regije Trebinje svega 4%. Što se tiče strukture zapošljavanja, najviše je zastupljeno zapošljavanje u poljoprivredi (48%), zatim u sektoru usluga (30%), te u proizvodnji (22%).

Što se tiče programa, profesionalne rehabilitacije, JU Fond je u 2013. i 2014. godini izdvojio 360.000,00 KM u sklopu finansiranja novoformiranog Centra za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, a sve u cilju sticanja uslova i jačanja kapaciteta za obavljanje poslova stručnog usmjeravanja invalidnih lica, a u skladu sa Zakonom.

BD

Prema članu 2. Zakona o zaposljavanju, poslovima zapošljavanja smatraju se:

- 1) posredovanje u zapošljavanju;
- 2) obavještanje o mogućnostima i uslovima za zapošljavanje;
- 3) profesionalna orijentacija i savjetovanje o izboru zanimanja;
- 4) organizovanje stručnog osposobljavanja, obuke i pripreme za zapošljavanjem;
- 5) sprovođenje programa i mjera aktivne politike zapošljavanja;
- 6) obavljanje organizacionih, stručnih, administrativnih i drugih poslova u vezi sa ostvarivanjem prava nezaposlenih lica predviđenih ovim zakonom

Član 11. Zakona o zapošljavanju definiše profesionalnu orijentaciju i savjetovanje o izboru zanimanja te se pod tim podrazumjeva: ".....savjetovanje i informisanje radi pružanja pomoći nezaposlenom u izboru zanimanja i zaposlenja, kao i pružanje pomoći mladima, nezaposlenima i zaposlenima, pojedinačno ili grupno, pri izboru ili promjeni zanimanja, odnosno posla, u obrazovanju, obuci i profesionalnoj rehabilitaciji."

Predviđeno je da ove poslove obavljaju Zavod i Agencije, ali trenutno na području BD ovu djelatnost vrši isključivo Zavod za zapošljavanje.

Zakonom o zapošljavanju je predviđeno stručno osposobljavanje, obuka i priprema za zapošljavanje i to u članovima 13. i 14. Član 13. Zakona o zapošljavanju glasi: "Stručnim osposobljavanjem, obukom i pripremom za zapošljavanje (u daljem tekstu: stručno

osposobljavanje), u smislu ovog zakona, smatraju se aktivnosti kojima se nezaposlenom i zaposlenom pruža mogućnost da prema posebnim programima steknu dodatna znanja i vještine za obavljanje poslova u okviru svog zanimanja, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju, neophodna znanja i vještine za rad na određenim poslovima, za rukovanje sredstvima rada i sredstvima zaštite na radu.

Prekvalifikacijom, u smislu ovog zakona, smatra se promjena dosadašnjeg zanimanja kojom se, teorijskim i praktičnim osposobljavanjem, obezbjeđuju nova potrebna znanja i vještine za rad u istom ili nižem stepenu stručne spreme. Dokvalifikacijom, u smislu ovog zakona, obezbjeđuju se, teorijskim i praktičnim osposobljavanjem, nova potrebna znanja i vještine za rad u višem stepenu stručne spreme u okviru određene grupe zanimanja."

Stručno osposobljavanje sprovodi se na zahtjev poslodavca ili za potrebe tržišta rada. U ovom prvom slučaju troškove osposobljavanja snosi poslodavac a u drugom slučaju Zavod u skladu sa opštim aktom Zavoda. Zavod može da snosi troškove stručnog osposobljavanja za potrebe poslodavca u skladu sa opštim aktom Zavoda.

Prekvalifikacija i dokvalifikacija strukturno nezaposlenih lica za poznatog poslodavca, je redovan programski zadatak Zavoda, a rezultat ovog programskog zadatka je prikazan u narednoj tabeli.

Stručno osposobljavanje –prekvalifikacija/dokvalifikacija

Aplikacija obilježja		Prekvalifikacija za poznatog poslodavca - 2014. g.					
		Plan			Izvršenje/ugovoreno		
		Broj lica	Vlada	Zavod	Broj lica	Zavod – 80%	Poslodavac
Iznos KM	Iznos KM		- KM	20% - KM			
1		2	3	4	5	6	7
1.	Zavarivači	50	100.000	100.000	5	18.000	4.500
		-	-	-	5	16.000	4.000
UKUPNO		50	100.000	100.000	10	34.000	8.500

Izvor: Zavod za zapošljavanje BD

Na javni poziv poslodavcima po programskom zadatku Prekvalifikacije/dokvalifikacije, bio je slab odziv poslodavaca, javila su se dva poslodavca, od koji jedan nije ispunjavao uslove iz Javnog poziva. Poslodavac koji je ispunio uslov iz JP-a, tražio je 10 lica za prekvalifikaciju u zanimanje zavarivač, i prihvatio uslov da finansira 20% troškova prekvalifikacije, a 80% će finansirati Zavod. Programska aktivnost prekvalifikacije/dokvalifikacije biće nastavljena i u tekućoj fiskalnoj godini.

Član 20. - Pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije na osnovu pola.

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije za osnovu pola, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da priznaju to pravo i poduzmu odgovarajuće mjere kojima će se osigurati odnosno promovisati njihova primjena na sljedećim poljima:

- a mogućnost zapošljavanja, zaštita od otpuštanja i profesionalna reintegracija;
- b stručno usmjeravanje, obuka, prekvalifikacija i rehabilitacija;
- c uslovi zapošljavanja i uslovi rada, uključujući naknade;
- d razvijanje karijere, uključujući zapošljavanje.

EKSP zaključuje da stanje u Bosni i Hercegovini nije u skladu s članom 20. Povelje na osnovu toga što:

- **pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u zapošljavanju i zanimanju bez diskriminacije na osnovu pola koji nisu zagarantovani u praksi,**
- **je zabranjen rad ženama pod zemljom (u rudnicima).**

Jednaka prava

BiH

Sva lica u postupku zapošljavanja ravnopravna su na osnovu spola, a kako je to detaljno propisano čl. 86.d, 86.e i 86.f Zakonom o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 26/04, 7/05, 48/05, 60/10 i 32/13).

Dakle, Zakon o radu u institucijama BiH, sadrži odredbu o zabrani diskriminacije na osnovu spola. Što se tiče naknada, Zakon o radu propisuje naknade na osnovu radnog odnosa i to plaću i ostale naknade u skladu sa Zakonom, ne propisujući razlike u visini naknada po bilo kom osnovu. Naknada su propisane Zakonom o plaćama i naknadama u institucijama BiH i podzakonskim aktima donesenim na osnovu tog Zakona.

Nadalje, Zakonom o državnoj službi u institucijama BiH propisano je da prilikom imenovanja posebnih komisija za izbor državnog službenika Agencija za državnu službu BiH, vodi računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova., a kako to propisuje člana 24. ovog Zakona.

Kod reguliranja disciplinske dogovornosti, državni službenik se može smatrati disciplinski odgovornim zbog kršenja službenih dužnosti utvrđenih ovim zakonom, između ostalog i diskriminacije, te nasilja na osnovu spola ili spolne orijentacije, uznemiravanja na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja, kao i svaki drugi oblik diskriminacije, u skladu sa Zakonom o državnoj službi u institucijama BiH, što se i kažnjava za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM do 800,00 KM. (članak 63a.)

U skladu sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BIH kao i Zakonom o zabrani diskriminacije utvrđeno je pravo na naknadu štete za žrtve diskriminacije na osnovu spola. Odštetni zahtjev se može podnijeti od strane žrtve diskriminacije u posebnom postupku za zaštitu od diskriminacije koji se vodi u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Ne postoje ograničenja na iznos naknade koja se dodjeljuje žrtvama već sud u svakom pojedinačnom slučaju određuje iznos materijalne i nematerijalne štete.

Pravila naknade štete su utvrđena Zakonom o obligacionim odnosima, koja ide od štete, izgubljene dobiti do pretrpljenih duševnih bolova. Prva dva su bazirana na stvarnoj šteti i troškovima, a treći je baziran na procjeni suda na osnovu nalaza vještaka.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BIH i Zakon o zabrani diskriminacije su *lex specialis* u odnosu na druge zakone koji zabranjuju diskriminaciju kada je u pitanju zaštita od diskriminacije. U svim slučajevima osobe mogu da pokrenu odgovarajući postupak zaštite od diskriminacije u skladu sa odredbama ovih zakona.

Pored toga, brojni zakoni na svim nivoima vlasti u BiH su usklađeni sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BIH. Jedna od osnovnih namjera kada su ovi zakoni usklađivani je bila da se utvrdi zabrana diskriminacije na osnovu spola (pored drugih osnova za diskriminaciju) pored drugih posebnih ciljeva usklađivanja ovih zakona. Ovim pristupom se osigurava da se postupci koji se mogu podnijeti u skladu sa odredbama usklađenih zakona uključuju i postupak zaštite od diskriminacije.

Ovaj pristup je potvrđen i u odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u kojem je predviđeno da svako lice ili grupa lica koja smatra da je diskriminirano može tražiti zaštitu svojih prava putem postojećih sudskih i upravnih postupaka. Stoga, danas svaka žrtva diskriminacije može da prije pokretanja tužbe za utvrđivanje diskriminacije da prethodno iscrpi pravne lijekove koji su utvrđeni drugim materijalnim zakonima

Ne postoje osim zabrane rada žena u rudnicim druga zanimanja koja su ženama zabranjena

U skladu sa članom 13. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, propisano je da se diskriminacijom u radu i radnim odnosima smatra neprimjenjivanje standarda jednake plaće i drugih beneficija za isti rad i ne postoje podaci da su žene manje plaćene od muškaraca za isti posao ili posao iste vrijednosti, što nije slučaj u nekim zemljama Evropske Unije.

Agencija, Gender centar FBiH i Gender centar RS-a prate i ispituju povrede odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova BiH učinjene aktom, radnjom ili nepostupanjem organa ili pravnog lica i preduzimaju aktivnosti za njihovo otklanjanje u skladu sa ovim Zakonom i Jedinstvenim pravilima za primanje i obrađivanje zahtjeva za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova BiH (u daljnjem tekstu: Jedinstvena pravila Jedinstvenim pravilima uređuje se postupak primanja i obrade zahtjeva za ispitivanje povreda.

Svaki podnesak podliježe prethodnom ispitivanju u kojem se utvrđuju proceduralne pretpostavke za razmatranje predmeta, odnosno urednost i prihvatljivost podneska.

Podnesak će se odbaciti ukoliko u bilo kojoj fazi postupka se utvrdi da se isti predmet razmatra ili je bio razmatran pred Agencijom, Gender centrom FBiH odnosno Gender centrom RS, ili koji je u postupku ili je bio u postupku kod bilo kojeg suda u BiH ili je predmet međunarodne istrage ili nagodbe.

Prava iz Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH se mogu zaštititi i u posebnom postupku za zaštitu od diskriminacije u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 59/09).

Nakon što se podnesak uzme u razmatranje mogu se poduzeti aktivnosti kako bi se postojeći spor mirno rješio. Osnov za mirno rješavanje sporova su zakoni o medijaciji u BiH.

Agencija ili gender centri upoznaju stranke sa pravnim lijekovima koji su uspostavljeni u pravnom sistemu BiH za zaštitu od diskriminacije na osnovu spolova, odnosno povreda ravnopravnosti spolova.

U postupku ispitivanja podneska Agencija ili gender centri pismenim ili usmenim zahtjevom prikupljaju sve relevantne informacije koje su neophodne za izradu preporuka nadležnom tijelu o načinima otklanjanja spornih situacija. Nadležni organi vlasti i druge državne institucije, poslodavci, te druge pravne i fizičke osobe, dužni su pružiti sve potrebne informacije i omogućiti uvid u dokumentaciju na zahtjev Agencije, Gender centra FBiH i Gender centra RS odmah, a najkasnije u roku od 15 dana.

Ukoliko se u postupku ispitivanja ustanovi da je za rješavanje nastale situacije neohodno izvršiti izmjenu ili dopunu određenog zakona, politike ili prakse Agencija ili gender centri će dati preporuku nadležnom tijelu kako da ispravi nastalu situaciju.

U godišnjem izvještaju o rezultatima aktivnosti koje sprovodi institucija Ombudsmena između ostalog navodi se i broj predmeta iz 2014.god. sa izdatom preporukom po pojedinim kategorijama prava⁸. Iako ne postoje preporuke izdate u oblasti ravnopravnosti spolova BiH u oblasti radnih odnosa Institucija obmdusmena je izdala 21 preporuku.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH je u 2014. godini zaprimila tri zahtjeva za pokretanje postupka ispitivanja povrede prava zagaranovana Zakonom o ravnopravnosti spolova, ali zahtjevi su proslijeđeni entitetskim gender centrima zbog njihove nadležnosti.

Prema članu 16. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, propisano je da svi imaju jednaka prava na socijalnu zaštitu bez obzira na spol.

U Ministarstvu obrane BiH i u Oružanim snagama BiH sve službe i radna mjesta su formalno-pravno otvoreni za žene. Za radna ili formacijska mjesta nije predviđeno određivanje spola (muški-ženski) kao uvjet za postavljenje lica na ta mjesta. Postoje, međutim, radna mjesta koja podrazumijevaju povećano tjelesno naprezanje (npr. u oklopno-mehanizovanim postrojbama), sa čim su žene upoznate, te se uglavnom za takve poslove i ne opredjeljuju. Zastupljenost žena na bilo kojoj vrsti poslova zavisi isključivo od osobnog izbora samih žena, kao i od toga da li zadovoljavaju zakonske uvjete da obavljaju pojedine poslove.

Zakon o službi u Oružanim snagama BiH u članku 28. stavak (1), definira da profesionalne vojne osobe i osobe koje žele biti primljene u Oružane snage tretiraju se s punim poštovanjem principa transparentnosti, pravičnosti i jednakih mogućnosti. Neće biti diskriminacije po bilo kojoj osnovi, poput spolne, rasne, zbog boje kože, jezika, vjere, političkih ili drugih mišljenja, etničkog ili socijalnog podrijetla, povezanosti sa nacionalnim manjinama, imovnog stanja, odnosno drugog statusa.

Pravilnik o prijemu u vojnu službu u članku 68. propisuje da se djelatne vojne osobe i osobe koje apliciraju za prijam u OS BiH tretiraju s punim poštovanjem principa transparentnosti, pravičnosti i istih mogućnosti te da neće biti diskriminacije po bilo kom temelju.

Osim toga, navedeni Pravilnik u članku 69. propisuje da se prilikom odabira kandidata za prijam u vojnu službu vodi računa o ravnoprajnoj zastupljenosti spolova, sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova te da ta odredba navodi u natječaju ili oglasu.

Konačno, potrebno je spomenuti da Pravilnik o prijemu vojnu službu u članku 19. propisuje da se prilikom formiranja povjerenstava za izbor u vojnu službu vodi računa između ostalog i o spolnoj zastupljenosti.

Vijeće ministara BiH usvojilo je Akcioni plan (AP) za implementaciju UNSCR 1325 u BiH 2010.g. za period 2010-2013. godina. BiH je prva država u regionu koja je usvojila AP za implementaciju UNSCR 1325. U skladu sa AP, Ministarstva odbrane BiH je kontinuirano provodilo aktivnosti iz oblasti rodne ravnopravnosti u predhodnom periodu i istu uvrstilo u godišnje Planove rada Ministarstvo odbrane (MO).

U proteklom periodu pripadnici MO BiH, kao članovi Interresorne radne grupe, u saradnji sa drugim nadležnim institucijama su sudjelovali u izradi novog Akcionog plana za implementaciju UN rezolucije 1325 u BiH za period od 2014-2017. godine, koji je usvojen od

⁸ Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH

strane Vijeća ministara BiH u julu 2014.godine. MO BiH je u Godišnje planove rada uvrstilo aktivnost Implementacija Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH do 2014. godine, a od 2014.godine programsku aktivnost „Praćenje, analiza stanja i provođenje aktivnosti iz oblasti rodne ravnopravnosti“. Ista je razrađena kroz programske podaktivnosti preuzete iz Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH u periodu 2014.-2017.godina. Organizacijske jedinice MO BiH i Zajednički stožer Oružanih snaga BiH, prilikom izrade novih zakona i podzakonskih akata kao i prilikom ažuriranja postojećih vode računa i obavezno iste usaglašavaju sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH

OS BiH su donijele “Standardne operativne procedure za kontakt osobe imenovane u Oružanim snagama BiH za pitanja rodne ravnopravnosti” s ciljem integracije rodne perspektive u OS BiH. Ovim procedurama je regulirana uloga i zadatak kontakt osobe u komandama i jedinicama OS BiH, kao i način izvještavanja.

OS BiH su prve imenovale kontakt osobe za pitanje rodne ravnopravnosti, a takođe i prve donijele SOP-e u odnosu na druge institucije u BiH, kao I zemlje Zapadnog Balkana. Takođe, MO BiH ima uvedenu i etičku liniju kao i kodeks ponašanja pripadnika OS BiH. Uz pomoć Britanske ambasade u Sarajevu i Kraljevine Norveške, MO BiH i Centar za obuku za operacije podrške miru OS BiH je uradio okvirni program obuke za sigurnosni sektor – “Prevenција seksualnog nasilja u oružanom sukobu”. Program je donesen u rujnu 2014 godine.

Kada je u pitanju ravnopravnost spolova i trenutna zastupljenost žena u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama BiH može se konstatirati da je stanje, ako se ima u vidu situacija po ovom pitanju u drugim državama gdje se zastupljenost žena u oružanim snagama kreće od 0,02% do 15%, zadovoljavajuće. Prilikom svakog prijema preporuka je da se od ukupnog broja primljenih kandidata primi 10% žena. Ovdje je bitno naglasiti da je evidentan trend povećanog interesa lica ženskog spola za prijem u Oružane snage BiH: od 23 kandidatkinje, koje su se prijavile na prvi oglas, do 595, koliko se prijavilo na predposljednji oglas. Prema posljednjim analizama podataka u MO BiH u 2014 godini, od ukupnog broja zaposlenih u OS BiH 5,4 % su žene PVL, a 23,6% žene civilna lica na službi u OS BiH. Postotak žena u odnosu na ukupan broj PVL i CL u OS BiH je 6,6%. Najveći procenat žena PVL je u kategoriji vojnika, što je povezano sa samim podmlađivanjem ljudstva u OS BiH. Najmanji procenat žena PVL je u činu oficira.

Agencija za statistiku BiH u svojim saopštenjima i biltenima daje podatke o prosječnim mjesečnim platama na državnom i entitetskom nivou. U zakonskoj regulativi postoji opšta zabrana diskriminacije u pogledu naknade za isti rad, i generalno to se u praksi i poštuje.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, rezultati Ankete o radnoj snazi za 2014. godinu pokazuju da je stopa nezaposlenosti u BiH iznosila 27,5% (za muškarce 25,2% i žene 31,2%), koliko je bila i u 2013. godini (za muškarce 26,5% i žene 29%). U 2012. godini stopa nezaposlenosti je bila 28% (26,4% za muškarce i 30,7% za žene), a u 2011. godini stopa nezaposlenosti je iznosila 27,6% (za muškarce 26,1% i žene 29,9%).

Stope aktivnosti i zaposlenosti prema podacima iz Ankete 2014. godine su iznosile 43,7% i 31,7%, dok su u prethodnoj godini bile 43,6% i 31,6%. U 2012. godini stope aktivnosti i zaposlenosti su iznosile 44% i 31,7%, a u 2011. godini su bile 44% i 31,9%. Stope su bile značajno više za muškarce nego za žene. Stope aktivnosti i zaposlenosti su bile najviše u

starosnoj grupi od 25 do 49 godina i to u 2014. godini 73,2% i 53,3%, zatim u 2013. godini 71,9% i 52,7%, u 2012. godini 71,6% i 52,2%, te u 2011. godini 70,6% i 52,1%.

Struktura zaposlenih osoba prema statusu u zaposlenju pokazuje da osobe u plaćenju zaposlenosti (zaposlenici) imaju najveće učešće od 77% (od toga 37,4% žena) u 2014. godini. Učešće samozaposlenih osoba je bilo 19,1% (od toga 27,7% žena), a neplaćenih pomažućih članova je bilo 4% (od toga 75% žena). U odnosu na prethodne godine situacija se nije značajnije mijenjala.

Struktura zaposlenih osoba prema sektoru aktivnosti u BiH u 2014. godini pokazuje da je najveće učešće zaposlenih osoba u sektoru usluga 52,9% (od toga 46,5% žena), zatim u sektoru industrije 30% (od toga 19,7% žena) i u sektoru poljoprivrede 17,1% (od toga 38,1% žena).

Međutim, postoje radna mjesta koja su bolje plaćena od ostalih i prema istraživanju web stranice plata.ba najveće neto plate zabilježene su kod zaposlenih na pozicijama u visokom menadžmentu kao što su generalni direktor, marketing direktor, country manager, itd, ali zastupljenost žena na tim pozicijama je izuzetno mala, odnosno one su rijetko imenovane na te pozicije.

FBiH

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u 2014. godini je provodilo program pod nazivom: „Podrška programima koji omogućuju odraslim osobama završetak osnovne škole s fokusom na žensku populaciju“. Navedeni program Ministarstva se realizovao kroz Javni poziv, a na osnovu aplikacije na Javni poziv podržane su dvije škole koje realizuju programe naknadnog sticanja osnovnog obrazovanja odraslih s fokusom na žensku populaciju.

Programi dokvalifikacije, prekvalifikacije i profesionalne obuke se u većini kantona realizuju u srednjoškolskim ustanovama, u organizaciji službi za zapošljavanje ili u okviru međunarodnih projekata koji se provode u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja i kantonalnim službama za zapošljavanje.

U skladu s dostupnim informacijama, centri za obrazovanje odraslih postoje u Gračanici (Tuzlanski kanton), Tešnju (Zeničko-dobojski kanton), Širokom Brijegu (Zapadnohercegovačkoj kanton) i Cazinu (Unsko-sanski kanton).

Relevantni dokumenti koji su izrađeni u FBiH u prethodnom periodu, a u okviru kojih je prepoznata potreba strateški osmišljenog razvoja karijerne orijentacije u FBiH su:

1. Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH (2014),
2. Operativni plan aktivnosti na provođenju mjera i preporuka sadržanih u Analizi stanja u oblasti srednjeg obrazovanja sa prijedlogom mjera za usklađivanje obrazovanja sa potrebama privrede (2011),
3. Analiza stanja o mogućnostima sticanja radnog iskustva mladih u FBiH sa preporukama (2013),
4. Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u FBiH od 2012. do 2022. godine.

U navedenim dokumentima prepoznata je važnost razvoja karijerne orijentacije u FBiH radi postizanja bolje usklađenosti obrazovanja i tržišta rada, poboljšanja rezultata obrazovnog

procesa, razvoja ljudskih resursa i smanjenja broja mladih u riziku od dugoročne nezaposlenosti, a time i socijalne isključenosti.

Za slučaj otpuštanja zaposlenika kod diskriminacije primjenjuju se sve odredbe Zakona o radu koje utvrđuju postupanje suda u slučaju nezakonitog otkaza. Ako sud utvrdi da je otkaz nezakonit može obavezati poslodavca da zaposlenika vrati na posao, ukoliko on to zahtjeva, i da mu isplati naknadu plaće u visini koju bi zaposlenik ostvario da je radio i da mu nadoknadi štetu.

U ranijim izvještajima je isticano da prema važećim propisima je osigurana jednakost plaće muškaraca i žena za obavljanje jednakih poslova. Sam način određivanja visine plaće koji se utvrđuje granskim kolektivnim ugovorima a odnosi se na određena radna mjesta onemogućava različite isplate plaće za iste poslove. Upoređivanje plaća shodno odredbi da pojedinačne isplate plaća nisu javne, nije moguće.

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba sadrži odredbu prema kojoj ni jedna osoba, na osnovu ovog zakona, ne može biti stavljena u nepovoljan položaj zbog: rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja ili kakve druge okolnosti, članstva ili nečlanstva u političkoj stranci, ili članstva ili nečlanstva u sindikatu, ili tjelesnih i duševnih poteškoća.

U dijelu kaznenih odredaba ovog zakona propisuju se novčane kazne za prekršaj za pravne kao i za odgovorne osobe kod pravnih osoba koja postupi suprotno ovoj zakonskoj odredbi, a svaka osoba koja smatra da je protiv nje provedena diskriminacija iz člana 2. ovog zakona, može zatražiti naknadu štete putem nadležnog suda.

Ove odredbe važe za sve slučajeve diskriminacije u slučaju da se jave u vezi sa materijom koja je regulirana ovim zakonom, a između ostalog to je i pravo na materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba.

Kada je riječ o dodatnim informacijama o pravnim garancijama za jednake plate za rad jednake vrijednosti, treba istaknuti da su plaće u FBiH isključivo vezane za poziciju radnog mjesta i kao takve utvrđene Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti u FBiH („Službene novine BiH“, broj 45/10).

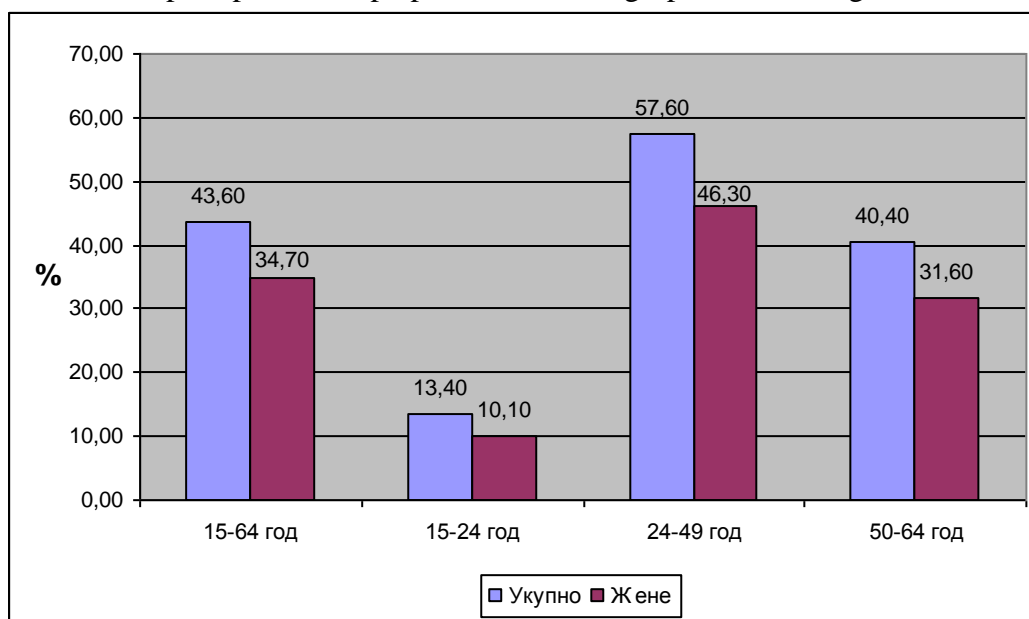
RS

U 2013 godini Vlada RS je usvojila Izvještaj o napretku u primjeni normativno-pravnih standarda za ravnopravnost polova u oblasti rada i zapošljavanja u RS za period 2010-2012. godina urađen od starne Centra za jednakost i ravnopravnost polova –Gender centar Vlade RS. Izvještaj je urađen s ciljem analize položaja žena na tržištu rada RS sa zadatkom da osvijetli jedana od najznačajniji segmenata društvenog položaja žena koji direktno utiče na unapređenje rodne ravnopravnosti. Izvještaj je usmjeren na pozitivni međunarodni i domaći pravni okvir, statističke podatke i pokazatelje i tendencije u oblicima i vrstama kršenja prava žena iz radnih odnosa u postupka zapošljavanja. Formulisanjem preporuka za unapređenje položaja žena na tržištu rada, izražena je namjera da se relevantni faktori iz oblasti zapošljavanja i radnih odnosa upoznaju sa obavezama i mogućnostima za aktivno djelovanje u pravcu osnaživanja, zaštite i podrške ženama na tržištu rada u RS.

Strategijom zapošljavanja daje poseban naglasak na: aktivnom učešću mladih ljudi na tržištu rada, putem povećanih mogućnosti integracije u tržište rada za ovu ciljnu grupu, povećanju stope zaposlenosti za žene, putem usredsređivanja na unapređenje pristupa tržištu rada i povećanih mogućnosti zapošljavanja za nezaposlene i neaktivne žene, povećanju stope zaposlenosti za starije radnike, putem unapređenja fleksibilnosti i zapošljivosti starijih radnika, i omogućavanju da oni unaprjede svoje sposobnosti da adekvatno odgovore potražnji na tržištu rada, suzbijanje neaktivnosti, i obezbjeđivanje društvene uključenosti radno sposobnog stanovništva kojem prijeti opasnost od dugotrajne nezaposlenosti ili neaktivnosti, putem sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti, te naglašenog fokusa na uključivanje na tržište rada, uvećanju zapošljivosti uključivanjem marginalizovanih grupa stanovništva na tržište rada.

Nadzor nad provođenjem Zakona o radu vrši Republička uprava za inspekcijske poslove – Inspekcija rada. Članom 180. stav 2. tačka 4 Zakona o radu propisana je novčana kazna u iznosu od 1.000 – 10.000 KM za poslodavca ako ne obezbjedi ravnopravnost radnika na radu, kao i ravnopravnost nezaposlenih lica koja konkurišu na zaposlenje; ista novčana kazna je propisana i za prekršaj koji počini poslodavac ako radniku uskrati ili smanji platu ili naknadu plate koja mu pripada po zakonu, kolektivnom ugovoru, pravilniku o radu i ugovoru o radu, ili ih ne isplati u propisanim rokovima (čl. 90. do 96. ovog zakona)

Stope zaposlenosti po polu i starosnim grupama u 2014. godini

Izvor: RZZS RS, Anketa o radnoj snazi 2014

Stopa zaposlenosti u RS značajno je niža (45%) u poređenju sa EU (64,3%). Naročito niska stopa zaposlenosti prisutna je među mladima 15–24 godine starosti (13,4%) u poređenju sa ostalim starosnim grupama (25–49 godine starosti 57,6%, 50–64 godine starosti 40,4%) i prema prosjeku EU 15–24 godine starosti (36,3%). Stopa zaposlenosti za mlade porasla je za 3,1% od 2006. do 2007. godine⁹.

⁹ Prema podacima iz 2010. godine

U pravilu, prisutna je velika nesrazmjernost u smislu zaposlenosti sa stanovišta polova (21,2%¹⁰), (EU27 14,5%) i pojedinačnih starosnih grupa. (15–24 godina starosti: 13,2%, 25–49 godina starosti: 21,8%, 50–64 godina starosti: 24,9%). Stopa zaposlenosti za žene (31,3%) je isto tako mnogo niža u poređenju sa prosjekom EU27 (57,1%).

Opšta stopa nezaposlenosti (15–64) u RS je visoka (26,8%) u poređenju sa prosjekom EU (7,9%). Žene imaju višu stopu nezaposlenosti od muškaraca (žene 29,7 muškarci 24,9%). Među mladim ljudima nezaposlenost je veća (56,5%) nego kod drugih starosnih grupa 25–49 godina žene 32,50%, muškarci 23,7% (50–64 godine 16,4%).

Dugotrajno nezaposleni predstavljaju 21,3% stanovništva, što je ekvivalentno broju od 101.700 lica, dok je od ovog broja većina nezaposlena više od 12 mjeseci.

Jedan od glavnih izazova u pogledu ponude radne snage u RS je da je više od polovine (53% / 463.000) radno sposobnog stanovništva neaktivna, i to da nisu nikako ili su veoma ograničeno povezani sa tržištem rada. Žene su češće neaktivne od muškaraca (žene 281.000 / muškarci 182.000).

Usmjeravanje na nezaposlenost i neaktivnost žena

U glavne izazove u pogledu uključivanja žena na tržište rada u RS spada:

- znatno niža stopa aktivnosti, odnosno visoka stopa neaktivnosti,
- nesrazmjer između polova u smislu nezaposlenosti,
- disparitet u stepenu stečenog obrazovanja među ženama u poređenju s muškarcima.

Žene 15–64 prema statusu

Stopa aktivnosti	Stopa zaposlenosti	Stopa nezaposlenosti	Neaktivno
49,4	34,7	29,7	57,6

Izvor: RZZS RS, Anketa o radnoj snazi 2014

Veliki predmet zabrinutosti u RS je niska stopa učešća na tržištu rada među ženama. Stopa zaposlenosti kod žena je veoma niska (34,7%) a stopa neaktivnih je veoma visoka (57,6%) kako u poređenju s muškom populacijom (stopa zaposlenosti 52,0% / neaktivno 56,17%) tako i s prosjekom EU (stopa zaposlenosti 57,1% / neaktivno 29,9%). Među zaposlenim ženama sa evidencija Zavoda za zapošljavanje RS žena je oko 44,5% (2014. godina).

Nezaposlene i neaktivne žene po starosnim grupama u 2014. godini

Starosna grupa	Nezaposlene žene	Neaktivne žene
15-24 god	8.000	40.000
24-49 god	32.000	45.000
50-64 god	7.000	77.000
Ukupno	47.000	162.000

Izvor: RZZS RS, Anketa o radnoj snazi 2014

BD

BD je usvojio Akcioni plan za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti za period 2015-2016. godine.

Zakon o radu BD u članu 4. stav (1) isključuje svaki oblik diskriminacije kada je riječ o licu koje traži zaposlenje i kaže: "Prema licu koje traži zaposlenje, kao i prema licu koje je zaposleno, ne smije se vršiti diskriminacija na osnovu rase, boje kože, pola, jezika,"

¹⁰ Polna nesrazmjernost se definiše kao razlika između stope zaposlenosti muškaraca i žena.

Diskriminacijom se ne smatraju određena davanja i obezbeđivanje zaštite žena koja se tiču materinstva uključujući tu trudnoću, porođaj i postnatalni period. Zakon o radu na detaljan način reguliše rad trudnica, porodilja i majki sa djecom sa posebnim potrebama. Tako poslodavac ne može da odbije da zaposli ženu koja je u drugom stanju niti da joj da otkaz zato što je u drugom stanju ili na porodiljskom, zatim, trudnica ili majka sa djetetom do dvije godine života može da radi prekovremeno samo uz pismenu izjavu o dobrovoljnom pristanku na takav rad.

Rad žena pod zemljom

BiH je ratifikovala 1993. godine, Konvenciju MOR-a broj 45 o zapošljavanju žena na podzemnim radovima u rudnicima svih kategorija i ona se primjenjuje kroz zakone i propise o radu u FBiH, RS i BD.

BiH je pokrenula inicijativi da se otkaže ova Konvencija MOR-a, međutim, članom 7. Konvencije definisano da svaka članica koja je ratifikovala ovu konvenciju može je otkazati, po isteku perioda od deset godina poslije datuma prvobitnog stupanja na snagu konvencije. S obzirom da je Konvencija stupila na snagu 30.05.1937. godine, BiH će biti u mogućnosti da istu otkaže u periodu 30.05.2017-30.05.2018. godine, što će bit učinjeno.

Napominjemo da su nadležne entitetske vlasti i Vlada BD takođe sugerisale otkazivanje ove konvencije.

Prijedlog teksta Šestog izvještaja o primjeni Evropske socijalne povelje / revidirane/ za Bosnu i Hercegovinu za grupu I (zapošljavanje, obuke i jednake mogućnosti) i članove 1, 9 i 20, pripremila je Interresorna radna grupa koju su sačinjavali imenovani stručni predstavnici iz sljedećih institucija, a prema Odluci o formiranju Interresorne radne grupe za izradu navedenog izvještaja broj: 01-37-2-951-2/15 od 11.5.2015 godine, ministricе za ljudska prava i izbjeglice:

1. mr. Azra Hadžibegić, stručna savjetnica u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH-koordinator,
2. Radojka Tešanović, viša stručna saradnica u Ministarstvu civilnih poslova BiH,
3. Vesna Puratić, viša stručna saradnica u Ministarstvu civilnih poslova BiH,
4. Martina Gudelj, stručna savjetnica u Ministarstvu pravde BiH,
5. Dijana Čampara, stručna savjetnica u Ministarstvu odbrane BiH,
6. Amina Mulabdić, stručna savjetnica u Direkciji za ekonomsko planiranje
7. Selma Husković, viša stručna saradnica u Agenciji za statistiku BiH,
8. Bojan Mašić, stručni savjetnik u Agenciji za ravnopravnost spolova BiH,
9. Sanela Zeljković, stručna saradnica u Agenciji za rad i zapošljavanje BiH,
10. Magdalena Baotić, savjetnica ministra u Federalnom ministarstvu pravde
11. Šefika Hasanagić, stručna savjetnica u Federalnom minist. rada i soc. politike,
12. Adnela Omeragić, stručna savjetnica u Federalnom minist. rada i soc. politike,
13. Goran Jurčić, stručni savjetnik u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke,
14. Omer Korjениć, rukovodilac sektora u Federalnom zavodu za zapošljavanje,
15. Zorica Garača, šefica odsjeka u Ministarstvu prosvjete i kulture RS,
16. Snježana Bojić-Jovanović, viša stručna saradnica u Ministarstvu pravde RS,
17. dr. Rajko Kličković, načelnik odjeljenja u Minist. rada i boračko-invalidske zaštite RS,
18. Miloš Marjanović, rukovodilac sektora u JU Fond za prof. rehab.i zapošlj. invalida RS,
19. Tatjana Banduka, Izvršna direktorica u JU Zavod za zapošljavanje RS,

20. Samra Abidović, viša stručna saradnica u Zavod za zapošljavanje BDBiH,
21. Gordana Kerezović, viša stručna saradnica u Policija BDBiH,
22. Slobodan Ristić, direktor u Pedagoškoj instituiji BDBiH,
23. Snježana Dolić, viša stručna savjetnica u Vladi BDBiH.

/

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, a u cilju ispunjavanja obaveza Bosne i Hercegovine kao međunarodnog subjekta koji podnosi izvještaj o provođenju Evropske socijalne povelje / revidirane/, predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da usvoji sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Šesti izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Evropske socijalne povelje /revidirane/ za grupu I /zapošljavanje, obuke i jednake mogućnosti/ za članove 1, 9, i 20., za referentni period 2011-2014 godine.
2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice da Šesti izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Evropske socijalne povelje /revidirane/ za grupu I /zapošljavanje, obuke i jednake mogućnosti/ za članove 1, 9 i 20., putem Ministarstva vanjskih poslova BiH dostavi Generalnom sekretaru Vijeća Evrope u Strasbourgu i Udruženjima poslodavaca i sindikata u Bosni i Hercegovini, shodno čl. 21. i 23. Evropske socijalne povelje.